

İtalo Calvino

VAROLMAYAN ŞÖVALYE
(Roman)

Türkçesi:
Gül Işık

@1 ADA
YAYINLARI

Ö N S Ö Z

Masallarımızın kapısını aralayan «bir varmış, bir yokmuş» deyişi İtalo Calvino'nun bu yapıtına pek uygun bir başlangıç olurdu: Bir varmış, bir yokmuş, bir varolmayan şövalye varmış; soylulardan soylu, yiğitlerden yiğitmiş, ama hem varmış, hem yokmuş. Derken bir gün bu şövalye...» Masalın gerisini anlatıcısına, bırakıp, biz öncesine, yazarının yaşam ve sanat öyküsüne değinelim.

İtalo Calvino kültür, özellikle bilimsel kültür düzeyi yüksek bir ailedendi; Küba'da meslekî çalışmalar yapmakla görevli Liguryalı bir baba ile Sardunyah bir anneden, Havana yakınlarında Santiago de Las Vegas'da 1923'te doğdu. İki bilimci, çocuklarına ulusalcı çağrışimler yapan İtalo adını uzaklardaki ülkesini unutmaması dileğiyle vermişlerdi, ama o daha iki yaşına basmadan yurtlarına, baba toprağı Sanremo'ya döndüler.

İtalya'da Faşizmin turmanarak yerleştiğı, özgürlüklerin kısıtlanıp sömürgecilik sevdasının körüklendiğı, rejimle Kilisenin uzlaştığı yıllarda, yazarımız aile ocağında herhangi bir dinsel eğitim almadan, vicdan özgürlüğüne ve büümsel düşünceye saygıyla yetiştirildi, ilkin doğaya, ardından İnsana araştırarak, çözümleyerek, her gün yinelenen bir merak ve ilgiyle bakmayı öğrendi. Bu tutum ömürboyu karakterinin temel çizgisini oluşturacaktı.

Calvino yüksek öğrenimini, babası gibi, tanım dalında yapmaya karar vermişti ki, Müttefiklerin alaşağı edip Almanların kurtardığı Mussolini'nin Kuzey İtalya'da kurduğı İtalyan Sosyal Cumhuriyetince askere çağırıldı. Çağrıya uymak yerine ondlı yaşındaki kardeşiyle birlikte Direnişçilere katıldı.

Döndüğünde, ikinci önemli kararını vererek, edebiyat fakültesine yazıldı, 1947'de mezun oldu ve Direniş deneyimini bir çocuğun gözleriyle anlattığı ilk romanını yayımladı. ^Yapıtı, özellikle ünlü İtalyan yazarın Cesare Pavese beğenerek, genç yazarın şartırcı düşüncünü ve kalem ustalığı vurguladı.

Savaş ve Direniş konulan daha sonra Ultimo viene il corvo (En Son Karga Gelir / 1949) ve L'entrata in guerra (Savaşa Giriş / 1954) başlıklı öykü kitaplarında, giderek derinleşen bir sorunsallıkla yineleni.

Ama Calvino sıradan insanın güncel, somut sorunlarına ağırlık veren Yeni-gerçekçüük akımının sınırlanna ulaşmış, düşüncünün zorlamasıyle günteli ve somutu aşma peşindeydi. Bu gelişmeyi kendisi şöyle anlatır:

«Ben, önceleri, o zamanlar dedikleri gibi 'yeni-gerçekçi' öyküler yazıyordum. Yani, benim değil de başkalanın başından geçmiş olan ya da geçmiş olduğunu ya da olabileceğini düşündüğüm öyküler anlatıyordum, ve bu başkaları da 'halktan' denen kişilerdi, ama kep biraz düzensiz, garip tip* lerdı, düşünceleri ve duygudanyle öyle pek fazla uğraşmak- sızn, yalnız söyledikleri sözlerle, yaptıktan şeylerle anlatılabümeleri gerekiyordu. Kısa kısa cümlelerle, çabuk çabuk yazıyordum.

«İşe Direniş öyküleriyle başlamış olmam rastlantı değil. Bu öyküler iyi oluyordu, çünkü serüven öyküleriydiler, baştan sona hareketli, vurdu-kardüli, biraz zalimce, dönemin havasına uygun, atıp-tutan türden, anlatının tuzu biberi sayılan suspence de eksik olmuyordu. '46'da bir de kısa roman yazmıştım, Il sentiero del nido di raggio (Örümceklerin Bürüdüğü Patika), Yeni-gerçekçiliğin acımasız hoyratlığıyle var gücümle girişmişim konuya, oysa eleştirmenler 'masalsı' olduğumu söylemeye basadılar. Ben bile büe lâdes dedim: çok iyi anlıyordum ki, marifet işçi sınıfından, gündelik şiddet olaylarından söz ederken masalsı olabilmekti, şatolar-

dan, kuşulardan dem vururken masalsı olmak herkesin harcıydı.

«Böylece, o yılların halk yaşantısından alınma konular üstüne yeni-gerçekçi romanlar yazmayı denedim, ama başarılı olmuyorlardı, ben de onları daktiloya çekmeden çekmeceye tıkiyordum. Anlatmaya neşeli bir tonla girişirsem yalan oluyordu; gerçek çok daha karmaşıktı; her biçemleş- tirme eninde sonunda özentisi oluyordu. Daha düşünceli, daha kaygılı bir tonu benimseyecek olsam, herşey bozuyor, hüzünleniyordu, benim olan o havayı, yani yazanın bir başkası değil de ben olmamı haklı gösterecek tek özürü yitiriyordum. Değişmiş olan aslında çevrenin müziği idi: Direniş döneminin ve savaş ertesinin başı sonu belirsiz yaşantısı zaman içinde uzaklaşıyordu, olağanüstü öyküler anlatan bütün o garip tiplere rastlamaz olmuşunuz ya da rastlıyordunuz da, artık onlarla özdeşleşmek, anlattıkları öyküleri benimsemek gelmiyordu içinizden. Gerçek daha başka, uzaktan bakıldığında daha normal gözükken raylara oturuyordu, kurumlaşıyordu; halkı kurumlarının aracılığı olmadan görmek güctü; zaten ben de belirli bir kategoriye sokulmuştum: Büyük kentlerin gri giysili, beyaz gömleklili aydın kesimine. Ama, suçu dış etmenlere yüklemek çok kolay, diye düşünüyordum; belki de gerçek bir yazar değüdim ben, birçokları gibi, bir değişiklik döneminin dalgasına kapılarak yazmıştım; sonra da esinin tükenivermişti.

«Böylece, kendime ve herşeye içerledim, kişisel bir heves olarak, 1951'de II visconte diraezzato'yu (Ikiye Bölünen Vikont) yazmaya koyuldum. Bir yazış biçimine bir başkasını yeğlemek, ya da bir ahlâksal allegori yaratmak gibi bir niyetim yoktu, dar anlamda politika yapmak da değüdi amacım. Kuşkusuz, pek bilincinde olmamakla birlikte, o yılların havasından etkileniyordum. Soğuk savaşın ortasındaydık, havada bir gerilim, bir sağır parçalanış vardı: Görüntüye dönüşüyorlardı ama, ruhlarımıza egemendi bunlar. Ve İşte,

tümüyle duygücümünden kaynaklanan bir öykü yazarak, hiç farketmeden, o belli anın actstım diye getirmekle kaınıyor, ondan sıyrımıyı sağlayacak atılımı da anlatmış oluyordum; yani olumsuz gerçeğe edilgenlikle boyun eğmiyor, ona Direniş edebiyatının özellikleri olan hareketliliği, atıptutuculu- ğu, çiğliğı, biçemsel tutumluluğı, amansız iyimserliğı İcatma- yı başarıyordum».

Böylelikle, boylu boyunca ikiye ayrılan ve her parçası kendi hayatım süren adamın öyküsü ortaya çıktı; çağdaş düşünürlerin «yabancılaşmış» ya da «baskı altında» diye tanımladıkları, yanm kalmış, sakatlanmış, bütünlükten yoksun, kendine düşman çağdaş insanın masallaşmış görüntüsüydü İkiye Ayrılan Vikont. Onu 1956-57 yıllarında bir başka soylu izledi: Çocuk yaşta evinin gidişine ve kendine zorla benimsetilmek i&tenen davranış kurallarına karşı çıkarak ağaçlara turmanan, bir daha yere ayak basmayan, kendi yaşantısına verdiği düzeni tutarlılıkla ölümüne değin sürdüren Ağaca Tüneyen Baron* (Il barone rampante).

«Bu kahramanımı başıma alışıktı olmadığım birşey geliyordu» der Calvino, «onu ciddiye (diyordum, inanyordum ona, kendimi onun yerine koyuyordum. Başkışı baron Cosimo di Rondo olayın güldürü çerçevesinden çıkıyor, belli kültür ■ özellikleri taşıyan bir ruhsal portre oluşturuyordu.»

Calvino bu arada uzun bir çalışma sonunda çeşitli lehçelerden derlediğı masalları İtalyancalaştırarak yayımlamıştı (Le fiabe İtaliene/İtalyan masalları).

Son İki romanına bu deneyiminin de eklenmesiyle, masal >öğeleriyle örtüli, masal yapılarına dayanan** Il cavaliere

* Ağaca Tüneyen Baron (Çev. Aydın Emeç), E yayınlan, İstanbul 1871.

** Vladimir Propp'un masal yapıları üzerindeki araştırmasında belirlenen temel yapılar bu romanda gözlemlenebilir (Bkz, V. PROPP, Masalın biçimbilimi, Fr. dan çev. Mehmet Rifat - Sema Rifat, B/F/S yay., İstanbul 1985).

inesistente (*Varolmayan Şövalye*) ortaya çıktı. Başkışileri soylu olduğundan «romanzi araldich (armalı romanlar) olarak amlan bu üç roman 1%0'da I nostri antenati (*Atalarım*) başhğı altında tek kitapta toplanarak, *modem msamn, görünümlemin ve olayların Ötesinde, kendisine tıpatıp benzeyen atalarının öyküsünü oluşturdular*»

Tarihsel masailanmm ilkinde XVII. yüzyilm, İkincisinde XVIII. yüzyün ortamını kendince canlandıran Calvino, bu kez daha gerilere, Charlemagne'nin İspanya'yı Mağriplilerden geri almak üzere savaştığı VIII. yüzyıla gidiyordu.

Şövalyelik konusunu iğlerken Avrupa ve İtalyan edebiyatındaki köklü geleneklere dayanıyordu: Dinsel coşku ve baskılan, filizlenen lâiklik özelemleri ile Ortaçağ nice yapıtlara konu olmuştu. XII-XIII. yüzyıllarda ük İtalyan şairleri Fransız sözlü edebiyatının yiğitlik destanlarından esinlenerek, Charlemagne şövalyelerini yüceltiler, o destanları daha sonraki fantastik öğeler ve soylu aşklarla dolu breton des- tanlarıyla karıştırarak renklendirdiler.

Ortaçağın ideal insanını simgeleyen şövalye, efendisi imparatora onur bağıyla bağı, apayn bir ahlak anlayışına uyması, sıkı bir ruhsal disiplin içinde yaşaması, dürüst, kadına karşı saygılı olması, zayıflan (dullan, yetimleri) koruması gereken, ömrünü din ülküsü uğruna savaşa adanmış bir kahramandı. Şövalyelik, çağa egemen olan Küisenin etkisiyle, giderek bir tür dinsel tarikata dönüştü.

Daha sonra kentlerin gelişmesi, ticaretle geçinen bir orta sınıfın türeyerek toplumda ağırlık kazanması üe, salt dine dayalı düzen sarsıldı, şövalyelik ideali unutuldu.

XV-XVI. yüzyıllarda İtalyan şairleri komuya peniden el attılar, ancak anlayış değışmişti, şövalyeler ya parodi, ya da —Calvino'nun doğrudan esinlendiğı ünlü şair Ariosto'daki gi-

* Buradaki alıntılar ve kitabın bitimindeki Sonsöz Italo Cal- vino'nun amlan yayıma eklediğı Sonsöz'den özetlenerek çevrilmiştir.

W— serüven kahramanı oluyorlardı: Ortaçağın değil. Yeniçağın kendi gücünü ve kişiliğini kanıtlama peşinde her türlü çılgınlığı yapabilen, kendi İradesinin gücüyle ayakta duran, kendi yazgısını kendi çizen insan idealini canlandırıyorlardı.

Calvino, bu zengin şövalyelik edebiyatı geleneklerinin birikimiyle yazdı. Konuya bir modern masalcı olarak yaklaştı, geleneksel destan ve masal yapılarına kendi XX. yüz• yıl adamı çelişkilerini aktararak; tıpkı bir modern ressamın geleneksel bir konuya yaklaştığı gibi.

«Özettikle, varolana karşı olmayanı, doluya karşı bosu üeri sürdüğüm ve daha başka benzeri motifleri işlediğim öykülerde başarılı olduğumu duyuyorum.»

Tüm eleştirilenlerin tartışmasız kabul ettikleri gibi, Varolmayan Şövalye, bu başarılı romanların başında geliyor.

Romanda, bizi, İtalya'da çocukların bile severek okuduğu eğlenceli öykü düzleminin ötesine ileten, yazarın çağdaş metafiziğine anahtar olan ifci cümlesini vurgulayalım; başlarda:

«Genç Rambaldo görünüşün bu denli aldatıcı olabileceğini hiç aklından geçirmemişti»

ve sonlara doğru:

«Varolmayı da öğrenir insan.»

Son sözü yine Calvino'ya bırakacağız; kitap bittiğinde, dileyen, bir gülümsemeyle kaldırıp rafa koysun, dileyen bir de yazarını dinlesin.

Italo Calvino geçen Eylül ayında Siena'da öldü.

İstanbul, Ekim 1985 GÜL IŞIK

Paris'in kızıl surları dibinde Fransa ordusu saf saf dizilmişti. CarlomagnoC*) ordusunu denetimden geçirecekti. Üç saatten fazladır oradaydılar; hava sıcaktı; bir ilkyaz ikin- disiydi, biraz kapalı, puslu; millet zırhların içinde ağır ateşe bırakılmış tencerede gibi pişiyordu. Kımıldamadan duran

- (*) Charlemagne (742-814): Ortaçağın en ünlü kişilerinden biri, destanlarda ve tarihte efsaneleştirilmiş Frank devlet adamı ve komutanı; IX. yüzyıl başlangıcında papanın elinden imparatorluk tacını giyerek, ülkesinin sınırlarını her yönde genişletti ve Roma'nra yıkılışından sonra Avrupa'da ilk birliği kurdu. Ele geçirdiği toprakları Frank kurumlanna göre örgütledi, böylece tipik ortaçağ toplum düzeni olan derebeylik yerleşti. Eğitim ve araştırma fikrinin uyandırılması, Eskiçağ uygarlığının canlandırılması yolunda harcanan büyük çabalar dolayısıyla bir «Charlemagne Rönesansı»ndan söz edilir. İspanya'yı fethetmiş bulunan Mağ- riplilere karşı yaptığı uzun savaşlardan ötürü, çevresindeki ünlü şövalyelerle birlikte Fransız kahramanlık türkülerinin başkişilerinden biri haline geldi. «Charlemagne çevrimi» destanlarını oluşturan bu yapıtlar saz şairlerinin dilinde Fransa'dan İtalya'ya taşınarak bu ülke edebiyatını hem başlangıçta, hem Rönesans döneminde önemli ölçüde etkilediler. (Ç.N.)

o şövalye dizisinde bayılmış ya da uyuyakalmış olanlar yoktu diyemeyiz, bereket zırhlan hepsini eyerlerinin üzerinde dimdik, kaskatı, hep bir Örnek tutuyordu. Birdenbire, borazan üç kez çaldı: Tolgaların soru­çları durgun havada bir rüzgâr esmiş gibi yerlerinden sıçradılar, o ana değin işitilen deniz uğultusuna benzer ses hemen kesildi, böylece, miğferlerin madenî boğazlarında boğulmuş bir savaşı horultusu olduğu anlaşıldı. Ve işte, neden sonra, dipten doğru ilerlediğini gördüler, doğal boyutlarından daha büyükmüş gibi gözük­en bir ata binmişti Carlomagno, sakalı göğsünde, elleri eyerinin ön kaşmdaydı. Bugün savaş, yarın saltanat, bugün saltanat, yarın savaş derken, koştur babam koştur, o savaşçıların son gördüklerinden beri biraz ihtiyarlamış mıydı ne?- Her subayın önünde atını durduruyor, dö­nüp onu tepeden Ajağı bir süzüyordu:

sYa siz kimsiniz, Fransa'nın yiğidi?»

«Bretagna'lı Salomon, efendimiz!» diye yanıtlıyordu o, aesinin yettiği kadar bağırarak; miğferinin siperini kaldırıyor, sıcağın kıpırmızı olmuş yüzünü açıyordu; ardından bazı yararlı bilgiler sunuyordu, örneğin şöyle: «Beşbin süvari, üçbinbeşyüz piyade, binsekizyüz hizmetkâr, beş yıldır seferdeyim.»

«Göreyim sizi Bretonlar, eksik olma yiğidim!» diyordu Carlo, sonra dağadık, dağadık, bir başka süvari bölüğünün komutanına varıyor, yeni baştan başlıyordu:

«Ya siz kimsiniz, Fransa'nın yiğidi?»

«ViyanaTi Ulivieri, efendimiz!» diye heceliyordu o, miğ* ferini açar açmaz. Hemen ardından: «Üçbin seçme süvari, yedibin kişilik birlik, kuşatma makınam, Tanrının inayetiyle, Frankların hükümdarı Carlo'ya şan olsun diye, kâfir Fierabbraccia'yı yendim!»

«İyi etmişsin Viyanalı, aferin sana» diyordu Carlomagno, sonra maiyet subaylarına: «Atlar biraz sıkı, saman tayınım arttırın.» Ve ilerliyordu:

«Ya siz kimsiniz, Fransa'nın yiğidi?» diye yineliyordu hep o aynı tempoyla: «Tatta-tatata-tatata-tatata...»

«Mompolier'li Bernardo, efendimiz! Brunamonte ile Ga- liferno'nun galibi.»

«Güzel kenttir Mompolier! Güzel kadınların kenti!» Mai-yetindekilere: «Bir bakın bakalım, rütbesini yükseltebilir miyiz şunun.»

Bu tür sözleri imparatorudan duymak hoştu, ama yıllar yıldır, hep aynı nüktelerdi yinelenen.

«Ya siz kimsinİz? Armanızı tanıyorum...»

Aslında kalkanlarının üzerindeki armalardan hepsini tanırdı, kendilerini tanıtmalarına gerek yoktu, ama görenek böyleydi işte: şövalyelerin adlarını bildirip yüzlerini göstermeleri gerekiyordu. Kimbilir, belki de öyle olmasa içlerinden bazıları denetlenmekten daha eğlenceli bir iş bulup kendi zırhlarını bir başkasına giydirip gönderirler diyeydi.

«Dordona'lı Alardo, Amone dükünün soyundan...»

«Helâl olsun sana Alardo, papadan ne haber?»

Ve böyle sürüp gidiyordu. «Tatta-tatata-tatata-tatata...»

«Mongioia'U Gualfre! Sekizbin süvari, ölümler dışında!»

Sorguçlar dalgalanıyordu.

«Danimarkalı Ogier! Bavyeralı Namó! İngiltereli Palme- rinoP

Aksam çöküyordu. Miğferlerin hava delikleri ile çenelik- leri arasında yüzler pek iyi seçilemez olmuştu. Artık her sözcük, her hareket önceden bilinebilirdi, yıllar yıldır sürüp giden o savaşta herşey öyleydi zaten; hep aynı kurallara uygun olarak yapılan her çarpışma, her teke-tek vuruşma öyleydi: Hatta ertesi gün kimin yeneceği, kimin altolacağı, bar- saklan dışarı dökülme sırasının kimde olduğu, kimin eyerden düşüp kıçım yere vurmayla paçayı kurtaracağı bugünden belliydi. Geceleri, meşalelerin ışığında, demirciler zırhların üzerinde hep aynı berelere çekiç sallıyorlardı.

«Ya siz?»

Krai gele gele bembeyaz zırlı bir şövalyenin Ötüne gelmişti; yalnız incecik, siyah bir çizgiyle çepeçevre çevriliydi zırh; başka her yanı apak, bakımlı, çiziksiz, ekyerleri kusursuzdu; miğferinin tepesinde gökkuşağının binbir rengine dönuşen, kimbilir hangi Doğu horozunun kuyruğundan yolunmuş bir sorguç yükseliyordu. Kalkanının üzerinde, geniş bir pelerinin kıvrımları arasında bir arma bulunuyordu; armanın içinde kıvrılarak iki yana açılmış bir pelerin vardı, ortasında daha ufak bir başka arma, onun içinde de yine içinde daha ufak bir başka arma bulunan bir başka pelerin. Giderek incelen çizgilerle hep birbirinin kıvrımları arasından açılan bir dizi pelerin çizilmişti, ortalarında birşey olmalıydı, ama desen o kadar ufalıyordu ki, ne olduğu seçilemiyordu.

«Va siz, şuradaki, böyle tertemiz, bakımlı...» diye yöneldi ona Carlomagno; savaş uzayıp gittikçe, yiğitlerin temizlik kurallarına hergün biraz daha boşverdiklerini görmeye alişmişti.

«Ben.

Ses kapalı miğferin içinden bir insan gırtladığından çıkar gibi gelmiyordu, demir zırhın parçalan titreşiyordu sanki, yankıdan ötürü de hafif bir uğultu duyuluyordu.

«...Guildivernizade ve Corbentraz ve Sura'lı Vesairezade, Aşaağı Selimpia ve Fez şövalyesi Agilulfo Emo Bertrandino' yum!»

«Yaaa...» dedi Carlomagno, aşaağı sarkittiği altdudağın- dan borazanımı, hafif bir ses çıktı, şöyle der gibiydi yani: «Bütün bu adları aklımda tutmaya kalksam hapi yutardım doğrusu!» Ama hemen kaşlarını çattı:

«Peki, neden tolga siperinizi kaldırıp da yüzünüzü göstermiyorsunuz?»

Şövalye kılını kıpırdatmadı, ustalıkla yapılmış demir eldiveni içindeki eli eyerinin kaşını daha sıkı kavradı, kalkanı tutan öteki eli ürperir gibi kasıldı.

Carlomagno üsteledi:

«Hey, yiğit şövalyem, size söylüyorum! Ne diye hükümdarınıza yüzünüzü göstermiyorsunuz?»

Miğferin hava deliklerinden açık-seçik bir ses geldi:

«Ben yokum da ondan, efendimiz»

«Ha, bir bu eksikti!» diye bağırdı imparator. «Ordumuzda şimdi de varolmayan bir şövalye var, ha! Bir göreyim, bakayım.»

Agilulfo bir an duraksar gibi oldu, sonra eli hiç titremeden, ama ağır ağır, tolga siperim kaldırdı. Miğferin içi bomboştu. Gökkuşağı rengi sorguçu beyaz zırhta kimseler yoktu.

«Allah, Allah! Yaşa yaşa gör temaşa!» dedi Carlomag- no. «E, peki madem yoksunuz, nasıl oluyor da hl2met veriyorsunuz?»

«İrademin gücü sayesinde, efendimiz» dedi Agilulfo, «Ve kutsal davamıza olan inancımla.»

«Ya, ya, öyledir elbette, güzel söyledin, insan görevini böyle yapmalı. Eh, varolmayan biri olarak maaşalfahmız var!»

Agilulfo sıranın sonucusuydu. İmparator artık herkesi denetlemişti; atının başını çevirdi ve otağma doğru uzaklaştı. İMiyarlamıştı artık, karmaşık sorunları aklından çıkarmaya bakıyordu.

Borazan «saflan bozun» borusunu çaldı. Alışılmış at keşmekeşi başladı, koskoca mızrak ormanı rüzgârda bir buğday tarlası gibi dalgalandı. Şövalyeler eyerlerinden iniyorlar, uyuşmuş bacıklarını açılış diye hareket ettiriyorlar, seyisler atlan dizginlerinden tutmuş götürüyorlardı. Sonra kargaşa ve toz bulutunun içinde şövalyeler seçildiler, kafa kafaya verip, tepelerinde rengârenk sorguçlar oynayan öbekler oluşturmuşlar, şakalaşp hüneler göstererek, kadın ve

onur dedikodularını yaparak, saatlerce süren o zorunlu hareketsizliğin acısını çıkarıyorlardı.

Agilulfo o öbeklerden birine katılmak üzere birkaç adım attı, derken hiç nedensiz, bir başkasına geçti, ama kendine bir yer açmadı, hiç kimse de ona aldırmadı. Gevezeliklere katılmaksızın, biraz birinin, biraz ötekinin omuzlan arkasın* da bir süre kararsız kaldı, sonra bir kenara çekildi. Alacakaranlıktı; tolgasının tepeliğindeki gökkuşağı rengi tüylerin hepsi şimdi aynı belirsiz renge boyanmışlardı, ama apak zırhı orada, çayırın ortasında tek başına göz alıyordu. Agilulfo birdenbire kendini çıplak duymuş gibi kollarım kavuşturup omuzlarını sardı.

Sonra silkindi, hızlı adımlarla ahırlara doğru ilerledi. Orada, atların tımarının kurallara uygun olarak yapılmadığı kanısına vardı, soylu seyisleri payladı, at uşaklarına cezalar verdi, bütün iş vardiyalarını denetledi, görevleri yeni baştan dağıttı, bütün işlerin nasıl yapılacağını herkese teker teker kılı-kırk yaparak açıkladı, iyi anlayıp anlamadıklarım gör* mek için kendi söylediklerini yineletti. Ve her an subay meslektaşlarının görev ihmalleri ortaya çıktığından, onları teker teker çağırıp tatlı akşam sohbetlerinden alıkoyuyor, Şimallerini nazikçe, ama şaşmaz bir titizlikle yüzlerine vuruyor, kimini nöbete, kimini devriyeye, kimini nöbetçileri denetlemeye ve benzeri hizmetlere gönderiyordu. Her zaman haklıydı, şövalyeler onu atlatmanın yolunu bulamıyorlardı ama, hoşnutsuzluklarını da gizlemiyorlardı. Guildivernizade ve Cor- bentraz ve Sura'lı Vesairezade, Aşağı Selimpia ve Fez şövalyesi Agilulfo Emo Bertrandıno örnek bir askerdi kuşkusuz, ama hiç kimse ondan hoşlanmıyordu.

Gece, otağ kurmuş ordular için yıldızlı gökyüzü gibi düzenlidir; nöbet sıraları, keşif subayı, devriyeler. Başka her- şey, savaş durumundaki ordunun o bitmez kargaşası, beklenmedik olayların birden şaha kalkıveren atlar gibi ortaya çıktığı gündüz keşmekeşi şimdi uykuya varmıştır, hristiyan aleminin tüm savaşılarını ve dört ayaklıların yenmiştir uykuyu; hayvanlar sıra sıra, ayakta uyur, arasıra nallarını yere sürter, hafiften kişner ya da anırırlar; insanlarsa kendilerini en sonunda yine miğferlerinden, zırhlarından soyunmuş, birbirinden ayrı, birbiriyle karıştırılmayacak birer kişi olarak bulduklarına memnundurlar; işte orada, horul horul hor- lamaktalar hepsi.

Öte yanda, kâfirlerin ordugâhında da herşey tıptıptına ayındır: Aynı adımlarla ileri geri gidip gelen nöbetçiler, kum saatinden son kum taneciğinin geçtiğini görür görmez koşup nöbeti devralacakları uyandıran nöbetçi çavuşu, uykusuz gecesinden yararlanıp karısına mektup *yazan subay*. Hristiyan ve kâfir keşif kolları iki yandan karşılıklı yarım mü üerler, neredeyse ormana kadar gelirler, ama orada biri bir yana, öteki öteki yana sapar, hiç karşılaşmazlar, sonra gerisingeri ordugâha dönüp herşeyin yolunda olduğunu büdi-

rir, gidip yatarlar. Yıldızlar ve aydede iki düşman otağın üzerinden sessizce kayıp giderler. İhsan hiçbir yerde ordudaki kadar rahat uyumaz.

Yalnız Agılulfo o rahatlıktan nasibini alamıyordu. Tam donanımlı beyaz zirhının içinde, hıristiyan ordugâhının en derli-toplu, en konforlu çadırlarından birinde, sırtüstü uzanmayı deniyor, düşüncelerini sürdürüyordu: Uykuya dalmaya hazırlanan birinin başı sonu belirsiz düşünceleri değil, hep belli bir mantık «çizgisi izleyen, yerli yerince düşünceler. Çok geçmeden dirseğine dayanıp doğruluyordu, herhangi bir el işine dalma gereksinimi duyuyordu; zaten pırl pırl olan kılıcım parlatmak ya da zirhının ekyerlerini yağlamak gibi. Bu işler de uzun sürmüyordu: İşte, az sonra ayağa kalkıyor, mızrağım, kalkanım alıp çadırından çıkıyor, beyazımı gölgesinin ordugâhta gezindiği görülmüyordu. Sivri tepeli çadırlardan uyuyanların ağır soluklarının konseri yükseliyordu. Gözlerini yumabilmek, bedeninin bilincini yitirmek, kendi saatlerinin boşluğuna gömülmek, sonra uyanıp kendini yeniden öncekinin aynı bulmak, yaşantısının ipliklerini yeni baştan örmek ne demektir, Agılulfo bunu bilmiyordu ve varolan insanlara özgü olan uyuma yetisine imrenmesi de öyle, insanın aklının bile almadığı bir şeye karşı duyduğu belirsiz imrenmeydi. Şurada burada, çadırların kıyısından köşesinden çıkmış, yukarı kalkmış başparmaklarıyla çıplak ayakların görünümü onu daha fazla etkiliyor ve tedirgin ediyordu: Uykuya varmış ordugâh bedenlerin sultanlığıydı, içilmiş şarabı ve bir savaşçı gününün terini hohlayan eski Adem teni serilmiş yatıyordu gözalabilirdiğine; çadırların eşiklerinde içim boşalmış zirhlar karmakarışık yığılmışlardı, sabaha hizmetkârlar ve seyisler alıp güzelce parlatsınlar, bir hale- yola koysunlar diye bekliyorlardı. Dikkatli, sinirli, kibirli, geçip gidiyordu Agılulfo: gerçi beden sahibi insanların bedenleri içinde hasete benzer bir tedirginlik uyandırıyor, ama aynı zamanda gururla, bir üstünlük duygusuyla kasıla

rak küçümsüyordu onları. Ünlü dillere destan olmuş meslektaşları, o şanlı şövalyeler, aslında neydiler yani? Rütbelere, adlarına, başardıkları büyük işlere, güçlerine ve yitdiklerine tanık olan zırları işte bir kabuğa, içi boş bir demir yığına dönüşmüştü, insanlar ise oracıkta horlayıp duruyorlardı, yüzlerini yastıklarına gömmüş, aralık dudaklarından incecik bir salya sızıyordu. O ise, hayır, parçalanamaz, bölünemezdi: Günün ve gecenin her saatinde, falan gün Aşağı Selimpia ve 'Fez şövalyesi ilân edilmiş, hristiyan ordusunun onurunu yüceltmek için falan, falan ve falan kahramanlıkları göstererek, imparator Carlomagno'nun ordusunda filan ve filan birliklerin komutanlığına atanmış bulunan Guil- divernizade ve Corbentraz ve Sura'lı Vesairezade Agilulfo Emo Bertrandino olarak kalıyordu. Üstüne üstlük, tüm ordugâhın en güzel, en temiz zirhi, varlığının ayrılmaz bir parçası olarak onundu. Ayrıca dünyalara nam salmış nice şövalyelerden daha iyi bir subaydı; hatta subayların en iyisiydi. Gelgelelim, gecenin içinde umutsuz, dört dönyordu.

cKommtan beyzadem, başışlayın ama, nöbeti devralmaya ne raman gelirler acaba? Üç saattir burada ağaç oldum!»

Nöbetçi karnı ağnyormuş gibi mızrağına abanmıştı.

Agilulfo başını çevirmedi bile:

«Yanıyorsun, ben nöbetçi subay değilim» dedi, yürüdü, geçti.

«Kusura bakmayın, komutanım. Hani baktım buralardan geçiyorsunuz da, sandım ki...»

TiImpfij en ufak bir eksiklik Agilulfo'ya herşeyleri denetlemek, bekalarını işlerinde başka yanlışlar ve ihmaller bulmak için delice bir istek verirdi, uluorta, gelişigüzel yapılmış şeyler karşısında şiddetli bir acı duyardı... Ama görevlerinin arasında o saatte öyle bir denetim yapmak bulunmadığından, bu davranışı da yersiz, hatta disipline aykırı sayılırdı. Agilulfo kendini tutmaya, ilgisini ertesi gün zaten uğraşmakla yükümlü bulunduğu özel sorunlara sınırlamaya ça

lişiyordu; örneğin mızrakların konuştuğu birtakım avadanlıkların ya da samanı kuru tutmaya yarayan gereçlerin düzenlenmesi gibi... Ama beyaz gölgesi hep geceden artakalmış bir şarap damacanası bulabilmek umuduyla mahzeni karıştıran bir çavuşun, bir nöbetçi subayın, devriye erlerinin kargısına dikiliyordu... Her seferinde Agilulfo bir an için ne yapacağım kestiremiyordu, yalnızca varlığıyla başkalarını disiplin saygısına zorlamayı beceren biri gibi mi davransın, yoksa görevli olmadığı bir yerde bulunduğundan, kibarca bir adım geri çekilip, hiç orada yokmuş gibi mi yapsın, bilemiyordu. Bu kararsızlık içinde, düşüncelere dalarak duruyor- du: o tavırlardan ne birini ne ötekini takınamıyordu; yalnızca herkesi rahatsız ettiğini duyuyordu, başkaları ile ilişki kurabilmek için birşeyler yapmak istiyordu, örneğin çavuş edasıyla buyruklar yağdırmaya, sövüp saymaya başlamak ya da meyhane arkadaşları arasında yapıldığı gibi katıla katıla gülüp açık-saçık lâflar etmek gibi. Böyle yapacak yerde, kibir maskesi takmış bir çekingenlikle ya da çekingenlikle dengelenen bir kibirle, anlaşılmaz bir selam mırıldanarak geçip gidiyordu; ardından, onların kendisine birşeyler söylediklerini sanarak, «Ne?» diye şöyle bir dönüp arkasına bakıyor, ama hemen sonra kendisiyle konuşmadıklarım anlayarak, oradan kaçarcasına uzaklaşıyordu.

Ordugâhm sınırlarına, ıssız yerlere doğru ilerliyor, çıplak bir yükseltiye varıyordu. Durgun geceyi yalnızca sessiz kanatlı, minik, biçimsiz birtakım gölgelerin yumuşacık uçuşu kımıldatıyordu, bir an bile bir yön tutturamayan yarasalardı bunlar. Fare ile kuş arasında ne olacağını şaşırılmış o zavallı bedenleri bile elle tutulur güvenli bir nesneydi, öyle açık agziyle sivrisinekleri yutarak, havada kendisini oradan ortaya atabilen birşey işte; oysa rüzgâr esintileri, uçuşan sivrisinekler ve ayışığı Agilulfo'nun bütün o zırhının her yarığından girip çıkıyorlardı. Yüreğinde mayalanıp kabarmış olan belirsiz öfke birden patlak verdi: Agilulfo kılıcını kınım

dan çekti, iki eliyle birden kavradı, alçalan her yarasaya vargücüyle indirmeye koyuldu. Sonuç sıfır; yarasalar hay sonu belirsiz uçuşlarını sürdürüyorlardı, havanın yer değiştirmesiyle ancak sarsılıyorlardı. Agilulfo kılıcım yel değirmeni gibi savuruyordu; artık yarasalara vurmaya çalışmaktan vazgeçmişti; darbelerine bir düzen gelmişti, kılıçla eskrim kurallarına uyuyordu; ve işte gelecek çarpışmaya hazırlanır gibi, talim yapmaya başlamış, ters vuruş, aldatma, savuşturma hareketleri üstüne kuramlar sıralıyordu.

Birden durdu. Orada, bir çitin arkasından tepede bir delikanlı bitivermiş, kendisini seyrediyordu. Tek silahı kılıcıydı, göğsü hafif bir zırhla korunmuştu.

«Ah, şövalyem!» diye bağırdı delikanlı, «Sizi engellemek istemezdim! Çarpışmaya mı hazırlanıyorsunuz? Şafağın ilk ışıklarıyla savaş başlayacak, değil mi? tzin verir misiniz ben de sizinle birlikte talim yapayım?» Ve kısa bir sessizlikten sonra: «Ordugâha dün geldim... Benim ilk çarpışmam olacak... Herşey beklediğimden o kadar değişik ki...»

Agilulfo şimdi yan duruyordu, kılıcım göğsüne bastırılmış, kollarım kavuşturmuş, kalkanının ardına gizlenmişti.

«Silahlı çatışma durumunda komutanlıkça verilen karar ve buyruklar subaylara ve birliklere harekât başlangıcından bir saat önce bildirilir» dedi.

Delikanlı hevesi kursağında bırakılmış gibi kalakaldı, ama hafif bir kekelemeyi yenerek, yine aynı coşkuyla sözü aldı:

«Şimdi bakın, ben buraya şey için geldim... babamın öcünü almak için... Siz büyüklere, lütfedip, savaşta emir tsoarre olacak o kâfir köpeği ile karşılaşmak için ne yapmam gerektiğini söylemenizi istiyordum, yani tıpkı onun kahraman pederim Rossiglione markisi Gherardo'ya yaptığı gibi!»

«Çok kolay, delikanlı» dedi Agilulfo, sesinde şimdi biraz

çoşku seziliyordu, yönetmelikleri ve tüzükleri ezberleyen, bu bilgisinden, aynı zamanda da başkalarının hazırlıksızlığını kanıtlamaktan zevk alan birinin çoşkusunu. «Düello, *Öcâhna*. ve Onur Lekeleri Genel Müdürlüğüne bu isteğinin gerekçesini belirten bir dilekçe ile başvurursun, onlar gereğini düşünür' ler*»

Onun, hiç değilse babasının adını duyunca şaşkınlık ve saygı göstermesini bekleyen delikanlı bu söylevin anlamından önce tonuna gücendi. Sonra şövalyenin dediklerini düşünmeye çalıştı, ama yine için için yadsımaya ve yüreğindeki çoşkuyla öldürmeye çalışıyordu.

«Aman şövalyem, benim derdim genel müdürlükle değil ki, beni anlıyorsunuz herhalde, yani kendi kendime diyordum ki, yüreğimdeki bu cesaretle, bir değil, yüz kâfiri gebertmeye yetecek bu ateşle... Sonra silah kullanmada da üstüme yoktur, iyi eğitildim, biliyor musunuz?... Diyordum ki, o karışıklıkta, daha ne yana gideceğimi anlayamadan, bilmem ki... O köpeği bulamazsam, elimden kaçarsa, işte böyle durumlarda sizler ne yaparsınız, söyleyin şövalyem, yani savaşta Özel bir sorunuz varsa, yalnız sizin için ölüm-kalım meselesi olan birşey yani...»

Agilulfo kuru bir yanıt verdi :

«Ben sıkı sıkıya kurallara uyarım. Sen de öyle yap, yalmızsın.»

«Bağışlayın» dedi çocuk, soğuktan donmuş gibi kalakal- mıştı, «Canınızı sıkmak istememiştim. Sizinle, bir soylu şövalye ile birazcık kılıç talimi yapmak isterdim! Çünkü ben eskrimde çok iyiyimdir, ama bilirsiniz ya, hani bazen sabahın köründe, insanın kasları uyuşmuş olur, daha ısınmamıştır yani, o zaman istediğim gibi fırlayamıyorum. Size de olur mu?»

«Bana mı? Hayır, olmaz» dedi Agilulfo, sırtım dönmüş, uzaklaşıyordu.

Delikanlı konaklama yerlerine daldı. Şafaktan önceki be

lirsiz saatti. Çadırların arasında insanların ilk kımıldanmaları seziliyordu. Kurmaylar daha kalk borusu çalmadan ayaktaydılar. Komutanların ve kurmay subayların çadırlarında, gökyüzünden süzülen alacakaranlıkla yanışan meşaleler yakılmıştı, Akşamdan fısıldaştıkları gibi gerçekten savaş günü müydü bu başlayan? Yeni gelen tedirginliğe kapılmıştı, ama beklediğinden, kendisini *oraya* sürüklemiş olandan değişik bir tedirginliğe; daha doğrusu; yeniden toprağa sağlamca bastığım duyma kaygısıydı bu, çünkü şimdi her dokunduğu şey sanki içi boşmuş gibi ses veriyordu.

Pırl pırl zırhların kuşanmış, tepeleri sorguçlu tostoparlık miğferler giymiş, yüzleri siperlerinin ardına gizli soylu yiğitlere rastlıyordu. Çocuk dönüp dönüp arkalarından bakıyor, tavırlarına, şöyle zırh, miğfer, omuzluklar tek parçaymış gibi bellerinin üzerinde kurumla bir yandan bir yana dönüşlerine öykünmek geçiyordu içinden. İşte, yenilmez şövalyelerin arasındaydı, silah elde onları savaşta izlemeye, onlar gibi olmaya hazır! İşte! Ama izlediği iki şövalye atlarına binmek yerine, üzerinde kâğıtlar yığılı bir masaya geçip oturdular, iki büyük komutan olmalıydılar kuşkusuz. Delikanlı koşup kendini tamttı:

«Ben müteveffa marki Gherardo'nun oğlu, şövalye adayı Rossiglione'li Rambaldo'yum! Sevil surları dibinde kahramanca -çarşışarak şehit olan babamın öcünü almaya geldim!»

tin adam ellerini tüylü miğferlerine attılar, alt yanından, boğazlıktan ayırarak çıkardılar, masanın üzerine koydular. Ve miğferlerin altından iki dazlak, sanmtrak kafa, derisi biraz pörsümüş, her yanından saikmiş iki yüz, rengi solmuş kaytan layıklar çıktı: iki yazman, kâğıt doldurmakla ömür tüketen iki kocamış memur suratı. Parmaklarını tükü-rüklediler :

«Bir bakalı™, Rossiglione, Rossiglione...» diyerek kocaman bir kayıt defterinin sayfalarını çevirmeye başladılar. 4yi ama senin kaydım dün yaptık ya! Ne istiyorsun? Neden birliğinde değilsin?»

«Hiçbir şey, yani bilemiyorum, bu gece uyku tutmadı, savaşı Hi^fımpk, ben babamın öcünü alacağım, biliyorsunuz, emir Isoarre'yi öldürmeliyim, bu iş için aramam gereken bir yer varmış... Hah, buldum: Düello, öcalma ve Onur Lekeleri Genel Müdürlüğü nerededir acaba?»

«Bak, bak, bak! Daha dün geldi, bugün ayağının tözüyle başımiza neler çıkarıyor! Genel müdürlüğü kim söyledi sana?»

«Şu şey şövalye var ya, o söyledi, adı her neyse, hani bembeyaz zırhı olan...»

«Offf! Bir o eksikti! Varolmayan burnunu sokmadığı iş de yoktur zaten!»

«Nasıl varolmayan? Bur unsuz mu yani?»

«Kendi başı nasıl olsa ağrımaz diye, başkalarının başını ağrıtmaya bayılır.»

«Kendi başı niye ağrımaz peki?»

«Başı var mı ki ağrısın? O öyle, varolmayan bir şövalyedir işte...»

«Varolmayan da ne demek? Ben gördüm ya işte! Bal gibi vardı!»

«Ne gördün ki? Bir demir yığını... O, varolmadan olan biridir, anladın mı, çaylak?»

Genç Katnbaldo görünüşün bu denli aldatıcı olabileceğini hiç aklından geçirmemişti: ordugâha ayak bastığından beri herşeyin gözüktüğünden farklı olduğunu keşfediyordu.

«Demek Carlomagno'nun ordusunda insan varolması gerekmezsiniz anlı-şanlı bir şövalye, üstelik yiğit savaşçı ve .gayretli bir subay olabiliyor, ha?»

«Yavaş ol bakalım! Kimse 'Carlomagno'nun ordusunda, vb...' demedi ki. Yalnızca: bizim birlikte böyle böyle biri var, dedik, o kadar. Genelde neyin olabilip neyin olamayacağı bizi ilgilendirmez. Anlaşıldı mı?»

Rambaldo Düello, Öcalma ve Onur Lekeleri Genel Müdürlüğünün bulunduğu çadıra doğru ilerledi. Artık zırhlara

ve tüylü miğferlere bakıp aldanmıyordu: o masaların gerisindeki zırhların içinde toz-toprağa bulanmış çelimsiz adamcağızların bulunduğunu anlıyordu. Zırhın içinde o kadarcık birinin varolması bile nimetti l

«Demek şimdi sen general rütbeli Rossiglione markisinin öcünü almak istiyorsun! Bakalım: bir generalin öcünü almak için usulüne en uygun işlem üç binbaşı temizlemektir. Kolayından üç tane verelim sana, işin tamam olsun.»

«Galiba anlatamadım: benim öldürmem gereken kişi emir İsoarre. Şanlı pederimin yaşamına son veren oydu!»

«Anladık canım, anladık, ama emir öldürmek öyle kolay iş mi sanıyorsun... Dört yüzbaşı ister misin? Sana hemen bu sabah dört kâfir yüzbaşı garantileyebiliriz. Hem bak, aslında dört yüzbaşı bir ordu komutanına karşılık tutulur, oysa senin baban topu-topu tugay komutanıymış.»

«Ben İsoarre'yi arayıp bulacağım, karsaklarını dışarı dökeceğim! Onu, başkasını değil, onu!»

«Sen bu kafayla savaş yerine soluğu mahpusta alacaksın aslanım ! Ağzından çıkanı kulağın duysun! Sana İsoarre için güçlük çıkarıyorsak, bir bildiğimiz var demektir... Ya imparatorumuzun el altından İsoarre ile bir pazarlığı varsa...»

Ama iki görevliden, o ana değin kafasını kâğıtların araşma gömmüş duranı sevinçle yerinden doğruldu :

«Tamam, tamam işte! Hiçbir şey yapmana gerek yokmuş! öcalmanın falan yeri değil! Ulivieri, geçen gün, iki amcasını savaşta öldüler sanıp öçlerini almıştı! Oysa amcaları bir masanın altında sızıp kalmışlarmış! Şimdi bizim elimizde fazladan iki amca intikamı var, başımız derte yani. Şimdi eğrisi doğrusuna geliyor: bir amca intikamını biz yarım baba intikamına eşdeğerli sayarız, yani elimizde açık bir baba intikamı varmış demek.»

Rambaldo öfkesinden çıldıracaktı:

«Ah, zavallı babacığım!»

«Ne oluyorsun, canım?!»

Kalk borusu çalmıştı. Gütün ilk ışığında ordugâh silahlı adamlarla kaynaşıyordu. Rambaldo, giderek düzenli mangalara ve birliklere dönüşen o kalabalığa karışmak isterdi, ama o demir tokuşmaları ona böceklerin kanat çırpması ya da içi boş kabukların çitirtisiymiş gibi geliyordu. Savaşçıların birçoğu belden yukarı zırhlarını giymişlerdi, demirden yan ve sırt parçalarının altından donpaça bacaklar görünüyordu, çünkü uylukluk, bacaklık ve dizlikler eyere tırmandıktan sonra giyilirdi. O çelikten gövdelerin altında bacaklar çekirge bacakları gibi incecik gözüktüyordu; konuşurken tostoparlak, gözsüz başlarını kımıldatışları, zırhlara bürünmüş ellerini kollarını kımıldatışları çekirgeleri ya da karıncaları andırıyordu; bütün o koşuşturmaca zaten ne idüğü belirsiz bir böcek kaynaşmasına benziyordu. Aralarında, Rambaldo'nun gözleri birşey araştırdı : Agilulfo'nun apak zırhıyla karşılaşmayı umuyordu, o ortaya çıkarsa belki ordunun kalını da daha bir somutlaşacaktı ya da belki karşılaştığı en sağlam varlık varolmayan şövalyeydi.

Bir çam ağacının dibinde gördü onu, yere oturmuş, ağaçtan düşen kozalakları düzgün bir plana uygun olarak, dik üçgen biçimi diziyordu. Şafağın o saatinde, Agilulfo hep dikkat isteyen bir işle uğraşma gereğini duyardı : birşeyleri saymak, geometrik şekiller halinde düzenlemek, arıtma tik sorunları çözmek gibi. O saat, cisimlerin gece boyunca büründükleri gölge yoğunluğunu yitirip, yavaş yavaş yeniden renklerini kazandıkları, ama ışığın hafiften değmesi, usulca sarıp sarmalamasıyla bir belirsiz eşikten geçtikleri saatti: insanın yeryüzünün varolduğuna en az güvendiği saat. Agilulfo ise, cisimleri karşısında hep kendi iradesinin gücüyle göğüslemesi gereken bir masif duvar gibi duyma gereksinimin- deydi, ancak böylelikle kendi kendisinin kuşku götürmeyen bilincini koruyabiliyordu. Çevresindeki dünya belirsizleştikçe, anlaşılmaz oldukça o da bu yumuşacık loşlukta boğulup gittiğini duyar, boşluğun içinden açık-seçik bir düşünce, bir

irade hareketi, bir niyet bulup çıkaramazdı. Kendini rahatsız duyardı: öyle anlarda kendinden geçecek gibi olurdu sanki; dağılıp gitmemek için kimi zaman pek büyük bir çaba harcaması gerekirdi. İşte o zaman saymaya başladılar: yaprakları, taşları, mızrakları, kozalakları, eline ne geçerse onu. Ya da onları sıralar, kare ya da piramit biçiminde dizdi. Bu tür titiz uğraşlara dalınca rahatsızlığını yener, hoşnutsuzluğunu, tedirginliğini, bezginliğini alteder, her zamanki zihinsel berraklığına ve güvenli tavırlarına yeniden kavuşurdu.

Rambaldo onu böyle gördü, dalgın ve hızlı hareketlerle kozalakları üçgen biçiminde yerleştiriyor, sonra üçgenin üç kenarı üzerinde kareler (düşürüyor, ardından dik kenarlardaki kozalakları toplayıp hipotenüslemlerle karşılaştırıyordu. Rambaldo burada herşeyin törelerle, törenlerle, kurallarla, formüllerle yürütüldüğünü anlıyordu, ama ya bunun altında ne vardı, altında? Oyunun tüm bu kurallarının dışında olduğunu bilmekten doğan anlatılmaz bir korku sarıyordu yüreğini... Ama sonra düşünüyordu, kendisinin de ille babamın öcünü alacağım diye tutturması, gönlündeki bu savaşma, Car- lomagno'nun savaşçılarının araştırma katılma ateşi de hiçliğe gömülüp kaybolmamak için bir töre değil miydi, tıpkı şövalye Agilulfo'nun övle knaalaklan kovun kaldırması gibi yaatı ye genç Rambaldo böylesine beklenmedik sorunların tedirginliğiyle bunalarak kendini yere attı, hüngür hüngür ağlamaya koyuldu.

Saçlarına birşeyin konduğunu duydu, bir eldi, demirden bir el, ama hafif. Agilulfo yambaşına diz çökmüştü :

«Neyin var çocuğum? Neden ağlıyorsun?»

Öteki insanoğullarındaki ruhsal çöküntü, bunalım ya da öfke nöbetleri Agilulfo'ya hemen kusursuz bir sükünat ve güven verirdi. Varolan kimselerin kapıldıkları sarsıntı ve bunalımlara karşı bağışıklı olduğunu duymak ona başkaları- na yukardan bakma ve koruyucu bir tavır takınma olanağı veriyordu.

«Bağışlayın» dedi Rambaldo, «yorgunluktan olmalı. Bütün gece gözümü kırpmadım, şimdi de kendimi şaşırılmış durumdayım. Bir dakikacık olsun uyuyabilsem... Ama gün ağardı artık. Ya siz, böyle hiç uyumadan, nasıl dayanıyorsunuz?»

«Ben bir an bile uykuya dalsam kendimi şaşırırdım» dedi Agilulfo yavaşça, «daha doğrusu kendimi şaşırمام bile, hepten kaybederim. İşte bu yüzden günün ve gecenin her anım uyanık geçiriyorum.»

«Kötü birşey olmalı...»

«fYooo.» Sesi yeniden kuru, güçlü bir ses olmuştu.

«Peki, zırhınızı sırtınızdan hiç çıkarmaz mısınız?»

Beriki yine mırıldanır gibi söyledi:

«Sırtım diye birşey yok ki. Çıkarmanın da, giymenin de anlamı yok benim için»

Rambaldo başını kaldırmış, o karanlıkta bir bakışın kıvılcımını görmek istermişçesine siperin yarıklarına bakıyordu.

«Peki nasıl oluyor bu?»

«Ya başka türlü nasıl oluyor?»

Beyaz zırhın demirden eli hâlâ delikanlının saçlarmdaydı. Rambaldo başının üzerinde onun ağırlığını ancak farkediyordu, tıpkı bir cisim gibi, kendisine ne avutucu, ne sıkıcı, hiçbir insan yakınlığının sıcaklığını aktarmıyordu; delikanlı yine de içine gerilimli bir inada benzeyen bir duygunun yayıldığını duyuyordu.

Carlomagno atının üzerinde, frank ordusunun başında ilerliyordu. Yaklaşma yürüyüşündeydiler; aceleleri yoktu; pek hızlı gitmiyorlardı. İmparatorun çevresinde yiğit şövalyeleri öbekenmişler, sabırsız atlarını dizginliyorlardı; o sarsıntıda, dirsek dirseğe vermiş giderken, gümüşü kalkanları bir balığın solungaçları gibi kalkıp iniyordu. Upuzun, üzeri pullarla kaplı bir balığa benziyordu ordu: yılan balığına.

Köylüler, çobanlar, kasabalılar yol kıyısına üşüşüyor-- lardı.

«Carlo bu, kral Carlo!»

Onu pek alışık olmadıkları tacından çok sakalından tanıyarak yerlere kadar eğiliyorlardı. Sonra hemen doğrulup savaşçıları seçmeye çalışıyorlardı:

«Bak, şuradaki Orlando!»(*)).

(*) Orlando (Roland): Charlemagne'in yeğeni ve efsanevi Charlemagne çevrimi kahramanlarının en ünlüsü. Denildiğine göre, Bretagne uç eyaletleri kontu olan Roland, Charlemagne'in İspanya'dan dönen artçı kuvvetlerine saldıran Vas- konlar tarafından 778'de Roncevaux'da öldürülmüştür. Çevresindeki öteki şövalyelerin başında zamanla bir efsane kahramanı haline gelen Roland ilkin Fransa'da la Chanson de Roland destanında, sonra İtalya'da, Haçlı seferleri çağında, iki dinsel dünyayı kutsal savaş ortamında karşı karşıya getiren o ruh içinde ele alınarak, Müslümanlara karşı çarpışan hristiyan şövalyelerin örneği olarak görüldü. (Ç.N.)

«Yok canım, Ulivleri o!»

Bir tanesini bile çıkaramıyorlardı aslında, ama hiç farketmezdi, çünkü nasıl olsa o da, öteki dejuradaydılar, ve istediklerini görmüş olduklarına yemin etseler başları ağrımazdı.

Topluca at koştururlarken, Agilulfo arasına ileri doğru kısa bir koşu koparıyor, sonra durup ötekileri bekliyor, arkasına dönüp birliğin yanaşık düzen ilerleyip ilerlemediğine bakıyor ya da güneşe bakarak ufkun üzerindeki yüksekliğinden saatin kaç olduğunu hesaplamaya çalışıyordu. İçlerinde yalnız o, yürüyüş düzenini, molaları, geceden önce varmaları gereken konak yerini düşünüyordu. Öteki soylu şövalyeler ise, canım yaklaşma yürüyüşündeydiler ya işte, hız da gitseler yavaş da gitseler, nasıl olsa yaklaşıyorlardı ve imparatorun yorgun, yaşlı olduğunu bahane ederek her meyhanede durup içmeye hazırdılar. Yol boyunca meyhane levhaları ile hizmetçi kızların kışklarından başka şey görmüyorlardı —> biz de anlatalım derken ağzımızı bozuyoruz ya, neyse —; bunun dışında, sanki bir sandığa kapatılmış gibi yolculuk ediyorlardı.

Çevredeki binbir şeye karşı en fazla merak gösteren yine Caromagno oluyordu.

«Aaa! Ördeklere bakın, ördeklere!» diye yaygarayı basıyordu.

Yol kıyısındaki çayırlarda ordu kadar ördek vardı. Ortalarında da bir adam, ama ne halt karıştırdığı hiç anlaşılıyordu: elleri sırtında, çömelerek yürüyor, ayaklarını ördekler gibi dümdüz kaldırıyor, boynunu uzatıp «Vak... vak... vak» yapıyordu. Ördekler hiç oralı değildiler, onu kendilerinden biri sayıyorlardı herhalde. Aslına bakarsanız, adamlar ördekler arasında görünürde pek bir fark da yoktu, «çünkü sırtındaki paçavralar toprak rengiydi (çoğu çuval parçaları birleştirilerek yapılmış gibiydi), ama yer yer tıpkı ördeklerin tüylerinin renginde yeşilimtrak griydi, ayrıca onlann

biribir renkteki çizgilerini andıran yamalar ve lekelerle kap* lı, hem de lime limeydi.

«Hey, sen, imparatorunu böyle mi selamlıyorsun?» diye bağırlar soylu şövalyeler; şunun bunun basına musallat olmaya dünden hazırdılar.

Adam başını çevirip bakmadı bile, ama o bağırtılardan ürken Ördekler hep birlikte havalanıverdiler. Adam burnunu havaya dikti, onların uçuşlarına bakarak bir an bekledi, sonra kollarını iki yana açtı, zıpladı, böyle zıplaya zıplaya, paçavralardan salkım-saçak kollarını çırpa çırpa, kahkahalarla gülererek ve keyifli «Vak! Vakblar çıkararak sürüyü izlemeye çalışıyordu.

Yakında bir bataklık vardı. Ördekler uçarak gidip üzerine kondular, kanatlarını toplayıp, hafif bedenleriyle yüze yüze uzaklaştılar. Adam su birikintisine varınca kannüstü attı kendini, sulan her yana fişkirtti, acemice hareketlerle debelendi, bir «Vaki Vak!» denemesi daha yaptı, ama suya gömüldüğü için sesi bir gurultuya dönüştü, yeniden su yüzünde gözüktü, *yizmeye çabaladı*, bir daha battı.

Elinde sazdan bir değnekle çıkagelen bir köylü kızına şövalyeler sordular :

«O adam ördeklerin çobanı mı?»

«Yooo, ördeklerin çobanı benim, benim ördeklerim bunlar, onun bir ilgisi yok, o Gurdulu'dur...» dedi köylü kıızı.

«Peki, ne işi var ördeklerinle?»

«Hiiiç, arasıra tutarağı tutar böyle, ördekleri görür, feleğini şaşırır, kendisi olduklarını sanır...»

«Kendini ördek mi sanır yani?»

«ördekleri kendisi sanır... Gurdulu işte, nasıldır, bilirsiniz: dalgacının biridir...»

«E şimdi nereye gitti?»

Soylu yiğitler bataklığa yaklaştılar. Gurdulu görünürlerde yoktu. Ördekler öte yana geçmiş, paytak paytak otların arasında yürümeye başlamışlardı. Bataklığın çevresindeki eğ-

reltiotlarından doğru bir kurbağa korusu yükseliyordu. Adam sanki soluk alması gerektiğini o anda anımsamış gibi birdenbire başını sudan çıkardı. Burnunun ucunda, suya yansıyan, eğreltiotlarıyla kaplı o kıyının ne olduğunu kavrayamıyormuş gibi şaşkınlıkla bakındı. Her eğreltiotunun üzerinde ufacık, yemyeşil, pırlı pırlı bir hayvancık oturmuş, kendisine bakıyor, var gücüyle «Vrak! Vrak!» diye haykırıyordu.

Gurdulu, pek sevindi pek, «Vrak! Vrak! Vrak!» diye yanıtladı, o böyle seslenince tüm eğreltiotlarından suya, sudan eğreltiotlarına doğru bir kurbağa sıçrayışında başladı. Gurdulu da «Vrak!» diye bağırarak zıpladı, tepeden turnağa sırlıklam, çamurlara batmış olarak kıyıda buldu kendini; kurbağa gibi çömeldi, öylesine şiddetli bir «Vrak!» çıkardı ki, sazlar ve otlar kırılıp çöktü, soluğu yine suyun içinde aldı.

«İyi de, boğulmaz mı?» diye sordular soylu yiğitler bir balıkçıya.

«E, bazen Omobo kendini unuttur, kaybolur, gider... Ama boğulmaz... Asıl dert balıklarla birlikte ağa takıldığında... Birgün kendisi balık tutmaya kalkıştığında öyle oldu... Ağı suya salmış, bakmış bir balıkcağız ağa takılmak üzere, ne yapsın, o balıkla o kadar özdeşleşmiş ki, kaldırıp kendini suya atmış, kendisi girmiş ağa... Omobo işte, büürsünüz...»

«Omobo da nereden çıktı? Adı Gurdulu değil miydi?»

«Biz Omobo diyoruz.»

«Ama o kız...»

«Ha, bakın, o bizim köyden değil, demek onun köyünde öyle çağırıyorlar.»

«Peki, kendisi hangi köyendir?»

«Valla, öyle, dolaşır işte...»

Atlılar armut ağaçlarıyla dolu bir meyva bahçesinin ya* randan geçiyorlardı. Armutlar olgundu. Savaşçılar mızrakla- nyle armutları şişliyor, miğferlerinin ağızlığından içeri atıyorlar, sonra saplarını tükürüyorlardı. Armut ağaçlarıyla bir

sıraya dizilmiş, kimi görseler beğenirsiniz? Gurdulu-Omo- bo'yu. Kollarını çarpıtarak dal gibi yukarıya doğru kaldırmıştı, ellerinde, ağzında, başının üstünde, giysilerinin yırtıklarında hep armutlar vardı.

«Şuna bak» dedi Cariomagno eğlenerek, «kendini armut ağaçlarına benzetmiş!»

«Silkeleyeyim de görsün!» dedi Orlando ve bir sille indirdi

Gurdulu bütün armutlarını birden koyverdi, armutlar çayırdaki bayır aşağı yuvarlandılar, onları yuvarlandığını gören Gurdulu da çayırlarda bir armut gibi yuvarlanmaktan kendini alamadı, böylece gözden kayboldu.

«Majesteleri, onu bağışlayınız!» dedi oradan bir ihtiyar bahçıvan. «Martımlı kimi zaman yerinin cansız bitkiler ya da meyvaların arasında değil, hükümdarımızın sadık kullarının yanında olduğunu anlayamıyor!»

İmparator hoşgörüsü sordu:

«Peki, sizin Martımlı dediğiniz bu kaçığın zoru ne? Kafasından neler geçtiğini kendi de bilmiyor galiba!»

«Biz nereden bilelim, efendimiz?» İhtiyar bahçıvan görmüş geçirmiş birinin sağduyusuyla konuşuyordu. «Aslında belki tam anlamıyla kaçık olduğu da söylenemez: varolan, ama olduğunu bilmeyen biri yalnızca.»

«Aman ne güzel! Bir yanda varolan, ama olduğunu bilmeyen bu bendem, bir yanda var olduğunu bilen ama varolmayan şövalyem. Birbirlerine pek yaraşıyorlar, inan bana!»

Cariomagno artık eyer üstünde durmaktan yorulmuştu. Atışaklarına dayanarak, sakalının içinde soluk soluğa söylenerek indi: «Zavallı Fransa!» İmparator yere basar basmaz, bir işaret verilmiş gibi bütün ordu durdu ve otağ kuruldu. Karavana pişirmek için kazanlar hazırlandı.

«Gurgur mudur nedir... getirin bakayım bana, adı neydi onun?» dedi kral.

«Adı gittiği yere göre değişir» dedi bilge bahçıvan, peşi-

ne takıldığı hristiyan ya da kâfir ordusuna göre de; Gırgır da derler, Gidi-Yusuf da, N'aber Yusuf, Bin-İstanbul, Pestan- zul, Bertinzul, Martingarip, Gariban, Hayvanherif, Vadideki Çirkin, Gian Paciasso ya da Pier Paciugo da adlandır. Tanrı bilir, cinin bucağında bir çiftlikte bunlardan apayn bir ad takmış da olabilirler; bir de ne var, biliyor musunuz, adlan mevsimden mevsime değişir. Galiba adlar ona hiç yapışıp kalmıyor, üzerinden akıp gidiyor. Zaten hangi adla çağırırsanız onun için farketmez. Onu çağırırsınız, keçilerden birini çağırıyorsunuz sanır; lâf arasında 'peynir' ya da 'ekmek' deyin, ^Buradayım' diye ses verir.»

İki şövalye —Sansonetto ile Dudone— Gurdulu'yu karga tulumba, çuval gibi sürükleyerek getiriyorlardı. Carlomag- no'nun Önüne varınca ite-kaka ayağa kaldırdılar :

«Aç başını, hayvan! Kralın huzurunda olduğunu görmüyor musun?»

Gurdulu'nun yüzü aydınlandı; frank özellikleriyle mağ- ripli özelliklerinin birbirine karıştığı, sıcak basmış bir ablak yüzdü bu: karayağız cildini kızıl çiller basmıştı; kemerli bir burunla şiş dudaklı faraş gibi bir ağzın üzerinde, içinde kan damarları gözüken su mavisi gözler; sanmtrak, ama kıvrırcık saçlar, tutam tutam, fırça gibi bir sakal. Bütün o saç- sakal ormanın arasında takılıp kalmış at kestaneleri ve pisipisiler.

Carlomagno'nun önünde yerlere kapanıp secde etmeye başladı, bir yandan da çenesi açılmıştı. O ana değin yalnız hayvan sesleri «çıkardığım işitmiş olan o beyzadeler şaşakal* dılar. Sözcükleri yutarak, dili dolaşarak, alaş-telaş konuşuyordu; kimi zaman bir lehçeden ötekine, hatta hristiyan ve mağrip dillerinin birinden ötekine dur-d ur aksız atlıyordu. Anlaşılmaz sesler, ipe-sapa gelmez sözler arasında, aşağı yukarı Şöyle demeye gelen bir söylev veriyordu:

«Burnumu yerlere değdirerek, dizlerinize kapanıp arz-ı ubûdiyet eylerim, naçiz majestelerinin muhteşem bendesiyim

efendimiz, zat-ı âlilerinize emreyleyin, bendenize itaatim son s uzdur.»

Kemerine bağlı taşıdığı kaşığı silah gibi çekti: «...majesteleri 'hükmediyorum, emreyüyorum, yapıla' deyip de asasıyle böyle, böyle, işte asamla benim yaptığım gibi yaptı mıydı, sonra da böyle benim bağırdığım gibi 'hükme- diyoruuuum, emreyliyoruuuum, yapılaaaa!' diye bağırdı mıydı, siz bütün köpoğlu köpek kullan bana baş eğmek zorundasınız, yoksa kazığa oturturum hepinizi ha, en başta da «eni, bunak suratlı, sakallı ihtiyar, seni!»

«Kellesini bir vuruşta mı uçurayım, efendimiz?» diye sordu Orlando, kılıcım kınından çekmişti bile.

«Efendimiz, yalvarınız, bağışlayın onu» dedi bahçıvan. «Hep böyle karıştırır işte: kralla konuşuyorum diye kafayı dağıttı, karşısındaki mi kral, kendisi mi, hatırlamaz oldu.»

Dumanları tüten kazanlardan karavana kokusu geliyordu.

Carlomagno bağışlayıcı bir tavırla :

«Şuna bir tas çorba verin!» buyurdu.

Gurdulu ağzını gözünü oynatarak, yerlere kadar eğilip anlaşılmas sözler ederek, bir ağacın altına çekildi, yemeğine daldı.

«Ha, şimdi ne halt ediyor?»

Gurdulu taşı yere bırakmış, sanki içine girmek istemiş gibi başını sokmaya çalışıyordu. İyi yürekli bahçıvan omuzundan tutup sarstı :

«Martinzul, aklım başına sesle, sen çorbayı içeceksin, çorba seni değil! Unuttun mu? Kaşıkla ağzına götürecektin hani...»

Gurdulu hırsla çorbayı kaşıklamaya girişti. Kaşığı öyle canla başla savuruyordu ki, arasıra hedefi şaşırıyordu. Dibinde oturduğu ağacın, tam kendi başının yüksekliğinde bir oyucu vardı. Gurdulu ağacın oyucuına kaşık kaşık çorba dökmeye başladı.

«Senin ağzın değil o, ağacın oyucu!»

Varolan şeylerin ortasında, sırtım kaşımak isteyen bir tay gibi keyifle yuvarlanan bu etli butlu, iri bedeninin hareketlerini Agilulfo başından beri tedirginlikle karışık bir dikkatle izlemişti; ona baktıkça başı dönüyordu sanki.

«Şövalye Agilulfo!» dedi Carïomagno. «Bakın ne diyeceğim! Bu adamı size seyis olarak atıyorum! Ne dersiniz, ha? Güzel buluş, değil mi?»

Şövalyeler alay ederek kıkır kıkır gültüyorlardı. Herşeyi (hele açık-seçik bir imparator buyruğunu) ciddiye alan Agilulfo ise ilk komutlarını vermek üzere yeni seyisine döndü, ama Gurdulu çorbayı mideye indirdikten sonra, ağacın gölgesine serilip uyuyakalmıştı. Çayıra devrilmiş, ağzı açık, horluyordu, göğsü, midesi, karnı, demirci körüğü gibi inip kalkıyordu. Yağlı tas kocaman çıplak ayaklarından birinin yanına yuvarlanmıştı. Herhalde kokusunu çekici bulmuş olan bir kirpi, otların arasından çıkıp tasa yaklaştı, dibinde kalmış birkaç damla çorbayı yalamaya koyuldu. Bu arada dikenlerini Gurdulu'nun çıplak ayağının tabanına sürtüyordu, ipincecik bir çorba sızıntısını izledikçe, dikenlerini iyiden iyiye batırmaya başladı. Berduş sonunda gözlerini açtı: onu uykusundan eden acı duygusunun nereden geldiğini anlayamadan bakışlarını çevresinde gezdirdi. Çayırın ortalık yerinde dimdik kaynana diline benzeyen çıplak ayağı, yanında da ona bir güzel yaslanmış duran kirpiyi gördü.

«Ey ayak» diye söylenmeye başladı Gurdulu, «hey, sana söylüyorum, ayak! Budala gibi orada dikilmiş ne halt ediyorsun? O hayvan seni delik deşik ediyor, görmüyor musun? Ayaak, ayak! Şapşal ayak! Beri çekilsene! Canın yanıyor, duymuyor musun? Salak ayak! Birazcık çek kendini canım, birazcık yeter! İhsan bu kadar da budala (dur mu yahu! Ayaak! Söz anlamaz ayak! Bak şuna, nasıl da kalbura çevirtiyor kendini! Biraz beri çekil, salak! Nasıl anlatsam, bilmem ki! Bak, dikkatli bak ama: ben ne yaparsam sen de öyle yap, işte şöyleee...»

Boyle diyerek bacağını kıvırdı, ayağını kendine çekti, kir- piden kaçırıldı.

«İşte oldu; gördün mü ne kolaymış, gösterir göstermez sen de becerdin. Enayi ayak, neden onca zaman kendini delik deşik ettirdin sanki?»

Acıyan tabanını ovuşturdu, fırlayıp ayağa kalktı, ıslık çalmaya başladı, bir koşu tutturdu, çalılıklara daldı, bir yellendi, derken bir daha, gözden kayboldu.

Agilulfo onu araştırmak ister gibi harekete geçti, ama nereye kaybolmuştu acaba? Önünde sık yulaf tarlaları, ko* cayemiş ve kurtbağrı çitleriyle yol yol olmuş, rüzgârın at oynattığı vadi açılıyordu, çiçektozu ve kelebek yüklü meltemler, gökyüzünden köptiksü, apak bulutlar gelip geçiyordu. Gurdulu, güneşin dönerken oynak ışık-gölge oyunları yaptığı bu tepelerde sırrolmuştu, şu ya da bu yamacın herhangi bir noktasında olabilirdi.

Kimbilir nereden, çatlak bir türkü sesi geldi:

«*Bayonne'un da köprüleri vay vay !...■*»(*)

Vadinin tepesinde Agilulfo'nun beyaz zırhı kollarını göğsünde kavuşturdu.

«Ee, yeni seyisin hizmetine ne zaman başlıyor?» diye takıldılar şövalye meslektaşları.

Agilulfo bir otomat gibi, tonsuz bir sesle belirtti: «İmparatorun sözlü buyruğu kanun kuvvetinde 'karname gücündedir, derhal yürürlüğe girer.»

ıBayonne'un da köprüleri vay vay!...» ses bir daha duyuldu, bu kez daha uzaklardan.

(*^ Metinde Fransızca: «D® sur les ponts de Bayonne» (Ç-Nj

Bu öykünün geçtiği çağda dünyanın düzeni henüz karışık. Varolan hiçbir şeyin karşılık vermediği adlara, düşüncelere, kalıplara, kurumlara rastlamak olağandı. Öte yandan yeryüzü adsız, öteki şeylerden ayırsız cisimlerle, kişilerle, yetilerle kaynaşıyordu. Öyle bir çağdı ki, ya^lma, i?! hn-afr- ma, varolan herşeyle sürtüşme iradesi ve direnci henüz tümüyle kullanılmıyordu, çünkü birçokları — yoksulluktan, bil-' gisizlikten, ya da, tam tersine, herşey böyle de pekâlâ yü- rüdüğünden ^{mm} — bundan hiç yararlanmıyorlardı, bu yuif den bir miktarı boşlukta övlece vitin gidiyordu İşte o za- man, böyle erimiş durumda bulunan irade ve özbilincim, tıpkı algılanamayacak kadar minik su zerrecilerinin yoğunlaşıp buluta dönüştüğü gibi, nır noKtada yoğunlaştığı nluvnrdıThu topak, rastlantı sonucu ya da içgüdüyle o zamanlar verde açık bulunan bir ada, bir sova. asker! kadrolarda bir gütSeve, pır yenne getirilecek görevler ve saptanmış | >-nraL Jar öbeğine tosluyordu; ve —en önemlisi— boş bir zırfıa rastlıyordu, en önemlisi dedim çünkü o olmazsa varolan biri bile yokolma tehlikesiyle karşı karşıya kalırdı, siz bir de varolmayı düşünün... Guildivernizade Agilulfo da yiğitlik gösterip şan vermeye böyle başlamışta işte.

Bu öyküyü anlatan ben Rahibe Teodora, Ermiş Colom- bano tarikatından. Manastırda, eski belgelerden, görüşme odasında kulağıma çalınan dedikodulardan, bir de olayları yaşamış kişilerden sağlayabildiğim tek-tük tanıklıktan yararlanarak yazıyorum. Biz rahibeler askerlerle konuşma fırsatım pek bulamayız: demek istiyorum ki, bilmediklerimi de düşgücümle kafamda canlandırıyorum; elimden başka ne gelir ki? Zaten öykünün tamamı da benim için pek açık-seçik değil. Anlayışla karşılamaksınız: soylu ailelerden de gelmiş olsak, biz rahibeler köy kızı sayılırız, hep dünyanın dışında, herşeyden uzak, ilkin şatoların, ardından manastırların dört duvarı arasına kapalı yaşamışızdır; yaşamımız boyunca görüp göreceğimiz dinsel törenler, dualar, perhizler, tarla işleri, hasat, bağ bozumu, uşakların kırbaçlanması, birkaç mahremi ile zina olayı, bir miktar yangın, üç-beş idam, arasına düşman istilâları, yağmalar, ırza geçmeler, veba salgınları falan dır, hepsi o kadar. Bir zavallı rahibecik ne bilsin dünyayı? Ben de işte, günahlarımın kefareti olarak anlatmaya başladığım bu öyküyü güç belâ sürdürüyorum. Şimdi Tann bilir, size çarpışmayı nasıl anlatacağım; ben, Tanrı korusun, Ömrüm boyu savaşlardan uzak kalmışım; şatomuzun ete-ğindeki ovada yapılan o dört-beş meydan savaşının dışında demek istiyorum, biz kız çocukları burçların arasından, kaynar katran kazanlarının ortasında durup seyrederdik (sonra nice gömülmemiş ceset çayırlarda çürümeye bırakılırdı da, ertesi yaz biz oyun oynarken bir eşekarısı bulutunun altında bulurduk!), diyordum ya, savaş üstüne bir şeycikler bil- mem ben.

Rambaldo da birşey bilmiyordu: yaşamının baharında aklı fikri savaşta idi ama, silah başında bu ük günü olacaktı. Orada, safta yerini almış, atının üstünde saldı buyruğunu bekliyordu ama hiç zevk aldığı yoktu. Üstü başı bir alay

şeyle yüklüydü: çelik örgüden boğazlıklı yeleş, yakalıklı, omuzluklu, karınlıklı zırhı, içerden baktığında dışarıyı yarım yamalak görebildiği gagalı miğferi, zırhının üstünde savaş giysileri, kendinden büyük bir kalkan, sağa sola döneyim derken arkadaşlarının kafasına indirdiği bir mızrak ve altında, her yanı demirden örtülerle kaplı olduğundan, görünmeyen bir at.

Emir İsoarre'nin kanını dökerek babasının öcünü alma isteği hemen hemen geçmişti. Bütün ordu saflarının işaretlenmiş buiunduğu birtakım haritalara bakarak kendisine demişlerdi ki:

«Borazan çaldığımda sen atının üzerinde mızrağını doğrultup dümdüz karşıya koş, tâ onu şişleyene kadar. İsoarre safların tam o noktasında dövüşür. Yampiri gitmezsen mutlaka yakalarsm, tüm düşman ordusu dağılırsa o başka, ama böyle birşey hemen hiçbir zaman ilk saldırıda olmaz zaten. Bak, şimdi aslında ufak bir hesap yanlış da olabilir, ama onu sen şişlemezsen hiç tasalanma, senin yanındaki şişleye- cektir nasıl olsa.»

İşler böyle yürüyorduysa, Rambaldo'nun umurunda bile değildi artık.

Çarpışmanın başladığının belirtisi öksürük oldu. Ram* baldo ağağılardan doğru sapsan bir toz bulutunun ilerlediğini gördü, bir başka toz bulutu da ayaklarının dibinden yükseldi, çünkü hristiyan atları da dört nala koşmaya başlamışlardı. Bambaldo başladı öksürmeye; zaten imparatorluğun tüm ordusu zırhlarının içine tıkmış öksürtüyordu; böyle öksürerekten, kâfir tozuna doğru dörtlale koşuyordu, mağripli öksürüğü de gittikçe daha yakından duyuluyordu. İki toz bulutu birbirlerine eriştiler; ovanın dört bir yanı öksürtüklerle ve mızrak vuruşlarıyla inledi.

İlk çarpışmada hüner şişlemekten <çok (çünkü öyle yaparsan mızrağını kalkanlara çarpıp parçalaman ya da daha beteri, o hızla yürüştü yere çakılman tehlikesi vardı), düş-

mam atından alaşağı etmekti: tam çatışma anında mızrağı hop diye kıcı ile eyeri arasına sokmak gerekiyordu. İşler yolunda gitmeyebilirdi elbette, çünkü mızrağın ucunu yere çevirdin mi kolayca bir engele takılabilirdi ya da bir bakardın yere saplanıp kaldıraç olmuş, mancınık gibi seni eyerinden fırlatıyor. Yani ilk safların çarpışması demek, mızraklarına yapışmış savaşıların havada uçuşması demektir. Üstelik elinde mızrak varken İnsan ya dostunun ya düşmanının böğrüne vurmadan birazcık olsun sağa sola dönenmediğinden, hemen öyle bir trafik tıkanıklığı oluyordu ki, bir şey anlayabilene aşkolsun. İşte o zaman geriden iki tarafın aslan kılıçlarını çekmiş dört nala yetişiyorlardı, yıldırım gibi darbeler indirerek o kalabalığı yarmaları pek güç olmuyordu doğrusu.

Sonunda düşman şampiyonları kalkan kalkana kargı karşıya geliyorlardı. Teketek vuruşmalar başlıyordu, ama yerler artık at leşleri ve ölümlerle kaplı olduğundan, savaşılar güç belâ hareket edebiliyorlardı, birbirlerine erişemediklerinden, karşılıklı sövüp sayarak içlerini boşaltıyorlardı. O noktada sövgünün niteliği ve ağırlığı büyük önem alıyordu, çünkü sövgünün öldürücü ya da ancak kanla temizlenen türden, dayanılmaz, orta şiddette ya da sudan oluşuna göre karşılığında değişik onarımlar istenebilirdi, bazen de kuşaktan kuşağa aktarılan kan davaları doğardı. Dolayısıyla, birbirinin meramını anlamak önemliydi, ama Mağriplilerle Hıristiyanların, ortada dolaşan onca mağrip ve hıristiyan leh- çesi varken birbirlerinin meramını anlamaları kolay değildi; diyelim ki ne demeye geldiğini anlamadığın bir küfür yedin, ne yapacaktın? Yutup oturman gerekirdi, üstelik, Tanrı bilir, ömürboyu haysiyetinden olmuş olacaktın. İşte bu nedenle, çarpışmanın bu aşamasına çevirmenler de katılırdı: hafif silahlarla donatılmış, ufak-tefek atlara bindirilmiş bir çevik kuvvetler, dört bir yanı dolaşır, sövgüleri havada yakalar, kime yöneltilmişlerse anında onun diline çevirirlerdi.

«Khar as-Sus!»
«Solucan pislîği!»

«Müşrik! Sozo! Mozoî Escaivao! Marrano! Hijo de puta! Zabalkan!

Merdete

'Bu çevirmenleri öldürmemek gerektiği konusunda iki taraf arasında sessiz bir centilmenlik anlaşması vardı. Zaten çevirmenler oradan oraya seğırtip dururlardı, o kargaşada, koskocaman bir ata binmiş, elleri kollan zırhlarla kaplı, kurşun gibi ağır bir savaşıyı öldürmek kolay iş değilken, onların pire gibi sıçradıklarım bir düşünün. Ama bilinen bir gerçekti: savaş savaştı, eh arasıra postu deldiren de oluyordu elbette. Öte yandan, çevirmenler de birkaç dilde «orospu çocuğu» demeyi bildiklerinden yararlanarak, onca tehlikenin içine atılıyorlarsa, bu işte birtakım çıkarları vardı kuşkusuz. Eli çabuk olan savaş alanlarından her zaman için iyi bir ürün toplayabilirdi, hele tam zamanında, yani geçtiği her yeri çekirge geçmişe benzeten piyade erleri gelmeden varabilirse.

Piyadeler, yerden yağma olduklarından, kıvrır-zıvrır toplamada daha elverişli konumdadırlar, ama şövalyeler için en civcivli anında, eyerlerinin üstünden tepelerine bir tane indirir, ne var ne yoksa yukarıya çekiverirler. Ganimet diyorsam, ölümlerden alınan eşya demek istemiyorum, çünkü ölü soymak insanın şöyle kafasını toplamasını gerektiren bir iştir, burada söz konusu olan kaybedilen eşyalar. Savaşa böyle birbiri üstüne kat kat yığılan binbir donanımla süslü gitme göreneğiyle, daha ilk çatışmada bir alay akla hayale gelmez kıvrır-zıvrır yere düşer. Eh, durum böyle olunca da kimde savaşacak hal kalır artık? Asıl vuruşma dökülenleri toplamak içindir; akşama ordugâha dönünce gelsin takas, alışveriş faslı. Döne dolaşa, bir ordugâhtan ötekine, hatta aynı ordugâhın bir alayından ötekine aktarılanlar hep aynı eşyalardır; zaten savaş dediğin gittikçe daha çok hırpalanan, berelenen eşyaların elden ele geçmesinden başka nedir ki?

Rambaldo'nun başına gelenler kendisine söylenenlere hiç mi hiç uymadı. Mızrağını doğrulttuğu gibi atıldı, iki safın karşılaşmasını heyecandan titreyerek bekledi; ama kimse birbirine değmeden, şövalyelerin herbiri iki düşmanın arasından geçsin diye hesaplanmış gibiydi herşey. İki ordunun safı birbirine sırt çevirerek herbiri kendi yolunda bir süre dört nala gittiler, sonra geri döndüler, vuruşmaya çalıştılar, ne var ki o ilk coşkudan eser kalmamıştı. O keşmekeşte emiri şimdi nasıl bulacaktı? Rambaldo kazık gibi bir Mağripli ile kalkan kalkana çarpıştı. İkisinden hiçbiri ötekine yol vermeye niyetli değil gibiydi: kalkanlarıyla İtişip duruyorlardı, atlan da toynaklarını yere dayamışlardı.

Alçıdan yapılmışçasına soluk yüzlü Mağripli konuştu.

«Çevirmen!» diye bağırdı Rambaldo. «Ne istiyor by?»

O aylaklardan biri ayak altında dolaşıyordu zaten, hemen bitiverdi:

«Geçit vermeni istiyor.»

«Daha neler!»

Çevirmen çevirdi, beriki yanıtladı.

«Mutlaka geçmeliymiş, görevliymiş; o geçmezse savaş planlandığı gibi yürümezmiş...»

«Emir İsoarre'nin nerede olduğunu söyleyin bırakayım!»

Mağripli bağırarak alçak bir tepeyi gösterdi. Çevirmen :

«Şurada, şu soldaki tepedeymiş!»

Rambaldo dönüp dört nala uzaklaştı.

YeşÜ ehmrlara bürünmüş emir ufku seyrediyordu.

«Çevirmen!»

«Buradayım.»

«Söyle şuna; ben Rossiglione markisinin oğluyum ve babamın öcünü almaya geldim.»

Çevirmen çevirdi. Emir dört parmağını birleştirip yukarı kaldırarak bana ne der gibi salladı elini(*) :

î*) Günümüzde Orta-Güney İtalya'da çok sık yapılan bir el hareketi.
(Ç.N.)

«O da kimmiş?»

«Babam kimmiş, ha? Bu senin son küstahlığın olacak!»

Rambaldo kılıcım çekti. Emir de onu taklit etti. Silahşorluğuna diyecek yoktu. Rambaldo'nun başı dertteydi ki, az önceki alçı suratlı Mağripli soluk soluğa, birşeyler bağıra* rak yetiştii.

Çevirmen alalacele çevirdi:

«Durun efendim! Bağışlayın, yanılmışım! Emir İsoarre sağ yandaki tepede olacaktı! Bu emir Abdül'diir!»

«Teşekkürler!» dedi Rambaldo. «Onurlu bir savaşçısınız!»

Atının başım çevirdi, emir Abdül'ü kılıcıyla selamladıktan sonra dörtnala öteki tepeye yollandı.

Rambaldo'nun markinin oğlu olduğu söylenince emir İsoarre «Efendim?» dedi. Kulağına birkaç kez bağırarak yinelemek gerekti.'

Sonunda başım salladı, kılıcımı çekti. Rambaldo Üzerine atıldı. Ama tam vuruşmaya başlamışlardı ki, belki İsoarre bu da değildir diye bir kuşku doğdu içine, coşkusu biraz söndü. Olanca heyecanı ile vuruşmaya çalışıyordu ama, darbeleri indirdikçe, hasmmrn kimliğinden büsbütün kuşkulaniyordu.

Bu kararsızlığım az kalsın cam ile ödeyecekti. Mağripli onu gittikçe daha yakından sıkıştırıyordu ki, yarabaşlarında bir kıyamettir koptu. Bir müslüman subayı kargaşanın içine dalmıştı, birden bir çığlık attı.

O çığlığı duyan Rambaldo'nun hasmı ateşkes ister gibi kalkanını kaldırdı, yanıt verdi.

«Ne dedi?» diye sordu Rambaldo çevirmene.

«Dedi ki: evet, emir İsoarre, gözlüğünü hemen yetiştiriyorum!»

«Ya, demek o değilmiş!»

«Ben» diye açıkladı hasmı, «emir İsoarre'nin gözlükçü- başıyım. Siz Hıristiyanların henüz bilmediğiniz bir aygıt olan gözlük, göz kusurlarını düzeltmeye yarayan merceklerden ya

pılır. İsoarre miyoptur, savaşta gözlük takmak zorundadır, ama gözlük camdan olduğu için, her vuruşunda bir tanesi ki- nür. -Benim görevim ona her seferinde yeni gözlük yetiştirmek. Bu nedenle sizinle olan vuruşmamı kesmeyi diliyorum, yoksa gözleri doğru dürüst görmeyen emirim güç durumda kalacak.#

«Gözlükçübaşı, hal» diye kükredi Rambaldo, öfkesinden hemen onun kamını mı deşsin, yoksa gerçek İsoarre'nin üzerine mi atılsın, bilemiyordu. Ama gözü görmez olmuş bir hasımla vuruşmak da marifet miydi sanki?

«Beni bırakmak zorundasınız beyzadem,» diye sürdürdü gözlükçübaşı, çünkü savaş planına göre İsoarre'nin kılına zarar gelmemesi gerekiyor, ama gözü görmezse hali dumandır!»

Ve gözlüğu elinde sallayarak ötelere doğru bağırıyordu :

«İşte emirim, gözlüğünüz geliyor!»

«Yooo!» dedi Rambaldo, bir kılıç vuruşuyla gözlüğu paramparça etti.

Aym anda, sanki bin parça olan merceklerin şingirtisi sonunun geldiğini belirtmiş gibi, İsoarre dosdoğru gidip bir huristyan mızrağına saplandı.

«şimdb dedi gözlükçü, «Cennetteki hurileri görmek için gözlüğe gerek duymaz nasıl olsa.»

Atını mahmuzlayarak uzaklaştı.

Emirin cesedi eyerinden düştü, bacakları üzenkilere takılı kaldı, atı onu sürükleyerek Rambaldo'nun ayaklarının dibine getirdi.

İsoarre'yi ölmüş, yerde sürüklenir görmenin heyecanı, onu izleyen çelişik düşünceler, sonunda babasının öcünü almış olduğunu söyleyebilmenin. zaferi, emirin ölümine gözlüğünü bin parça ederek yol açmış olmakla öcünü hakkıyla alıp almadığı sorusu' kendisini oraya kadar getirmiş olan amacından kendini birdenbire yoksun duymanın şaşkınlığı, hepsi yüreğinde bir an sürdü. Ardından duyduğu tek şey,

savaşın ortasında kafasına çivi gibi saplanan o düşünceden kurtulmuş olmanın, ayaklarına kanat takmış gibi koşabilmenin, çevresine bakabilmenin, savaşabilmenin olağanüstü ferahlığı oldu.

O zamana değin emiri öldürmekten başka birşey düşünemediğinden, savaşın düzenine hiç dikkat etmemiştir, hatta bir düzeni olduğunu bile düşünmemiştir. Herşey yepyeni geliyordu, savaşın çılgınlığını ve dehşetini ancak şimdi tadar gibiydi. Toprak şimdiden ölümlerle çiçeklenmişti bile. Zırhlarıyla devrilmiş cesetler, demir uylukları, dirseklikleri ya da başka zırh parçaları üstüste yığılırken nasıl olanak vermişlerse öyle yatıyorlardı, bazılarının kolları ya da bacakları havaya dikili kalmıştı. Yer yer kalın zırhlarda gedikler açılmış, iç organlar dışarıya dökülmüştü, zırhların içinde sanki sağlam birer beden yokmuş da, rastgele barsaklar tıkıştırılmış, onlar da ilk yarıktan fırlamış gibiydi. Bu kanlı görüntüler Rambaldo'yu pek duygulandırdı: yoksa bütün o kabukları kimildatam, gücendirenin sıcacık insan kam olduğunu unutmuş muydu? İçlerinden yalnız bir tanesi bütün o kabuklardan ayrıydı: yoksa Rambaldo zırhı apak şövalyenin ele avuca sığmaz yapısının tüm ordugâha yayıldığı mı sanmıştı?

Atım mahmuzladı. İster dost, ister düşman, yaşayan varlıklarla karşılaşmak isteğindeydi.

Ufâcık bir vadideydi: her yan ıpıssızdı, plülerle üzerlerinde vızıldayan sineklerden başka kimsecikler yoktu. Savaş bir ateşkes anında olmalıydı, ya da alanın bambaşka bir yerinde kuduruyordu. Rambaldo atının üzerinde, çevresini dikkatle inceleyerek gidiyordu. Birden bir nal sesi: bir tepenin üzerinde ata binmiş bir savaşçı. Bir Mağripli! Çevresine çabucak bir göz atıyor, atının dizginlerini gevşetiyor, kaçmaya başlıyor. Rambaldo atım mahmuzluyor, düşüyor peşine. Şimdi o da tepenin üzerinde; bakıyor Mağripli orada, çayırdaki dört nala gidiyor, zaman zaman fındık ağaçlarının arasında

gözden kayboluyor. Rambaldo'nun atı ok gibi: koşmaktan başka şey beklemiyormuş sanki. Delikanlı memnun: işte, sonunda, o cansız kabukların altında at ata, insan insana benzemiş. Mağripli sağa sapıyor. Niçin? Rambaldo şimdi ona yetişeceğine emin. Ama o ne, çalılıkların arasından bir başka Mağripli bitiveriyor ve yolunu kesiyor. Kâfirlerin ikisi birden gen dönüp Rambaldo'nun üzerine çullanıyorlar; «tuzakmış bu! Rambaldo kılıcım çekip ileri atılıyor, «Alçaklar!» diye bağırıyor.

Biri karşısına çıkıyor, miğferi kapkara, yaban arısı gibi bir çift boynuzu var. Delikanlı bir kılıç vuruşundan kendini kolluyor, kılıcını onun kalkanına vargücüyle indiriyor, ama at kaçmıyor, üç Mağripli yakından sıkıştırıyor, şimdi Rambaldo kılıç-kalkan oyununa giriyor, bir yandan da dizlerini ve kalçalarını oynatarak atım kendi çevresinde dönmeye zorluyor. «Alçaklar!» diye haykıyor, gerçekten öfkeli, çünkü gerçekten çetin bir savaş veriyor, İki düşmanla birden başede* bilmek için didinirken gücünün azalması kemiklerine ve kanına İşleyen öldürücü bir perişanlık yaratıyor, şimdi tam dünyanın varolduğuna inanmışken belki de ölecek Rambaldo ve tam da şimdi ölmek daha çok mu üzücü, daha az mı, bilemiyor.

İkisi birden sıkıştıyorlardı. Geriliyordu. Kılıcının kabzasını sımsıkı kavramıştı: onu bir kaybetse herşeyi kaybederdi. O anda, tam o son anda, birinin dört-nala geldiğini duydu. O sesle birlikte, sanki bir trampet falmişçesine, iki hasmı ondan ayrıldılar. Gerilerken kalkanlarını kaldırmış siper ediyorlardı, Rambaldo da döndü: baktı, yambaşında Hıristiyan silahlı taşıyan, zırhının üzerine menekşe rengi tünik giymiş bir şövalye. Miğferinin tepesinde yine menekşe rengi upuzun tüylerden oluşan bir sorguç dalgalanıyordu. Hafif bir mızrağı çevik hareketlerle savurarak Mağriplileri uzak tutuyordu.

Şimdi yanyanalar, Rambaldo ile tanımadığı şövalye. O

hep öyle mızrağını fırdöndürüyor. İki düşmandan biri alda* tıcı bir hareket yapıp mızrağını elinden kapmayı deniyor. Ama menekşe şövalye mızrağı zırhının halkasına asıyor, elini kılıcına atıyor. Kâfirin üzerine atılıyor, teketek vuruşuyorlar. Rambaldo kim olduğunu bilmediği koruyucusunun kılıcını nasıl bir çeviklikle kullandığını görünce az kalsın her* şeyi unutup seyre dalacak oluyor. Ama bir an sürüyor bu: hemen öteki düşmanın üzerine atılıyor, kalkanlar büyük bir gürültüyle çarpışıyor.

Boylece menekşenin yanında vuruşmaya girdi. Başarısız kalan her yeni saldırıdan sonra düşmanlar geri çekildiklerinde, hızlı bir değiş-tokuşla biri ötekinin hasmıyla çarpışmaya başlıyor, değişik silah oyunlarıyla Mağriplileri serseme çeviriyorlardı. Bir arkadaşla dirsek dirseğe çarpışmak tek başına çarpışmaktan bambaşka şeydi: birbirinizi yüreklendirirsiniz, bir düşmanı olma duygusuyla bir dostu olmak duygusu aynı sıcaklık içinde erir, gider.

Rambaldo kendi kendisini yüreklendirebilmek için sık sık berikine sesleniyor; o ise susuyor. Delikanlı, çarpışma sırasında solüğünü idareli kullanmak gerektiğini anlayıp kendi de susuyor; ama doğrusu silah arkadaşının sesini duymadığına da biraz canı sıkılıyor.

Kavga daha da kızışıyor. Ve işte menekşe giysili savaşçı kendi Mağriplisini eyerinden alaşağı ediyor: adam yaya kalınca çalılıklara sığınıyor. Öteki Rambaldo'nun üzerine çullanıyor, ama vuruşmada kılıcım kınıyor; tutsak düşmekten korkarak atım döndürüyor, o da kaçıyor^

«Teşekkür ederim kardeşim» diyor Rambaldo yardımına koşan şövalyeye yüzünü açıp göstererek, «hayatımı kurtardın.» Ve ona elini uzatıyor: «Adım Rossiglione markilerinden Rambaldo, şövalye adayım.»

Menekşe şövalye hiç yanıt vermiyor: ne adım başışlıyor, ne Rambaldo'nun' uzattığı sağ elini sıkıyor, ne yüzünü açıyor. Delikanlı kızarıyor:

«Neden yanıt vermiyorsun bana?»

Öteki ne yapsa beğenirsiniz? Atını döndürüyor, dört-nala uzaklaşıyor.

«Şövalyem, sana hayatımı borçlu olsam da bu yaptığını öldürücü bir aşığılama sayacağım!» diye sesleniyor Rambaldo, ama şövalye uzaklaşmış bile.

Bir yandan esrarlı kurtarcısına duyduğu minnet, vuruşma sırasında doğan sessiz birliktelik, bir yandan o beklenmedik kabalık karşısında kapıldığı öfke, öte yandan zaferle biraz yatıştıktan sonra kendine hemen oyalanacak başka nesnelere arama hırsı ile Rambaldo menekşe savaşçının peşine düşmek üzere atını mahmuzluyordu: bir yandan da avaz avaz bağırıyordu :

«Kim olursan ol, küstahlığım ödeteceğim sana!»

Mahmuzluyor, mahmuzluyor, gelgelelim atı kimildanıyor. Gemiden tutup çekiyor, atın başı aşağı düşüyor. Eyerinden sarsıyor, sanki bir tahta atmış gibi sallanıyor. Bunun üzerine yere iniyor. Atan demirden ballığı çıkarıyor ve gözlerinin akını görüyor: ölmüş. Zırhının iki demir levhası arasından giren bir mağripli darbesi ile yüreğinden vurulmuş. Bacaklarını ve kalçalarını saran demir kalıplar onu olduğu yere kök salmış gibi ayakta tutmasalar, çoktan yere yığıla- cakmış. Kendisine o ana kadar hizmet ettikten sonra ayaküstü ölen o yiğit kısırağın acısı Rambaldo'nun yüreğindeki öfkeyi bir an bastırdı: heykel gibi kalakalmış atın boynuna sarıldı, soğumuş burnundan Öptü. Sonra silkindi, gözlerini kuruladı, yaya kaldığından, koşu koşu uzaklaştı oradan.

Ama nereye gidecekti? Bir derenin ağaçlıklı yamacında, bozuk düzen patikalarda koşuyordu, çevresinde savaş izi gözüküyordu artık. Esrarlı şövalyenin izini de yitirmişti. Artık onu elinden kaçırdığına inanarak, rastgele yürüdü, yine

de hâlâ «Ama bulacağım onu, isterse dünyanın öbür ucunda olsun!» diye düşünüyordu.

Şimdi o kavurucu sıcaktan sonra, en büyük derdi susuz- luktuktu. Dere kıyısına su içmeye indiğinde çalıların kıpırdadığı duyduktu; çayırdak uzun bir iple bir fındık ağacına bağlanmış bir at otliyorduktu, üzerindeki ağır zırh parçaları çıkarılmış, oracığa yığılmıştı. Hiç kuşku yoktu: esrarlı şövalyenin atıydı, sahibi de uzakta değildi herhalde! Rambaldo onu aramak için sazların arasına daldı.

Dere kıyısına vardığımda, başını yaprakların arasına soktu; savaşı oradaydı. Baş ve sırtı, kabuklu deniz hayvanların andıran zırhın ve miğferin içinde kapalıydı; ama zırhın uyluk, diz ve bacak parçalarını çıkarmıştı, sözün kısısı, belden aşağısı çıplaktı ve derenin kayaları üzerinde yalınayak koşuyorduktu.

Rambaldo gözlerine inanamıyordu. Çünkü bu bir kadın çıplaklığıydı: Altın tüylerle kaplı dümdüz bir karm, yuvarlak pembe kabaetleri, uzun, gergin genç kız bacakları. Bu genç kız yansı (kabuklu deniz hayvanı yansı şimdi daha da insanlıktan uzak ve anlamsız gözüktüyordu) kendi ekseninde döndü, uygun bir yer araştırdı, ayaklarını akıntının iki yanına bastırıp, dizlerini biraz bükte, demir zırhlı kollarını dizlerine dayadı, başını öne, poposunu geriye uzattı, rahat rahat, kurumla çış etmeye koyuldu. Yuvarlakları uyumlu, tüyleri narin, fıskiyesi nazık bir hanımcıktı, Rambaldo ona derhal sevdalandı.

Savaşçı kız dereye indi, suya doğru eğildi, hafiften ur- pererek çarçabuk yıkandı, pembe ayaklarıyla sıçrayarak yu- kan koştu. İşte o anda kendisini sazların arasından dikizlemekte olan Rambaldo'yu farketti.

«Köpoğlu köpek!»(*) diye bağırdu, kemerinden bir hançer çekip delikanlıya fırlattı, ama her zamanki usta silahşor

(*) Metinde Almanca: «Schwelne Hund» (Ç.N.)

hareketiyle değil, öfkesinden çılgına dönmüş, artık tabak mı olur, saç fırçası mı olur, elinde ne varsa erkeğin kafasına fırlatan sinirli kadın hareketiyle.

Yine de hançerin Rambaldo'mın alınına saplanmasına ramak kaldı. Delikanlı utanarak çekildi. Ama bir an sonra, yeniden onun karşısına dikilip, seni seviyorum demenin bir yolunu bulmak için çıldırıyordu. Bir nal sesi işitti; çayıra koştu; at yoktu; genç kız sırrolmuştu. Güneş alçalıyordu: Ancak o zaman bir günün geçip gittiğini farketti Rambaldo.

Yorgun, yaya, başına gelen onca şeyden sonra, mutlu olamayacak kadar sersemlemiş, eski kaygısını daha yakıcı başıka kaygılarla değiş-tokuş ettiğini anlayamayacak kadar mutlu ordugâha döndü.

«Biliyor musunuz, babamın öcünü aldım, yendim, isoarre savaşa öldü, ben...», ama karmakarışık, alaş-telaş, anlatıyordu, çünkü artık varmak istediği nokta başkaydı, «...işte ben tam o ikisine karşı çarpışıyordum ki, bir şövalye yetişip yardımına koştu, sonra bir de ne göreyim, meğer asker değilmiş, kadınmış, hem dünya güzeli, yüzünü bilmem ama, zırhının üstüne menekşe rengi eteklik giyiyor.»

«Ha! Ha! Ha!» diye kahkahayı bastular çadır arkadaşları; 'göğüslerini ve kollarını kaplayan mosmor çürüklere merhem sürmekte uğraşıyorlardı, savaştan sonra zırhlarını her çıkardıklarında olduğu gibi felâket bir ter kokusu sarmıştı ortalığı.

«Demek kafayı Bradamante'ye taktan ha, civciv! Onun da senden başka derdi yok çünkü! Bradamante ya generalleri elden geçirir ya seyisleri! Kuyruğuna tuz, bile eksen tutamazsın!»

Rambaldo diyecek söz bulamadı. Çadırından çıktı; güneş batıyordu, kıpkızıl. Daha dün, güneşin alçaldığı gördüğünde, kendi kendisine şöyle soruyordu: «Yann güneş batarken ne halde olacağım acaba? Denemeyi başarmış olacak mıyım? İnsan olduğumu kanıtlamış olacak mıyım? Toprağın

Özerinde yürürken iz bıraktığı mı?» Ve işte o yarının gün* batımı buydu, o ilk denemeler aşılmış, önemlerini şimdiden yitirmişlerdi, yeni deneme beklenmedik ve çetin türdendi, kanıt yalnız oradan sağlanabilirdi. Bu belirsizlik içinde, Rambaldo beyaz zırlı şövalyeye içini dökmeyi diliyordu, kendisini anlayabilecek tek kişiydi o, neden ama, sorsanız söyleyemezdi.

V

Hücrenin altında manastırın mutfağı var. Bunları yazarken kalaylı bakır kapların tangirtisi geliyor kulağıma: bulaşıkçı rahibe kardeşlerim küt soframızın çanaklarını yıkıyorlar. Başrahibe bana onlarınkinden ayrı bir görev vermeyi uygun buldu: Bu Öyküyü yazma görevini. Ama aslında manastırdaki bütün işler aynı amaca yöneliktir, ruhun selâmetine, bu nedenle hepsi bir gibidir. Dün çarpışmayı anlatıyordum ya, bulaşıkhanenin tangirtisi kulağıma mızrakların kalkanlara ve zırhlara vuruşu, ağır kılıçların miğferlere indirdiği darbeler gibi geliyordu; avlunun ötesinde, dokumacı rahibelerin tezgâhlarının vuruşlarını işitiyordum, dört-nala koşuya kalkmış atların nal seslerine benzetiyordum: böylelikle kulaklarım işittiklerini yarı kapalı gözlerim görüntüye, suskun dudaklarım sözcüklere, sonra yine daha başka sözcüklere dönüştürüyor, kalemim beyaz sayfada o sözcükleri kovalıyordu.

Bugün hava daha bir sıcak, lahana kokusu daha bir ağır, zihnim daha bir tembel galiba; bulaşıkçıların patirtisi ile frank ordusunun mutfaklarından öteye geçemedim: Savaşçıları dumanlı tüten karavana kazanlarının önünde görüyorum, taşların oraya buraya çarpışını, kaşıkların trampet

calar gibi tıkrdatıldığını, kepçelerin kazanların kenarlarına vuruşunu, boşalmış, dibi tutmuş tencereleri kazıyışım işitiyorum; ister Normanlarınki, ister Angioino'larınki, ister Bor- gogna'Jılanıki olsun, bu görüntü ve bu lahana kokusu her alayda yineleniyor.

Bir ordunun gücü çıkardığı gürültü patırtıdan ölçülürse, Frankların tangır tungur ordusunun yemek saati geldiğinde büyüklüğünü gerçekten kanıtladığını söyleyelim. Gümbürtü vadilerde, ovalarda yankılanıyor, sonunda bir yer geliyor, kâfir kazanlarından gelen eşit yankıyla kaynaşıyordu. Düşman da aynı saatte, berbat bir lahana çorbasını kaşıklamakla uğraşıyordu. Dünkü savaş bu denli patırtılı değildi. Bu kadar da berbat kokmuyordu.

Dolayısıyla, öykümüzün kahramanlarını mutfakların çevresinde canlandırmaktan başka çarem yok. İtşte Agilulfo: dumanların arasında, lahana kokusundan hiç etkilenmeden, bir kazanın üzerine eğilmiş, Alvernia alayı ahçılarına uyanlarda bulunuyor. Ve işte genç Rambaldo, koşa koşa geliyor.

«Şövalyem!» dedi soluk soluğa, «Sonunda buldum sizi! Bir sorunum var, beni anlarsınız herhalde, şövalye olmak istiyorum! Dünkü çarpışmada öcümü aldım..., karışıklıkta..., hem yalnız da kaldım, bir başıma, karşımda iki düşman..., tuzakmış yani., o zaman ben de..., demek istiyorum ki şimdi dövüşmenin ne olduğunu öğrendim artık. Savaşta en tehlikeli yeri bana versinler istiyorum, ya da önemli işler başarayım da ün salayım istiyorum... yani kutsal davamızı uğruna... savunmasız kadınları, zayıf ihtiyarları kurtarayım... siz bana söyleyebilirsiniz...»

Agilulfo dönüp bakmadan önce, görev başında rahatsız edildiğine ne kadar sıkıldığım belirtmek ister gibi ona sırtını çevirerek bir an durdu: sonra başım çevirdi, rahatlıkla ve yerli yerince konuşmaya başladı, oracıkta önüne sürülen bir konuyu hemen kavrayıp, uzmanlık bügisiyle aydınlatmaktan zevk aldığı her halinden belli oluyordu.

«Değerli şövalye adayımız, bana belirttiğin kadariyle, sanırım, şövalyelik rütbesinin, gerek savaş sırasında birliklerin başında, gerekse başka zamanlar, cesurca atıldığımız bireysel girişimlerimiz sırasında, kutsal davamızı savunmaktan ve kadınlara, ihtiyarlara, düşkünlere yardım elinmi uzatarak şan ve onur kazanmaktan başka bir yükümlülük getirmediği kanısındasın. Doğru anlamış mıyım?»

«Evet.»

«Bak şimdi: filhakika bu saydıklarımın hepsi bizim seçkin şövalye alayımızın özel görevleri arasında yer alır, ama...» bu noktada Agilulfo bir gültüçük yaptı, Rambaldo'nun beyaz boğazlıktan çıktığı duyduğu ilk gültüçüktü bu ve hem nazik, hem alaylı bir gültüçüktü, «... ama görevlerimiz bunlarla bitmez. Eğer istiyorsan sıradan şövalyelere, birinci sınıf şövalyelere genelkurmay şövalyelerine düşen görevleri sana bir bir sıralayabilirim...»

Rambaldo sözünü kesti:

«Şövalyem, sizi izlemek ve örnek almak benim için yeterli olacaktır.»

«Demek kuramlardansa deneyimlere öncelik vermeyi yeğliyorsun; yönetmelikler buna izin veriyor. Peki, bak bugün, her çarşamba yaptığım gibi, Ordu Levazım Dairesinin hizmetinde denetmenlik yapıyorum. Bu görevim gereği Alver- nia ve Poitou alaylarının mutfaklarını denetlemekteyim. Beni izlersen, bu nazik hizmet dalında yavaş yavaş deneyim kazanabilirsin.»

Hiç de Rambaldo'nun beklediği şey değildi bu, biraz bozuldu doğrusu. Ama sözünü geri almayı istemediğinden, Agilulfo'nun ahçıbaşlarına, mahzencilere ve bulaşıkçılara yaptığı ve söylediği şeylerle ilgilenmiş gibi gözüktü, hepsinin yalnızca gözler kamaştran bir silahlı sertivene atılmadan Önceki hazırlık törenleri olduğunu umuyordu hâlâ.

Agilulfo yiyecek tayınlarını, çorba porsiyonlarını, dol-

durulacak çanak sayısını, kazanların içine neyin ne kadar sığacağıın defalarca hesaplıyordu.

«Şunu bil ki» dedi Rambaldo'ya, «bir orduya komuta ederken en güç şey, bir kazandan kaç tas çorba çıkacağını bilmektir. Hesaplar hiçbir alayda tutmaz. Ya nereye gittiğini, kayıtlara nasıl geçireceğini bilmediğın tayın artıklan olur, ya da —azaltayım dersen— eksik kalır, birlikte hemen hoşnutsuzluk başgösterir. Her sahra mutfağının peşinde artıkları toplamaya gelen sürü-sepet dilenciler, yoksul kocakarılar, sakatlar vardır. Ama tabii bu da bitmek bilmez bir kargaşaya yol açar. Duruma biraz açıklık getirmek için, her alayın kendi mevcudunun listesiyle birlikte her zaman karavana kuyruğuna giren yoksullarının da adlarını vermelerini bürdirdim. Böylece her çorba tasının nereye gittiğini kesinlikle bilebileceğiz. Şimdi sen şövalyelik görevlerinde deneyim edinmek için, listeleri eline alıp imparatorluk mutfakların dolaşabilir, herşeyin yolunda gidip gitmediğini denetleyebilirsin. Sonra da gelip sonucu bana bildirirsin.»

Rambaldo ne yapardı? Hayır mı desin, ya şan ve onur, ya da hiç mi desindi? öyle yapsa, Tanrı bilir, saçma-sapan birşey yüzünden kariyerini tehlikeye sokardı. Gitti.

Hafakanlar basmış, kafası karışmış olarak döndü:

«Evet, şey, yani bütünüyle işler yolunda görünüyor» dedi Agilulfo'ya» «aslında tam bir arapsacı. Hem sonra, şu çorba almaya gelen yoksulların hepsi kardeş mi?»

«Nasil, kardeş mi?»

«Ne bileyim, birbirlerine benziyorlar da... Birbirlerine su damlası gibi benziyorlar. Her alayın tıplı öbürlerinininkine benzer bir yoksulu var. Başlangıçta sandım ki hep aynı adam, bir mutfaktan ötekine dolaşiyor. Sonra listelere baktım, adlar değişik: Boamoluz, Carotım, Balingaccio, Bertel- la... Bunun üzerine çavuşlara sordum, denetledim: Evet, birbirini tutuyor. Ama doğrusu benzerliğin bu kadarı da...»

«Gidip kendim bakayım.»

İkisi birden Lorenlilerin kesimine yöneldiler.

«İşte, o adam.»

Rambaldo biri varmış gibi bir noktayı gösterdi. Gerçekten de biri vardı: Ama insanın gözü renkleri solmuş, binbir lekeyle dolmuş yeşilli-sarı giysileri, çillerle kaplı, tutam tutam, diken gibi bir sakalla çevrili yüzü kolay kolay seçemiyor, toprağın ve yaprakların renkleriyle karıştırıyordu.

«O Gurdulu yahu!»

«Gurdulu mu? Al sana bir ad daha! Onu tanıyor musunuz?»

«Adsız ve akla gelebilecek tüm 'adların takıldığı biridir o. Teşekkür ederim şövalye adayı; yalnız hizmetlerimizdeki bir aksaklığa parmak basmakla kalmadın, imparatorun buyruğu ile atanan ve hemen sıyrılan seyisimi bulmama da olanak verdin.»

Lorenli ahçılar birliğe tayin dağıtma işini tamamlamış, kazanı Gurdulu'ya bırakmışlardı:

«Al, çorbanın hepsi senin olsun!»

«Çorbanın hepsi!» diye bağırdu Gurdulu, pencereden sarkar gibi kazanın içine eğildi, her kazanın en değerli içeriği olan, çepeçevre yapışmış 'kabuğu kazıyabilmek için kaşığıyla vuruyordu.

«Herşey çorba!» sesi kazanın içinde yankılanıyordu, o böyle canla-başla debelene dursun, kazan üstüne devrildi.

Şimdi Gurdulu tersine dönmüş olan kazanın altında kalmıştı. Kaşığı ağır bir çana vurur gibi vurduğu, «Herşey çorba!» diye böğürdüğü duyuldu. Derken kazan ayaklandı, tosbağa gibi yürüyüyordu, sonra tersyüz oldu ve Gurdulu yeniden gün ışığına kavuştu.

Tepeden turnağa lahana çoPbasına batmış, lekelenmiş, yağlanmış, üstelik islere bulanmıştı. Suratından akan çorbayla kör olmuş gibiydi; kollarım ileriye uzatmış, «Herşey çorba!» diye haykırarak gidiyordu, gözlerini ve yüzünü kaplayan çorbadan başka şey göremiyordu: «Herşey çorba!»

sanki çevresindeki herşeyden kaşık kaşık almak ister gibi, bir eliyle kaşığını savuruyordu:

«Herşey çorba!»

Rambaldo 'bunu görünce o kadar rahatsız oldu ki başı döndü: ama iğrenmekten çok kuşkulandı: Ya orta yerde öyle kör gibi dört dönen o adam haklıysa, ya dünya içinde herşeyin dağılıp gittiği, herşeyin birbirinin rengine bulandığı bir muazzam çorbaysa? Az kalsın «İmdat! Çorba olmak istemiyorum!» diye bağıracaktı, ama baktı ki Agilulfo yanı- başında, kollarını kavuşturmuş duruyor, o sahnenin bayağılığı kargısında, kendisi sanki pek uzaklardaymış gibi kılı bile kıpırdamıyor, bu korkusunu onun asla kavrayamayacağı anladı. Beyaz zırlı şövalyenin yüreğinde hep uyandırdığı bunun tersi nitelikteki tedirginlik, şimdi Gurdulu'nun yarattığı yeni tedirginlikle 'karşılanıyordu: Böylece dengesini yeniden bulmayı ve sakinleşmeyi başardı.

Sesinin tonunu bozmamayı başararak Agilulfo'ya sordu: «Neden herşeyin çorba olmadığını kendisine anlatıp bu maskaralığa bir son vermiyorsunuz?»

«Bunu anlatmanın tek yolu onu belli bir görevle yüküm- lendirmektir» dedi Agilulfo; sonra Gurdulu'ya döndü: «Sen Frankların kralı kutsal imparator Carlo'nun buyruğuyla benim sevisimsin. Bundan böyle her dediğimi yapmak zorundasın. Şimdi ben Cenaze İşleri ve Dinî Vecibeler Genel Müdürlüğüne dünkü savaşın ölümlerini gömmekle görevlendirildiğimden, bir kazma-kürek alacaksın, savaş alanına gideceğiz, şehit düşüp Tanrı katına ermiş kardeşlerimizin mübarek na'şlarını defnedeceğiz.»

Rambaldo'yu da çağırdı, şövalyelerin bu ikinci nazik görevini de öğrenmesi gerekmişti.

Üçü birlikte savaş alanına doğru yürüyorlardı: Agilulfo o çevik olmak isteyen, ama iğnelerin üstünde yürütörmüşe benzeyen adımlanyle; Rambaldo gözlerini faltaşu gibi açmış, bir gün önce mızrakların ve-dolç darbelerinin yağmuru al-

tuda geçtiği yerleri tanımakta sabırsız: Gurdulu kazma-ki- rek omuzda, görevinin ağırlığını hiç mi hiç kavramamış ishk çalıp türkü çağırarak.

Geçtikleri sırttan, en kanlı çarpışmaların yapıldığı ova gözüktüyordu. Yerler cesetlerle örtülüydü. Pençeleriyle ölülerin omuzlarına ya da yüzlerine tutunmuş akbabalar eğilmiş, gagalarıyla deşilmiş karınları karıştırıyorlardı.

Aslında bu akbabaların işi de öyle bemen yoluna giriveren bir iş değildir. Savaş bitmek üzereyken alçaklara inerler: ama alan çelik zırhlarının içinde sınıksız kapalı ölümlerle kaplıdır, yırtıcı kuşlar gagalarıyla ne kadar vururlarsa vursunlar, bir çizik bile çizemezler. Akşam çöker çökmez karşı ordugâhlardan, yerde yüzükoyun sürünerek, ölü soyucular gelir. Akbabalar yeniden havalanıp gökyüzünde daireler çizerek, onların işlerini tamamlamalarını beklerler. İlk ışıklar, çınlıplak bedenlerden ağarmış bir savaş alanını aydınlatır. Akbabalar yeniden yere konarlar, şölen başlar. Ama ellerini çabuk tutmak zorundadırlar, çünkü çok geçmeden mezarcılar gelecek, kuşlardan esirgedikleri şeyi kurtlara sunacaklardır.

Agilulfo ile Rambaldo kılıçlarını, Gurdulu küreğini savurarak, o kapkara konukları kovalayıp uçurdular. Sonra gamlı görevlerini yerine getirmeye koyuldular: Herbiri kendine bir ölü seçti, ayaklarından sürükleyip tepeye, mezarına yerleştirmeye elverişli bir yere sürükledi.

Agilulfo bir ölüyü sürüklerken şöyle düşünüyordu:

«Ey ölü, sen benim asla sahip olmadığım ve olamayacağım şeye sahipsin: İşte bu bedene. Aslında *sahip* değilsin: Sen bu bedensin, yani efkârlandığım zamanlar varolan insanlarda imrendiğimi farkettiğim şeysin. Aman ne güzel leymiş ya! Madem ki bunsuz da herşeyi yapabiliyorum, kendimi ayrıcalıklı sayabilirim. Herşeyi, —yani— bana en önem* li gelen *herşeyi*; üstelik çoğunu varolan insanlardan daha da iyi beceriyorum, onların o her zamanki kabaşabahk, lâubalilik, tutarsızlık kusurları, o kotU kokuları olmaksızın. Gerçi

varolan kimselerin yapıp ettiklerine benim asla elimden gelmeyecek birşey ekledikleri, özel bir damga vurdukları doğru. Ama eğer sırları burada, bu işkembe torbasındaysa, aman teşekkür ederim, eksik olsun daha iyi. Bu çıplak bedenler vadisi de beni yaşayan insanların mezbahasından daha fazla tiksindiriyor diyemem.»

Gurdulu bir ölüyü sürüklerken şöyle düşünüyordu:

«Ey ölü, sen benim yellenmelerimden daha pis kokular saçıyorsun. Bilmem neden herkes sana acıyıp duruyor? Hareket ediyordun, şimdi hareketin besleyeceğin kurtlara geçecek. Saçların, tırnakların uzuyordu: Şimdi saçacağın sıvılarla çayırın otları güneşin altında daha çok uzayacaklar. Ot olacaksın, sonra otları yiyecek olan ineklerin sütü, sütü İçen çocuğun kanı olacaksın, bu böyle gidecek. Görüyorsun ya, ey ceset, yaşamayı sen benden iyi beceriyorsun!»

Rambaldo bir ölüyü sürüklerken şöyle düşünüyordu:

«Ey ölü, ben de senin gibi, kendimi topuklarımdan tutturup sürükletmek için geldim. Nedir beni iten bu coşku, bu savaş ve aşk tutkusu, senin açık kalmış gözlerinin, taşlara çarpıp duran başının olduğu yerden bakılma? Bunu düşünüyorum, ey ölü, bana bunu düşündürtüyorsun; ama ne far- keder ki? Hiçbir şey. Biz yaşayanlar için de, siz ölüler için de, mezardan önceki işte bu günlerden başka gün yok ki. Dilerim onları ziyan etmeyeyim, dilerim olduğum ve olabileceğim şeylerden hiçbirini boşa harcamayayım. Frank ordusu uğruna yitirdikler göstereyim. Gururlu Bradamante'yi kollarımla sarayım, o da beni sarsın, dilerim. Umarım sen de günlerini daha kötü geçirmemişsindir, ey ölü. Nasıl geçirmiş olursan ol, senin zarın atıldı. Benimkiyse hokkada dönüp duruyor. Ve ben, ey ölü, kendi kaygımı seviyorum, senin dinlenmem değil.»

Gurdulu türküler okuyarak cesede bir çukur kazmaya hazırlandı. Onu upuzun yere yatırdı, ölçülerini aldı, kazmay-

la sınırlarını çizdi, sonra yerinden kaldırdı, canla başla kazmaya girişti.

«Ölü, kimbilir, belki de öyle durmuş beklerken canın sıkılıyorduk»

Cesedi çukurdan çıkarıp bir yanına döndürdü, kendi kazma sallarken seyretsin diye.

«Ölü, birkaç kazma da sen indirsen fena olmaz hani...»

Cesedi doğrulttu, eliue bir kazma tutuşturmayı denedi. Ölü devrildi.

«Tamam, anladık. Beceremiyorsun. Eh, kazmasına ben kazayım da artık çukuru sen doldurursun.»

Çukur 'kazılmıştı': Ama Gurdulu'nun düzensiz kazma vuruşlarıyla ortaya biçimsiz, huni gibi bir çukur çıkmıştı. Şimdi Gurdulu çukuru bir denemek istiyordu. İçine girip uzandı.

«Oh, ne rahat! İnsan burada böyle ne güzel dinleniyor! Ne hoş yumuşacık toprak! Böyle içinde yandan yana dönmek ne zevkli! Ölü, gel bak ne güzel bir çukur kazdım sana!»

Sonra düşünüp vazgeçti:

«Ama bir dakika, madem çukuru sen dolduracaksın dedik, en iyisi ben aşağıda kalayım, sen kürekle toprağı üzerime yığ!»

Birazcık bekledi.

«Hadisene! raini çabuk tut! Bu da iş mi yahu! Bak, böyle yapacaksın!»

Yattığı yerden, kazmasını uzatarak toprakları aşağıya almaya başladı. Bütün yığın üzerine yıkıldı.

Agilulfo ile Rambaldo boğuk bir çığlık işittiler, korkudan mıydı yoksa kendini böyle güzelce gömülmüş bulmanın keyfinden miydi, anlaşılmıyordu. İyice toprağın altında kalmış olan Gurdulu'yu tam zamanında çekip çıkardılar, az kalsın boğuluyormuş.

Şövalye Gurdulu'nun işini bozuk düzen, Rambaldo'nun* kını yetersiz buldu. O kendisi küçük bir yolun iki yanına paralel, dikdörtgen biçimi çukurların kenarlarını belirleyerek minicik, düzenli bir mezarlık yapmıştı.

Akşamüstü dönerken ormanın seyredildiği bir yerden geçtiler, frank ordusunun marangozları mancınıklar için tomruk, ateş için odun kesiyorlardı.

«Şimdi Gurdulu, sıra geldi odun kesmeye.»

Gel gör ki, Gurdulu baltasını rastgele savuruyor, yakacak odunlarla birlikte yaş tahtaları, baldınkara demetlerini, ko- cayemişi çallıklarını ve yosun tutmuş ağaç kabuklarını bir araya koyuyordu.

Şövalye marangozların balta sallayışlarını, gereçleri, odun yığınlarını denetliyor, bir yandan da Rambaldo'ya odun toplanması sırasında bir şövalyeye düşen görevlerin neler olduğunu anlatıyordu. Rambaldo ona kulak vermiyordu; bütün o zaman boyunca dilinin ucunda bir soru vardı, işte Agi* Iulfo ile gezintisi sona ermek üzereydi ve soruyu sormamıştı.

«Şövalye Agilulfo!» diye sözünü kesti.

Agilulfo birtakım baltaları elden geçirmektedir:

«Ne istiyorsun?»

Delikanlı söze nereden başlayacağını bilemiyordu, yüreğindeki tek konuya girebilmek için birtakım özürler bulmayı beceremiyordu. Bu yüzden kızarıp bozarak sordu:

«Bradamante'yi tanıyor musunuz?»

O adı işitince, her zamanki karmakarışık yığınlarından birini göğsüne bastırılmış yaklaşan Gurdulu yerinden sıçradı. Tahta parçaları, çiçeklenmiş hanımeli dalları, ardıç mey- vaları, kurtbağı yaprakları havalarda uçtular.

Agilulfo'nun elinde kılıç gibi keskin bir iki yüzlü balta vardı. Odu bir salladı, *hız* aldı, bir meşenin gövdesine indirdi. İki yüzlü balta ağacı bir vuruşta keserek bir yanından öteki yanına geçti, ama gövde kökünden ayrılmadı, öylesine yerli yerine oturmuştu vuruş.

Rambaldo ürkerek yerinden sıçradı:

«Ne oluyor, şövalye Agilulfo? Neyiniz var?» diye haykırdı.

Agilulfo şimdi kollarım kavuşturmuş, gövdenin çevresini dolaşarak inceliyordu.

«Gördün mü?» dedi delikanlıya. «Elin bir an bile titre-meyecek, kesin bir vuruş. Kesişe bak, nasıl da dümdüz.»

VI

Yazmaya başladığım bu öykü düşündüğümde de güçmüş. Şimdi de ölümlülerin en büyük çüğümlüğü olan karasevdayı anlatmak düşüyor bana: adağım, manastırın dört duvarı, utangaç huylu oluşum beni bugüne değin ondan uzak tuttu. Sevdadan söz @dildiğini hiç işitmedim diyemem doğrusu; manastırda, gınahtan nasıl uzak kalacağımızı öğrenelim diye arasıra oturup böyle şeylerden laflarız, kafamızdaki belirsiz kavramlarla ne kadar laflayabilirsek elbette, en çok da içimizden bir zavallı rahibecik, toyluğundan ötürü gebe kaldığında, ya da Tann korkusu bilmez bir zorba tarafından kaçırılıp da sonra geri döndüğünde kendisine neler yaptıklarını bir bir anlattığında. Demek istiyorum ki, savaş gibi, aşk üstüne de, düşleyebildiğim kadarını elimden geldiğince anlatacağım: Öykü vaziha yacamrfan anlayabil- diğimiz hiçten, geri kalan bütün şevleri *çikarmayı* bilme sanatıdır; ama sayfa sona erdi mi yaşam yeniden haslar ve bir bakarız ki, bildiğimiz sev geıypfctpn hit*

Bradamante daha fazlasını mı İnlüyordu ki? Bütün o dişi savaşçı yaşantısından sonra, ruhunda derin bir doyumсуzлuk

duygusu kök salmıştı.. Şövalyelik yaşantısına atılmasının nedeni katı, kesin, ödünsüz olan, bir ahlak kuralına ve —silahlarla atların kullanılışında— titizce hesaplara dayanan şeylere karşı tutkusuydu. Oysa bula bula ne bulmuştu o yaşantıda? Savaşa olanca lâubalılığıyla, uluorta dalan, ter ve kana batmış iri yan herifler, iş saatleri biter bitmez tek yaptıkları kafayı çekmek ya da o gece içlerinden hangisini çadırına alacak diye kendi peşinden aptal aptal seğırtmekti. Çünkü, herkesin bildiği gibi, şövalyelik büyük şeydir, ama şövalyeler koca bebeklerden farksızdırlar, önemli işler başarmaya alışkındırlar, ama öyle uluorta, gelişigüzel, uymaya and içtikleri ve kılı-kırk yaparak saptanıp kesinleştiklerinden, onlara düşünme zahmetini bırakmayan kutsal kuralları iyi-kötü izleyerek. Savaş dediğinin nasıl olsa birazı mezbaha birazı alışılmış işlerdir, pek öyle ince eleyip sık dokunacak yanı yoktur.

Aslında Bradamante'nin de onlardan ayrılığı yoktu: Tanrı bilir, bu kesinlik ve ödünsüzlük heveslerine de kendi gerçek yapısına karşı çıkmak için kapılmıştı, örneğin tüm Fransa ordusunda derbeder biri varsa o da Bradamante'ydi. Çadırın deseniz, tüm ordugâhın en dağınık çadırıydı. Erkekler, kadm işi sayılan çamaşır yıkamak, sökülük dikmek, ortalık süpürmek, döküntüleri toplamak gibi işleri bile iyi-kötü üstlenmişlerken, prenses gibi şımartılarak yetişmiş olan Bradamante elini sıcaktan soğuga sürmezdi; ordu birliklerinin çevresinde hep dolaşan o kocamış çamaşırımlarla bulaşıkçılar —hepsi mi hepsi uygunsuz kadınlar — olmasa, çadırına köpek düşse kafası yarılırdı. Nasıl olsa kendisi içinde oturmuyordu; gün ışınca zırhını giyininir, eyerine atlardı; gerçekten de silahların kuşandı mı bambaşka olurdu, miğferinin tepeliğinden baldırlıklarına değin pırl pırl parlardı, en kusursuz, en yeni gıcır -gıcır donanımlar sergilerdi, zırhının üzerine giydiği gömleği menekşe rengi fiyonlarla süslüydü, bir tanesi bile eksik olsa kıyameti koparırdı. Savaş alanında

böyle şövalyelerin en gözalcısı olma tutkusu kadınca bir hevesten çok, soylu yiğitlere sürekli meydan okuyuşun, onların karşısında bir üstünlüğün, gururun anlatımıydı. Dostta olsun, düşmanda olsun silahların kusursuz bakımını ve kullanılışını ruhsal kusursuzluğun belirtisi sayardı. Beklentilerine bir ölçüde karşılık verdiği inandığı bir şampiyona, rastladığında da, içinde o güçlü aşk isteklerinin kadını uyanıverirdi. Bunda yine kendi kesinlik ülkülerine ters düştüğü söylenirdi: Hem sevecen, hem hırslı bir sevgiliydi. Ama eğer erkek yola girer, denetimi elden kaçırır, dizginleri onun eline bırakırsa, Bradamante ondan hemen soğur, daha çelik ruhlu birinin peşine düşerdi. Ama artık kimi bulabilirdi ki? Hristiyan ya da düşman aslarından hiçbirisi onu etkilemez olmuştur: Hepsinin zayıf noktalarını ve saçmalıklarını öğrenmişti.

Onu sabırsızlıkla arayan Rambaldo yüzünü ilk kez gördüğünde, Bradamante 'çadırının önündeki açıklıkta okçuluk talimi yapıyordu. Kısa bir tünik giymişti; çıplak kollanıyla yayı geriyordu; yüzü o zorlanmadan ötürü biraz gölgelenmiş* ti; saçları ensesinde toplanmış, sonra darmadağın bir at kuyruğu halinde saliverilmişti. Ama Rambaldo'nun bakışları hiç bir ayrıntıya takılmadı: Kadını, endamını, renklerini, hepsini birden gördü, ondan başkası olamazdı, hemen hiç görmeden umutsuzca istediği kadını o, başka hiçbir türlü olamazdı.

Ok yayından fırladı, gidip nişan direğine, daha önceden saplanmış bulunan üç okla bir sıraya dizildi.

«Okçulukta sana meydan okuyorum!» dedi Rambaldo ona doğru koşarak.

Delikanlı oldu-olası böyle koşar kadına doğru: Ama onu sürükleyen, gerçekten o kadının aşkı mıdır acaba? Yoksa her- şeyden önce kendi kendisine duyduğu aşk, ona yalnız kadının sunabileceği bir varolma güvencesini arayış mıdır? De-

ültanlı koşar ve sevdalanır, kendine güvensiz, mutlu, umutsuzdur, onun gözünde kadın varlığı kuşku götürmeyen kişidir, o kanıtı yalnız o verebilir. Ama kadın da hem var -hem yoktur: İşte erkeğin karşısında, o~da yüreği garpınülü, gıT yensiz durmaktadır, delikanlı nasıl anlamaz bunu? İkisinden hangisinin güçlü, hangisinin zayıf olduğunun ne önemi var? Eşit durumdadırlar. Ne var ki delikanlı bilmez bunu, çünkü bilmeyi istemez: Açlığım çektiği varolan kadındır, kuşku götürmeyen kadın. Kadın ise daha çok şey bilir; ya da belki daha az; yine de 'büdikleri değişik şeylerdir; şimdi aradığı değişik bir varoluş biçimidir; birlikte okçuluk yarışma girişiyorlar; kadın delikanlıyı azarlıyor, ustalığının hakkını vermiyor; o ise bunun bir oyun olduğunun farkında değü. Çevrede Fransa ordusunun çadırları, rüzgârda dalgalanan bayraklar, sonunda saman tاینlarına kavuşmuş sıra sıra atlar. Hizmetkârlar şövalyelerin sofrasını kuruyorlar. Şövalyeler çepeçevre öbekenmiş, çocukla ok atma yarışına giren Bra- damante'yi seyrediyorlar. Bradamante diyor ki:

«Hedefi tutturuyorsun ama hep rastlantı işte.»

«Rastlantı mı? Hedefi daha bir kez bile şaşırmadım, rastlantı ha!»

«Yüz tane oku şaşırmadan atsan da rastlantı, hep rastlantı!»

«Öyleyse ne var rastlantısal olmayan? Rastlantı olmadan başarıya kim ulaşabilir ki?»

Alanın kıyısından Agilulfo ağır adımlarla geçiyordu; ak zırhının üzerinden bir kara pelerin sarkıyordu; bakmak istemeyen, ama kendisine baktıklarını büen, umursamazlık göstermek isteyen, oysa umursamasına bal gibi umursayan, ancak başkalarının sanabileceklerinden bir başka biçimde umursayan birinin yürütüşüyle yürüyordu.

«Şövalyem, gel sen göster bu işin nasıl yapılacağım...»

Bradamante'nin sesinden o her zamanki küçümseyici ton silinmişti, davranışında alışılmış gururdan eser kalma-

ımstı. Agilulfo'ya doğru iki adım ilerlemiş, yayı kertiklen-, miş okuyJe birlikte uzatıyordu.

Ağır ağır yaklaştı Agilulfo, yayı aldı, pelerinini omuzlarının bir silkinışıyle geriye attı, kollarını yayla birlikte öne uzattı. Hareketleri bir hedefe yaklaşmaya çalışan kasların ve sinirlerin hareketi değildi: Güçleri kendi dilediği bir düzene sokuyor, okun ucunu *hedefe giden görünmez çizgide* durduruyor, yayı tastamam, gerektiği kadar kımlatarak fırlatıyordu. Okun hedefe ulaşmaması olanaksızdı. Bradamante haykırdı:/

«İşte, nişan almak diye buna derler!»

Agilulfo'nun kılı kıpırdamadı, hâlâ titreşen yayı demirden elleriyle sıkı sıkı tutuyordu; sonra elinden yere bıraktı; pelerinine sarındı, yumruklarıyla zırhın göğüslüğü üzerinde kavuştu; ve uzaklaştı, gitti. Diyecek hiçbir şeyi yoktu ve hiçbir şey dememişti.

Bradamante yayı yerden aldı, kollarını uzatarak kaldırdı, at kuyruğu saçları omuzlarını dövüyordu:

«Kim, ondan başka kim, yayı böylesine güvenle gerebilir? Kim her hareketinde onun gibi titiz ve kesin olabilir?»

Böyle söylenerek otları tekmeliyor, okları çitin kazıklarında parçalıyordu. Agilulfo uzaklaşmıştı bile, başını çevirip bakmıyordu; sanki başını eğerek yürüyormuş gibi, gökkuşağı renkli sorgucu öne düşmüştü, yumruklarını göğsünde sıkmış, kara pelerinini ardısıra sürüklüyordu.

Çevrede toplanmış bulunan soylu yiğitlerden bazıları çılgınlık nöbeti geçiren Bradamante'yi keyifle seyredilemek için çimenlerin üzerine oturdular:

«Agilulfo'ya abayı yaktığından beri zavallının rahatı huzuru kalmadı...»

«Nasil? Ne dediniz?»

O sözleri havada kapan Rambaldo, söyleyeni kolundan kavradı.

«Ya, çaylak, öyle işte, şövalye hanunkızımızın önünde

daha pazulanın şişiredur sen! O artık içi-dışı tertemiz zırhlardan başkasını beğenmiyor! Agilulfo'ya karasevdalı olduğunu bilmiyor musun?»

«Ama nasıl olur... Agilulfo... Bradamante... nasıl yapar bunu?»

«Öyle bir yapar ki, varolan tüm erkeklerden hevesini alınca tek isteği hiç mi hiç varolmayan bir erkek olur...»

Artık her kuşkulandığında, her efkârlandığında beyaz zırlı şövalyeye koşmak Rambaldo için doğal bir davranış biçimi olmaya başlamıştı. Şimdi de öyle yaptı, ama yine ondan bir öğüt istemek için miydi, yoksa rakip olarak karşısı* na dikilmek için mi, bilmiyordu.

«Hey, fıstık, yatağın için biraz çelimsiz sayılmaz mı, ha?» diye takılıyorlardı silah arkadaşları. Bradamante de epey düşkünleşmiş olmalıydı: Bir zamanlar onunla bu tonda konuşabilirler miydi hiç:

«Söylesene» diye üsteliyorlardı o saygısızlar, «diyelim ki çırılçıplak soydun, ne geçecek dine?» Ve kabasaba kakhahalar atarak gültüyorlardı.

Bradamante ile şövalyeden böyle sözedeMiğini duymanın acısı ile, o öyküde kendisine hiç yer olmadığı, kimsenin onu adam yerine koymadığını anlamının öfkesi birbirine barşıyor, Rambaldo'nun yüreğini büsbütün sıkıştırıyordu.

Bradamante şimdi eline bir kamçı geçirmiş, havada savurarak meraklıları —onlarla birlikte de Rambaldo'yu— kovalıyordu.

«Ne sanıyorsunuz yani, her kim olursa olsun, herhangi bir erkeğe yapması gerekeni yaptıracak kadar kadm değil miyim sanıyorsunuz?»

Onlar da bir yandan koşarken bir yandan bağırıyorlardı:

«Hih! Hih! Hih! Bradamante, bir ekşiği varsa çekinme, bizden iste de tamamlayalım!»

Rambaldo, ötekilerin itip kakmasıyla, o aylak savaşçı

güruhunu dağılana kadar izledi. Artık canı Bradamante'nin yarana dönmek istemiyordu; bundan böyle Agilulfo'nun yakınlığından da tedirgin olacaktı. Rastlantı bu ya, yanında Torrismondo adında bir delikanlı vardı, Cornovaglia düklerinin küçük oğlu; suratı beş karış, yerlere bakarak, ıslık çala çala gidiyordu. Rambaldo hemen hiç tanımadığı bu delikanlının yanında yürütmesini sürdürdü, içini dökme isteğiyle, çene çalmaya başladı.

«Ben burada yeniyim, bilmem ki, umduğum gibi çıkmadı, herşey insanın avucundan kayıp gidiyor, hiçbir yere varamıyorsun, bir şeycikler anlayamıyorsun.»

Torrismondo gözlerini kaldırmadı, ürktüğü ıslığı bir an kesip homurdandı: «Herşey iğrenç.»

«Yani şey» dedi Rambaldo, «ben aslında o kadar kötümser değilim, öyle anlar oluyor ki zevkle dolup taşıyorum, hayranlıklara kapılıyorum, sonunda herşeyi anladım sanıyorum, hah diyorum, eğer şu anda olup bitenleri görmek için doğru açıyı buldumsa, eğer frank ordusunda savaş hep böyleyse, İbu diyorum, gerçekten düşlediğim şey. Ama gel gör ki hiçbir şeye güvenemiyorsun... >

«Neye güvenmek istiyorsun ki?» diye sözünü -kesti Torrismondo. «Armalar, rütbelere, geçitler, sanlar... Hepsi maskaralık. Soylu yiğitlerin şanlı serüvenlerinin görüntülerini ve sloganlarını taşıyan kalkanlar demirden değil, kâğıttan hepsi: Parmağım bir yanından bastırırsan öbür yanından çıkar.#

Bir bataklığın kenarına gelmişlerdi. Kıyıda taşlarda kurbağalar viraklayarak zıplıyorlardı. Torrismondo ordugâhtan yana dönmüş, çit kazıklarının tepelerinde, yükseklerde dalgalanan bayrakları, sanki herşeyi sümek isteyen bir el hareketiyle gösteriyordu.

«Ama imparatorluk ordusu...» diye karşı çıktı Rambaldo (yüreğindeki burukluğu dışarıya dökülebilmek istemişti ama, ötekinin herşeyi çılgınca yadsıyışı karşısında yaya kal--

inişti, şimdi kendi acılarının tam yerini kavrayabilmek için ölçüyü kaçırmamaya gayret ediyordu), «Şunu kabul etmek gerekir ki imparatorluk ordusu yine de kutsal bir dava uğruna çarpışıyor, Hıristiyanlığı kâfirlerden koruyor.»

«Ne savunma var, ne saldırı, hiçbir şeyin anlamı yok» dedi Torrismondo. «Savaş dünya durdukça sürecek, ne kazanan olacak ne kaybeden, sonsuza değin böyle karşılıklı siperlerde çakılı kalacağız. Bir taraf olmasa öteki tarafın hiçbir varlığı kalmayacak, artık onlar da, İbiz de neden savaşığımızı çoktan unuttuk... Şu kurbağaları işliyor musun? Bütün yapıp ettiklerimizde, onların vıraklamalarından, kıyıda suya, sudan kıyıya sıçramalarından fazla anlam yok....»

«Benim için öyle değil» dedi Rambaldo, «benim gözümde, tam tersine, herşey fazla kalıplaşmış, fazla düzenli... Erdemi, yığıtıldığı gözlerimle görüyorum görmesine de, hepsi öyle sopsoğuk ki... Varolmayan bir şövalyenin olması, açık söy- liyeyim, ülkütüyor beni... Yine de ona hayranım, yaptığı herşey öylesine kusursuz ki, varolsa bu kadar güven veremezdi insana, neredeyse —kızardı— Bradamante'yi anlıyorum... Hiç kuşkusuz, Agilulfo ordumuzun en üstün nitelikli şövalyesi...»

«Öööö!»

«Ne demek: öööö?»

«O da bir göz boyamaca, hem de ötekilerden beter.»

«Göz boyamaca dediğin de nedir? Yaptığı herşeyi ciddi olarak yapıyor.»

«Hiçbir şey yaptığı yok! Hepsi masal.... O da yok, yaptığı işler de yok, söylediği şeyler de, hiçbir şey yok, hiçbir şey....»

«öyleyse, ötekilerin yanında bu kadar sakıncalı bir durumdayken nasıl oluyor da orduda o yeri tutuyor? Yalnızca sanıyla mı?»

Torrismondo bir an ses çıkarmadı, sonra yavaşça şöyle

dedi: «Burada sanlar da yalancıdır. İstesem herşeyi havaya uçururum. Üzerine basacak bir toprak parçası bile kalmaz.»

«O zaman hiçbir şey kurtulmaz mı?»

«Kurtulur belki. Ama burada değil.»

«Kim? Nerede?»

«Kutsal Gral şövalyeler i»(*)

«E, nerede onlar?»

«İskoçya ormanlarında.»

«Sen gördün mü?»

«Hayır»

«Peki ne biliyorsun?»

«Biliyorum işte.»

Sustular. Yalnızca kurbağaların vırakladığı işitiliyordu. Rambaldo'nun yüreğini bir korku sarıyordu, sanki o varaklama herşeye egemen oluyormuş, onu da bir yemyeşil, yıvışık, kör solungaç vuruşunda boğacakmış gibi. Ama Brada- mante'yi hatırladı, savaşta kılıcım çekmiş haliyle nasıldı ama, korkusunu unutuverdi: Savaşmak, onun o zümrüt göz- lerinin önünde yiğitlikler göstermek için sabırsızlanıyordu.

- (*) Gral (ya da Graalh Ortaçağ inancına göre, İsa'nın havarileriyle yediği son yemeğinde kullandığı tas. En tanınmış efsane guruplarından birine konu olmuştur. Şövalye romanları Gral'ı arayanların serüvenlerini ve onun yüzünden ortaya çıkan çekişmeleri anlatır. Gral efsanesi XII-XIII. yüzyılların en şaşırtıcı bir şiir ürünüdür, şövalyelik efsanelerini, Citeaux tarikatının din ülküsünü ve pagan efsanelerini kendinde toplar. Bu efsanenin, zamanında Roma Kilisesinin resmi görüşünden uzaklaşan ve ona cephe alan sapkın tarikatlarca, Hıristiyanlığın Doğudan Avrupa'nın kuzey bölgelerine Roma'dan değil, başka yollardan geçip, içinde İsa'nın kanının toplandığı kutsal Gral ile birlikte getirildiğini ileri sürerek, Kilisenin yerine -bir başka dinsel yetke yaratabilmek amacıyla çıkarıldığı düşünülmektedir. Burada çizilen, işe «kutsal savaş» ile başlayıp kolayca şiddete yönelen Gral Şövalyeleri Tarikatı görüntüsü de daha çok çağın sapkın tarikatlarından esinlenmiş. (Ç.N.)

vn

Burada, manastırda, her tövbekâra günahlarından arınması için bir kefarete, sonsuz selâmete ulaşmak için bir yol bulunur. Benim payıma düşen de bu öyküyü yazmak: Çetin bir kefarete bu, çetin. Dışarda güneşli bir yaz, vadiden bağ- rısmalar, çalkalanan suların sesi geliyor, hücrem yüksekte, daracık pencereden nehrin çizdiği bir dönemeci görüyorum, köy delikanlıları soyunmuş, suya girmişler, ötede, sal* kim söğüt fidanlarının arkasında genç kızlar da 'giysilerini çıkarmış, suya iniyorlar. Delikanlılardan biri, suyun altından yüzerek gitti, gitti, şimdi başını çıkardı, bakıyor, kızlar da çığlık çığığa bağırarak onu birbirlerine gösteriyorlar. Orada ben de olabildim, soylu arkadaşlar, kendi düzeyimde delikanlılar, hizmetçiler, uşaklarla. Neyleyeyim ki kutsal görevimiz gelgeç dünya nimetlerine sırt çevirip, kendimizi kalıcı birşeye adamımızı gerektiriyor. Kalıcı birşey... eğer bu kitap da, kül olmuş yüreklerle yerine getirdiğimiz tüm dinsel görevlerimiz de daha şimdiden kül olup gitmemişse... şuracıkta, nehirde, yaşaımla titreşen ve suda halka halka yayılan aşk oyunlarından bütü çabuk kül olup gitmemişse... Bir heves, başlıyorsun yazmaya, ama bir an geliyor, kaleminden tozlu mürekkepten başka şey akamaz oluyor, bir damla-

çık yaşam sızılmıyor, yaşamın tümü dışarda, pencerenin dışında, senin dışında; artık bundan böyle yazdığın sayfaya asla sığamayacakmışsın, bir başka dünya açamayacak, gereken sıçrayışı yapamayacakmışsın gibi geliyor. Belki de böylesi daha iyidir: belki de neşeyle yazdığın zamanlar ne mucizeydi, ne Tanrının inayeti: günahı, putlara tapınmaydı, kibirdi belki. Bunların dışında mıyım öyleyse? Hayır, yazmakla iyiye doğru gitmedim: Yalnızca sabırsız, dünyadan habersiz gençliğimin birazım tükettim. Bu kırgın sayfalar ne işime yarayacak? Kitap olsun, adak olsun, değen senin değerinden öteye geçmez ki. İnsan yazmakla kendini kurtarır diye birşey yok. Yazarsın, yazarsın, bir de bakarsın ki ruhun elden gitmiş bile.

Öyleyse başrahibeye gidip kaferetimi değiştirmesini, beni kuyudan su çekmeyle, kenevir eğirmeyle, nohut ayıklamayla görevlendirmesini mi isteyeyim? Yaran olmaz. Yine yazıcı rahibe görevimi, elimden geldiğince yerine getireceğim. Şimdi de şövalyelerin şölenini anlatmam gerekiyor.

İmparatorluğun tüm görgü kurallarına aykırı olarak, Carlomagno sofraya daha ötekiler gelmeden, zamansız otururdu. Oturunca da ekmek, peynir, zeytin, yeşü biber, yani sofraya ne konulmuşsa, çöplene başlardı. Üstelik elleriyle çöpleniirdi. Mutlak iktidar en ilimh hükümdarların büte dizginleri sık sık koyvermelerine, gelişigüzel davranışlarda bulunmalarına yol açar.

Soylu yiğitler üçer beşer sökün ediyorlardı, süslü tören giysilerini giymişlerdi, sırmaların, dantellerin arasından yine zırhlı gömlelerin demir ağlan gözüküyordu, ama delikleri iri iriydi, zırhlar ise bayramlık zırhlardı, ayna gibi pırl pırl, ama kılıçla şöyle bir vursan dar mağağın oluverecek cinsten. ilkin Orlando gelip imparator amcasının sağma yerleşti, sonra Montalbano'lu Rinaldo, Astolfo, Baiona'lı Angio- lino, Normandiya'lı Riocardo ve bütün ötekiler.

Masanın öteki ucuna Agtülfo gelip oturdu, hep o lekesiz

savaş zirhıyla. Asla acıkmazdı, ne dolduracak midesi, ne çatalı götürecektir ağzı, ne Borgogna şarabı ile ıslatacak damağı yoktu da sofraya niçin otururdu? Yine de saatler saati uzayıp giden o şölenlerden hiç eksik olmazdı, oysa Agilulfo o saatleri hizmetinin gerektirdiği işlerle daha iyi değerlendirmeyi pekâlâ bilirdi. Bilmesine bilirdi de, aslında dava şuydu: Bütün ötekiler gibi, imparatorun sofrasında bir yere hakkı vardı ya, o yeri doldurmahydı; ve şölen törelerine de, günün bütün öteki törelerinde gösterdiği titizlikle uyardı.

Yemekler mi? İşte orduda her zaman ne yenirse o: Hindi dolması, kaz çevirmesi, dana kebabı, süt domuzu, yılan balığı, mercan balığı, falan filân. Uşaklar tepsileri sunar sunmaz soylu yiğitler atlıyorlar, elleriyle tutup tutup koparıyorlar, yemeklerin suyunu zırhlarına buluşturuyorlar, her yana salça sıçratıyorlardı. Kargaşa savaştakinden geri kalmıyordu: Çorba kâseleri devriliyor, kızarmış tavuklar havada uçuyor, ağgözlütün biri olduğu gibi tabağına boşaltmadan önce, uşaklar yemek tepsilerini zorla çekip götürüyorlardı.

Masanın Agtülfo'nun bulunduğu ucunda ise herşey tertemiz, sakın, düzenliydi, ama bir o yemek yemeyen şövalye için, sofranın kalamı için olduğundan fazla hizmetkâr gerekiyordu. Her yanda kirli tabaklar karmakarışık yığılmışken —o kadar ki iki yemek arasında tabak değiştirmeye bile fırsat kalmıyor, herkes nerede yiyebilirse orada, hatta arasıra örtünün üstünde yiyerken—, Agilulfo bir kere durmadan önüne yeni yeni yemek kapları, irili ufaklı tabaklar, çanaklar, biçim biçim, boy boy bardaklar, çatalar, bıçaklar, çorba kaşıkları, tatlı kaşıkları konulmasını istiyordu, üstelik bıçaklar iyice hılpmis değilse, getirenin vay haline, hem temizlikten yana öylesine titizdi ki, bir bardağın ya da tabağın üzerinde bir donuk leke oldu mu hemen geri gönderiyordu. Sonra herşeyden alırdı: Azıcık, ama alırdı; bir kap yemeği bile geri çevirmezdi. Örneğin yaban domuzu kızartmasından ince bir dilim kesip alır, bir tabağa eti, küçük bir tabağa so

su koyar, sonra çok iyi bilenmiş bir bıçakla eti incecik şeritler halinde keser, bu şeritleri bir başka tabağa aktarır, üzerlerine sos döker, sosu içlerine çekmelerini beklerdi, böyle güzelce soslanmış et parçalarını ibir başka kaba alır, ara- sıra bir uşak çağırıp kirlî tabağı geri gönderir, yetine temizini isterdi. Bu işlerin herbiriyle yarım saat kadar oyalanırdı. Tavuk, sülün, bıldırcın yediğinde neler olduğunu hiç sormayın, özel olarak getirttiğı birtakım sipsivri bıçaklarla özerlerinde saatlerce kuyumcu gibi çalışır, en incecik bir kemiğın özerine yapışıp kalmış son incecik inatçı et lifini sıyrabilmek için bıçağı birkaç kez değıştirirdi. Şarap da alırdı, süreklî olarak oradan oraya boşaltır, Öntündeki bir alay kadehlerin ve bardakların birinden ötekine aktarır, paylaşırır, maşrapalarda karıştırır, arada bir uşaklardan birine uzatırdı, götüürüp yenileriyle değıştirsın diye. Bol bol da ekmek tüketirdi: Ekmek içinden minimini birbirine -eşit toplar yuvarlayarak masa örtüstünün üzerine düzenli sıralar halinde dizer; ekmeğın kabuğunu ufalayarak kırıntı yapar, kırıntılardan ufak piramitler oluşturur, sonunda uşaklara bir fırça getirip masa örtüstünü süptürmelerini buyurur, derken yeniden başlardı.

Bütün bu uğraşlarının ortasında, sofradaki konuşmaların tek söztünü kaçırır, tam zamanında lâfa karışırdı.

Soylu şövalyeler sofrada nelerden mi konuşurlar? Neden konuşacaklar, her zamanki gibi böbürlenip dururlar işte.

Alır sözü Orlando:

«Şunu söylemem gerekiyor kiy Aspramonte çarpışmasında durum kötöyeye gidiyordu, bereket ben kral Agolante'yi düelloda yendim de Durlindana'yı elinden aldım. Kılıca öyle bir yapışmıştı ki, sağ kolunu bir kılıç vuruşuyla kestiğimde, yumruğı Durlindana'mın kabzasını sımsıkı kavramış olarak kaldı da ancak kerpetenle açabildim.

Agilulfo lâfi ağzına tıkar:

«Niyetim seni yalancı çıkarmaktır sanma, ama raporlara

göre Durlindana düşman tarafından Aspramonte savaşından beş gün sonraki ateşkes görüşmeleri sırasında teslim edilmiş- tir. Nitekim, anlaşma koşullarından biri gereğince frank ordusuna terkedilen hafif silahlar listesinde kayıtlıdır.»

Alır sözü Rinaldo :

«Zaten Fusberta olayının yanında ne önemi var onun? Pirene dağlarını geçtiğimizde ben o ejderle boğuşmuş, kılıcım: bir vurunca gövdesini ikiye ayırmıştım, üstelik hepiniz, bilirsiniz ki ejderlerin derisi elmastan serttir.»

Agilulfo altında kalır mı hiç:

«Şimdi olayları şöyle yerli yerince bir gözden geçirelim: Pireneleri geçiş hareketi Nisan ayında yapılmıştı, Nisan ayında da, herkesçe bilindiği gibi, ejderler deri değiştirirler, yeni doğmuş bebekler kadar yumuşacık ve narindirler.»

Şövalyeler:(

«Canım her neyse, o gün olmuş, başka bir gün olmuş, orada olmuş, başka bir yerde olmuş, oldu ya, ona bak, kılı kırk yarmanın ne alemi var...»

Ama keyifleri kaçmıştı. Şu Agilulfo var ya, herşeyi hatırlardı, her olayı belgeleyebilirdi, en ünlü, herkesçe gerçek- sayılan, hiç görülmemiş olanların bile ayrıntılarıyla anlattık- ' lan yiğitlikleri, şöyle akşamları alay komutanlığına rapor edilecek sıradan hizmet olaylarına çevirmekte üstüne yoktu. Zaten dünya dünya olalı, savaşta olup bitenlerle, sonradan anlatılanlar arasında fark vardır, hem sonra bir savaşçının yaşamında bazı olayların gerçekten olması ya da olmaması o kadar önemli değildir; ortada insanın kişiliği vardır, değil mi efendim, gücü vardır, sonra tutarlı davranışları vardır, bunlara bakılır, işler tam şöyle şöyle gitmemişse bile pekâlâ da gitmiş olabileceklerine, benzeri bir durumda bundan sonra öyle gidebileceklerine inanılır. Ama Agilulfo gibi birinin yaptıklarını, İster gerçek, ister uydurma olsunlar, destekletecek hiçbir şeyi yoktur: Ya günbegün yazılı olarak rapor edilmiş, kayıtlara geçirilmişlerdir, ya da boşlukta kalırlar,

kapkara boşlukta. Agilulfo'ya kalsa meslektaşlarını da kendine benzetmek ister; onlar ise Bordeaux şarabıyla kafayı çekip böbürlenirler, bugün hiç varolmadan düne malolan tasarılarla, bir süre birine, bir süre ötekine atfedildikten sonra, kendilerine uygun kahramanı her zaman bulup onun üstünde kalan söylencelerle şişinirler.

Arasıra içlerinden biri Carlomagno'yu tanıklığa çağırır. Ama imparator o kadar çok savaş yapmıştır ki hepsini birbirine karıştırır artık, hatta şu anda yaptığı savaşı bile doğru dürtüst hatırlayamaz. Onun görevi savaşa gidip vuruşmak, çok çok bir sonraki savaşı düşündürmektir; yapıp bitmiş savaşlar nasıl gitmişlerse gitmişler; tarih yazarlarının ve saz şairlerinin anlattıklarım pay bırakarak dinlemek gerekir; imparator öyle herkesin peşisıra dolaşıp eğrisini doğrusundan ayırmaya kalkışsa vay haline. Ancak askerî kadroları, rütbeleri, soyluluk sanlarının ya da toprakların bağışını ilgilendiren bir anlaşmazlık çıktığı zamanlar kral fikrini söylemek zorundadır. Fikri diyorsam, o da bil' noktaya kadar el-bette: Aslında Carlomagno'nun kendi iradesi pek ağırlık taşımaz, sonuçları düşünmesi, eldeki kanıtlara göre yargılaması, yasalara ve göreneklere uyarak çözümlemesi gerekir. Bu nedenle, düşüncesini sorduklarında omuzlarım kaldırım, ortadan birşeyler söyler, kimi zaman da «Amaaan! Kimbilir! Savaş zamanı değil mî, at atabildiğin kadar!» diyerek geçiştirir. Ekmek içlerinden minimini yuvarlaklar yaparak — aslına uygun anlatılmış olmasalar bile yine de frank ordusunun yüzünü ağartan— her olaya bir itirazda bulunan o Guildivernizade şövalye Agilulfo'ya canından bezdirecek bir angarya yüklemek gelir içinden, ama en usandırıcı hizmetlerin onun gayretkeşlik etmek için dört gözle beklediği fırsatlar olduğunu söylemişlerdir kendisine, bu yüzden böyle bir çareden yarar ummaz.

Derken Ulmeri dedi ki:

«Agilulfo, azizim, neden bu kadar ince eleyip sık dokuyorsun anlamıyorum. Yiğitliklerimizin şam halkımızın belleğinde devleşiyor ya, bu da onların gerçek bir zafer, kazandığımız sanların ve rütbelerin haklı temeli olduğunun kanıtı sayılır.»

«Beninkilerin değil* diye lâfı ağzına tıktı Agilulfo. «Ben her sanımı ve sıfatımı kesinleşmiş, tartışma götürmez belgelerle kanıtlanmış yiğitliklerle aldım!»

«Sen onu kavuğuma anlat!» dedi bir ses.

Agilulfo yerinden fırladı:

«Bunu kim söylediye hesabını verecek!»

«Sairin ol, uslu dur» dediler ötekiler: «Madem senin hep başkalarının yiğitliklerine itirazın oluyor, bililerinin de çıkıp seninkileri eleştirmesini önleyemezsin...»

«Ama 'ben kimseyi aşağılamıyorum: Yalnızca yer, tarih ve belge belirterek olayları saptıyorum!»

«Konuşan bendim. Ben de olayları saptayacağım.» Genç bir savaşçı ayağa kalktı, benzi solmuştu.

«Geçmişimde tartışma götüreceğ bir şeyler bul da göreyim seni, *Torrismondo*» dedi Agilulfo; delikanlı gerçekten de Cornovaglia'lı Torrismondo'ydu. «Örneğin, bana şövalyelik silahlarının, bundan tam onbeş yıl önce, İskoçya Kralının kızı Sofronia'nın bekâretini iki haydudun saldırısından kurtardığımdan ötürü kuşandığı tartışabilir misin?»

«Evet, tartışırım: İskoçya kralının kızı Sofronia onbeş yıl önce bakire değildi.»

Masanın bir başından 5bürtüneWbir mırıldı dolaştı. O zamanlar yürürlükte bulunan şövalyelik yasalarına göre, soy- lu kökenlerden gelme bir genç kızılı bekâretini kesinleşmiş bir tehlikeden kurtaran kişiye derhal şövalyelik silahları kurtarıcıdır ılı rdi; ama artık bakire olmayan bir soylu hanımı te- cavizden kurtarmanın ödülü yalnızcaWbir onur belgesi ve üç maaş ikramiyeydi.

«Yalnızca fa>nim şövalyelik onuruma değil, kılıcımın koruduğum bir soylu hanıma karşı da aşağılama sayılan böyle bir iddiayı nasıl ileri sürebilirsin?»

«Sürebilirim de ondan»

«Kanıtların?»

«Sofronia iberim annemdir!»

Soylu yiğitlerin bağlarından şaşkınlık çıkışları koptu. Yani genç Torrismondo şimdi Cornovaglia düklerinin çocuğu değil miydi?

«Evet» diye açıkladı Torrismondo, «yirmi yıl önce, o zamanlar onüç yaşında bulunan Sofronia doğurdu beni. İşte is- koçya hanedanının madalyonu.» Göğsünü karıştırarak altın zincire asılı bir madalyon bulup çıkardı.

O ana değin yüzünü ve sakalını 'bir tabak akarsu karidesine eğmiş bulunan Carfomagno, gözlerini kaldırma zamanının geldiğine 'karar verdi.

«Genç şövalye» dedi, sesinde en yüce imparatorluk yetkesiyle, «sözlerinizin ne kadar vahim olduğunun farkında mısınız?»

«Tümüyle» dedi Torrismondo, diem de başkalarından önce kendi açından.»

Çevrede çıt çıkmıyordu: Torrismondo, küçük oğlu olarak şövalye sanını alma olanağını bulduğu Cornovaglia dükünün evladı olduğunu reddediyordu. Piçliğini ilân etmesi demek, hanedandan bir prensesin çocuğu bile olsa, ordudan uzaklaştırılmayı göze alması demekti.

Ama Agilulfo için durum daha da ağırdı. Kötü niyetli kişilerin saldırısına uğrayan Sofronia'ya rastgelip de namusunu kurtarmadan önce, beyaz bir zırhın içinde sertiven arayarak dünyayı dolaşan bir sade savaşıydı. Daha doğrusu (çok geçmeden öğrenildiği gibi), içinde savaşı bile bulunmayan boş bir zırhtı. Sofronia'yı savunmada gösterdiği yiğitlik ona şövalyelik silahların kuşanma hakkını vermişti; o sıralar Aşağı Selimpia şövalyeliği de açık olduğundan, o sanı almış-

ü. İmparatorun hizmetine girişi, ödülleri, madalyalar, terfiler, sanlar daha sonra eklenmişti, yani o olayın sonucu sayılırdı. Kurtardığı Sofronia'nın bekâretinin aslında varolmadığı kanıtlanacak olursa, şövalyeliği uçup gidecekti, daha sonra yaptığı şeylerin hiç birinin hiçbir değeri kalmayacaktı, tüm adları ve sıfatları iptal edilecek, bedeni gibi varolmayacaklardı.

Torrismondo anlatıyordu:

«Annem daha çocuk yaştaiken bana hamile kalmış, annesiyle babası durumu öğrenince kızlar diye korkarak Is- koçya'daki krallık sarayından kaçmış, yaylalarda dolaşmaya başlamış. Beni gökkubbenin altında, bir fundalığa dünyaya getirmiş, beş yaşına gelinceye kadar İngiltere'nin kırlarında, ormanlarında büyütmüş. Bu ilk anılar ömrünün en güzel dönemidir, ona da bu adam gelip son verdi. O günü hatırlıyorum. Annem beni mağaramıza bekçi bırakmıştı; kendisi her zaman yaptığı gibi, tarlalara meyva hırsızlığına gidiyormuş. Yolda kendisinden yararlanmak isteyen iki haydutla yüzyüze gelmiş. Belki de sonunda arkadaş bile olurlarmış, aslında annem sık sık yalnızlıktan yakınırdı. Ama kendine gan arayan şu içi boş zırh çıkagelmiş, haydutları kovalamış. Anne^{min} kral soyundan olduğunu anlayınca korumasına zilmemiş, en yakın şato olan Cornovaglia şatosuna götürmüş, düklerle emanet elmiş. Ben de bu arada mağarada yapayalnız, aç kalmışım. Annem ilk iş olarak düklerle terketmek zorunda kaldığı minicik yavrusundan söz etmiş. Uşaklar meşalelerle gelip beni aradılar, şatoya götürdüler. Comovaglia'lar- la hisup »lan Iskoçya hanedanının «nurunu kurtarmak için dük ile düşes bembelâ edindiler. Yaşantım tüm soylu ailelerin küçük evlâtlarıninki gibi sıkıcı öldü, binbir kayda şarta bağlandı. Bir daha annemi görmeme izin vermediler, o da uzak bir manaslara çekilip rahibe oldu. Yaşamın doğal gidişini saptıran o bir alay yalanın ağırlığı bugüne değin üzerinden kalkmadı. Şimdi, işte, sonunda gerçeği söyleye

bildim. Ne olursa olsun, benim için bugüne değin olanlardan daha beteri olamaz.

Bu arada sofrada tatlı servisi yapılmış, suluboya renklerinde katmer katmer bir pandispanya getirilmişti, ama o birbirini izleyen açıklamalar zinciri öyle bir şaşkınlık yaratmıştı ki, dili tutulmuş ağızlara hiçbir çatalın yaklaştığı görülüyordu.

«Ya siz, bu öyküye ne dersiniz?» diye sordu Carlomagno, Agilulfo'ya. «Şövalye» demediğini herkes farkettiler.

«Düzmedir. Sofronia 'genç kızdı. Çiçek gibi tertemiz. Adım da, onurum da öyle olmasına bağlı.»

«Dediğinizi kanıtlayabilir misiniz?»

«Sofronia'yı arayacağım.»

«Aradan onbeş yıl geçtikten sonra onu bıraktığınız gibi bulacağınızı mı sanıyorsunuz?» diye haince sordu Astolfo. «Dövme demirden yapılmış zırhlarımızın bile ömrü çok daha kısadır.»

«Kendisini o dmbütün aileye emanet ettiğimin hemen ertesinde rahibe olmuştu.»

«Bu devirde, onbeş yılda, Hıristiyanlığın hiçbir manastır saldırılardan, yağmalardan korunamamıştır, her rahibe de cüppesini en az dört-beş kez çıkarıp giyecek vakit bulmuştur...»

«Her ne olursa olsun, bekâret kaybı bir saldırgan gerektirir. Her kimse onu bulur, Sofronia'mın hangi tarihe kadar genç kız sayılabileceği konusunda tanıklığım alınm.»

«Düersenez size derhal yola çıkma izni veririm» dedi imparator, «Sanırım şu anda en büyük isteğiniz tartışma konusu edilen sanınızı ve silah taşıma hakkınızı kaybetmemektir. Bu delikanlı gerçeği söylüyorsa sizi hizmetimde tutmam olanaksız, hatta varlığınızı hiçbir bakımdan, hırkıng ödenekleriniz açısından da gözönüne alamam.»

Carlomagno iş bitiren birinin memnunluğuyla konuşmak

tan kendini alamamıştı, «Gördünüz mü, şu ukâlâdan yakayı kurtarmanın yolunu nasıl da bulduk» der gibiydi.

Beyaz zırh şimdi iyice öne doğru eğilmişti, içinin boş olduğunu hiçbir zaman yapmadığı gibi belli ediyordu. Duyulur duyulmaz bir sesle konuştu:

«Bvet, hükümdarım, yollara düşeceğim»

«Ya siz?» Carîomagno, Torrismondo'ya döndü. «Evlilik dışı bir ilişkiden doğmuş bulunduğunuzu bildirmekle soyunuz gereği hakkınız olan rütbeyi koruyamayacağınızın farkında mısınız? Hiç değilse babanızın kim olması gerektiğini biliyor musunuz?»

«Beni asla resmen tanıyamaz...»

«öyle demeyin, hiç belli olmaz. Her erkek, yaşı ilerledikçe, ömrünün bilançosundaki hesaplan açıksız kapatmaya bakar. Ben de gözdelelerinden olan bütün çocuklarımı resmen tamdim, üstelik sayıları da kabarıktı hani, Tanrı bilir, içlerinde benden olmayan birileri de vardır»

«Babam bir erkek değil.»

«E, kim öyleyse? Şeytanbaşı mı?»

«Hayır efendimiz», diye yanıtladı Torrismondo istifini bozmadan.

«Kim peki?»

Torrismondo salonun ortasına doğru ilerledi, bir dizini yere dayadı, gözlerini gökyüzüne kaldırdı, şöyle konuştu:

«Kutsal Gral Şövalyelerinin Tarikatı.»

Şölen sofrasında bir mırıltı dolaştı. Şövalyelerden birkaçı istavroz çıkardılar.

Şöyle açıkladı Torrismondo:

«RfamUm, annem pek yaramaz, ele avuca sığmaz bir çocukmuş, hep şatonun çevresindeki ormanların kuytuluklarına dalarmış. Günlerden bir gün, ormanın derinliklerinde Kutsal Gral Şövalyelerine rastlamış, orada dünya nimetlerinden uzak kalarak moral eğitimi için kamp kurmuşlarmış. Çocuk o savaşçılarla oyunlar oynamaya baş

lamış, o günden sonra da ailesinin gözetiminden kaçmayı başardıkça soluğu o kampta alıyormuş. Gelgelelim o çocuk oyunlarından karında bir çocukla dönmüş.»

Carlomagno bir an durup düşündü, sonra dedi ki:

«Kutsal Gral Şövalyelerinin hepsi bekâret andı içmişlerdir, hiçbiri seni resmen oğlu olarak tanıyamaz.»

«Zaten ben de böyle bir şeyi istemem» dedi Torrismondo. «Anneciğim bana hiç belli bir şövalyeden söz etmedi, bütünüyle Kutsal Tarikatı baba bilip^saymayı öğretti bana.»

«Öyleyse» diye ekledi Carlomagno, «bütünüyle Tarikat bu tür bir andla bağımlı değildir. Yani kendini bir çocuğun babası ilân etmesini engelleyecek birşey yok. Eğer Kutsal Gral Şövalyelerinin yanlarına varır da kendini topluca Tarikatın ortak çocuğu olarak kabul ettirirsen, Tarikatın ayrıcalıkları gözönüne alındığında, askerî hakların soylu bir ailenin evlâdı olduğun zamankinden ayrı olmaz.»

«Gideceğim» dedi Torrismondo.

Frankların ordugâhında o akşam yolculuk akşamı oldu. Agilulfo donanım ve atını titizce hazırladı, seyisi Gurdulu ise battaniyeleri, koşumları, tencereleri-tavaları rastgele kucakladı, nereye gittiğini görmesini engelleyecek koca bir yığın yaptı, efendisine ters yönde yola koyuldu, atım dört-nala koşturmaya (başlayarak, nesi var nesi yoksa yolda kaybetti.

Agilulfo ayrılırken uğurlamaya kimse gelmedi, yalnızca gariban seyisler, at uşakları ve demirciler geldi, onlar şövalyeler arasında pek ayırım yapmazlardı, bu subayın ötekilerden daha ukâlâ ama daha mutsuz olduğunu da sezmişlerdi. Carlomagno'nun soylu yiğitleri, yola çıkış saatinin bil- dirilmediği özrtüyle gelmediler; aslında pek de özür sayılmazdı: Agilulfo şöleden kalktıktan sonra kimseyle tek söz eltmemişti. Ayrılışı yorumlanmadı: Görevleri hiçbiri açıkta kalmayacak biçimde başkalarına devredildikten sonra, var

olmayan şövalyenin yokluğu sanki ortak bir karar varılmışçesine, sessizlikle geçirilmeye layık görüldü.

Üzülen, hatta üzüntüden ne yapacağını şaşırان tek kişi Bradamante'ydi. Çadırına koştu, «Çabuk!» diye dadıları, hizmetçileri, halayıkları çağırdı, «Çabuk!», giysileri, zırh parçalarını, mızrakları, koşunları havalara savuruyordu, «Çabuk!», hem bunu her zaman soyunurken ya da öfkesi başına sızradığında yaptığı gibi yapmıyordu, derleyip toplanacak ne varsa listesini çıkarıp yollara düşmekti niyeti.

«Herşeyimi *hazır* edin, gidiyorum, gidiyorum, burada bir dakika daha kalamam artık, gitti o, bu orduya anlam veren tek kişi, yaşamıma ve savaşıma anlam verebilecek tek erkek gitti, şimdi 'geriye ne kaldı ki: Ben de aralarında olmak üzere, bir sürü ayyaş zorba, yaşamak dediğin yataklarla tabutlar arasında yuvarlanmak; o, yalnız o tüm bunların gizli geometrisini, düzenini, nereden gelip nereye gittiğim anlamak için gereken kuralı biliyordu!»

Böyle diyerek sefer zırhının parçalarını kuşanıyor, menekşe rengi gömleğini giyiyordu, göz açıp *kapayınca* kadar eyerinin üstüne fırladı, herşeyiyle erkeksiydi, yalnızca gerçekten kadın olan bazı kadınların erkeksi olmak istediklerinde takındıkları o mağrur tavır dışında. Ve atını mahmuz- ladı, dört nala kaldırdı, çit kazıklarını sökerek, çadır iplerini kopararak, bakkaliye tezgâhlarını devirerek, koskoca bir toz bulutu içinde kayboldu.

Yaya olarak onu aramaya koşan Rambaldo da o toz bulutunu görüp seslendi:

«Nereye gidiyorsun Bradamante, nereye? Ben burada senin için duruyorum, sense kalkmış gidiyorsun!» Şöyle demek isteyen sevdalıann inatçı öfkesiyle bağırmişti: «Ben buradayım, gencim, aşk doluyum, nasû olur da benim aş- kundan hoşlanmaz, beni iten, beni sevmeyen şu kadın ne ister ki? Benim kendisine verebileceklerimden, vermeme gerekenlerden fazla ne ister?»; böyle çılgına dönen aşık hiç akli

na getirmez ki, bir yerde ona olan sevdası aynı zamanda kendinedir, ona sevdalamış olan kendinedir, ikisinin birlikte olabilecekleri ve olmadıkları şeye duyduğu sevdadır. Ve Rambaldo o çılgınca telaşla çadırına koştu, atını, silahlarını, heybelerini hazırladı, o da yollara düştü, çünkü savaşta ancak mızrakların uçları arasında bir kadın ağzı gördüğün zaman iyi vuruşursun, ve herşey yaralar, toz bulutu, at kokusu, herşey, yalnızca o gülümsemenin tadını taşır.

O akşam Torrismondo da ordugâhtan ayrıldı, o da hüzünlüydü, o da umutlu. Ormana yeniden kavuşmak istiyordu, çocukluğunun nemli, karanlık ormanına, annesine, mağara günlerine ve daha gerilerde babalarının tertemiz tarikatına; gizli bir konaklama yerinin ateşlerinin çevresinde, bembeyaz giysileri içinde silahlı, suskun nöbet bekleyen, alçak dalların neredeyse eğreltiotlarına değdiği, verimli topraktan hiç güneş görmeyen mantarların bittiği, ormanın en sık yerinde.

Carlomagno bacakları biraz titreyerek şöleden kalktı, bütün o beklenmedik yolculukların haberini aldıktan sonra otağına doğru ilerliyor, Astolfo'nun, Rinaldo'nun, Yabanıl Gui- don'un, Orlando'nun sonradan hep saz şairlerinin dillerine destan olan sertüvenlere doğru yola çıktıkları zamanları hatırlıyordu; şimdiyse o eski muharipleri zorunlu hizmet yükümlülükleri dışında şuradan şuraya kıpırdatmanın yolu yoktu. «Gitsinler, yapınlar, gençtirler nasıl olsa» diyordu Carlo- magno, eylem adamlarına özgü, harekette her Zaman bereket olduğunu düşünme alışkanlığıyla; ama yüreğinde artık yeni yeni şeylerin gelişine sevinmekten çok, eskilerin kay- boluşuna acınan ihtiyarların burukluğunu duyuyordu.

vm

Ey kitap, akşam oldu, ben de daha hızlı yazmaya başladım artık, nehirden yukarılardaki çavlanın sesinden başka ses gelmiyor, pencerede dilsiz yarasalar uçuşuyor, bir köpek havlıyor arasıra, samanlıklardan doğru sesler çınlıyor. Başrahibe bana ödeteceği kefareti iyi seçmiş galiba: Bazen bir bakıyorum, kalemim kâğıdın üstünde almış başım gidiyor, ben de peşisıra koşuyorum. Gerçeğe doğru koşuyoruz, kalem ve ben, hep bir beyaz sayfanın dibinden çıkagelmesini beklediğim gerçeğe; bu manastıra kapamp kefareti ödediğim tüm gevşekliklerimi, doyumsuzluklarımı, kinimi kalem vur- ruşlarıyla geçmişe gömebildiğim zaman ulaşabileceğim ancak gerçeğe.

Sonra ufak-tefek şeyler, bir fare tıkırtısı (manastırın tavanarası fare yuvası), penceremi çarptıran bir beklenmedik esinti (işimi bırakmaya dünden 'hazırım ya, hemen pan- curu açmaya koşuyorum), bu öykünün bir olayının sona erip bir başka *olayının başlaması ya da yalnızca bir satırbaşı* yetiyor, bir bakıyorum, kalemim kurşun gibi ağırlaşmış, gerçeği kovalayan kogu kararsızlaşmış.

Şimdi sıra Agilulfo ile seyisinin yolculukları sırasında gelip geçtikleri ülkeleri anlatmaya geldi: Hepsini bu beyaz

sayfaya sığdırmalıyım, tozlu anayolu, nehri, köprüyü, İşte Agilulfo hafif adımlarla ilerleyen atının üstünde gidiyor, dıgıdık-dıgıdık, o bedensiz şövalyenin ağırlığı yok, atı hiç yorulmadan millerce gidebilir, efendisi deseniz o zaten yorulmak nedir bütmez. Şimdi köprüde ağır nal sesleri var: do-go- dok, doıgo-dok! Atının .boynuna sarılmış Gurdulu, iki baş birbirine öyle yakın ki, at mı seyisin kafasıyla düşünüyor, seyis mi atın kafasıyla, belli değü. Kâğıdın üzerine yer yer açılarla kırılan bir düz çizgi çekiyorum, Agilulfo'nun yolu bu. İleri-geri dönüp dolaşan bu karalama da Gurdulu'nun yolu. Uçuşan bir kelebek gördü mü, peşinden * sürüyor atını Gurdulu, kendisini atın değü, kelebeğin eyerinde sanıyor, böy- lece yoldan ayrılıp çayırarda dolaşmaya koyuluyor. O böyle dönüp dolaşadursun, Agilulfo kendi yolunu dosdoğru izleyerek ilerliyor. Gurdulu'nun anayoldan ayrılarak saptığı yollar bazen görünmez kestirmelerle çakışıyor (ya da, binicisi yönetmediğinden, at kendince bir yol seçip, oraya dalyor), on- ca dolambaç yaptıktan sonra bizim berduş kendini yine anayolda efendisinin yanbaşında buluyor.

Buraya, nehir kıyısına bir değirmen çizeceğim. Agülfo durup yolu soruyor. Değirmenci kadın nazikçe yanıtıyor, şarap ve ekmek sunuyor, ama o geri çeviriyor. Yalnızca atı için saman kabul ediyor. Yol hem tozlu, hem güneşli; iyi yürekli değirmenciler şaşıyorlar, şövalye nasıl olmuş da susamamış diye.

O gittikten sonra, dört-nala kalkmış bir manga asker pa- Jartısıyle Gurdulu geliyor:

«Efendimi gördünüz mü?»

«Efendin de kim?»

«Bir atlı işte...hayır:bir at...»

«Yani sen ibir atın mı hizmetindesin?»

«Yooo... atım bir atın hizmetinde...»

«Ya atın üzerinde İkim var?»

«Şey... o belli değü!»

«Ya senin atın üzerinde kim var?»
«Bilmem! Kendisine sorsanıza!»
«Sen de yemek içmek istemez inisin?»
«İsterim, isterim! Yemek de isterim! İçmek de isterim!»
Ve tıkıyor.

Bu şimdi çizdiğim, çevresi surlarla sarılı bir kent. Agilulfo'nun bir kapısından girip bir kapısından çıkması gerekiyor. Kapıdaki nöbetçiler yüzünü göstermesini istiyorlar; yüzünü göstermeyen kimseyi içeri sokmama buyruğunu almışlar, çünkü çevreyi haraca kesen korkunç bir haydut olabilirmiş. Agilulfo olmaz diyor, nöbetçilerle vuruşuyor, geçidi zorluyor, kaçıyor.

Bu, kentin ötesinde çizdiğim de orman: Agilulfo ormanın her yanını dolaşıyor, sonunda korkunç haydudu bulup İninden çıkarıyor. Silahını alıyor, zincire vuruyor, alıp kendisine geçit vermek işitemeyen bekçilerin Önüne sürüklüyor.

«İşte, korktuğunuz haydudu zincire vurdum!»

«Oh, Tanrı senden razı olsun, ak şövalye! Ama söyle bize, kimsin, miğferinin siperini neden *kaldırmazsın?*»

«Adım yolumun sonunda» deyip kaçıyor Agilulfo.

Kentte kimileri onun bir savaşçı melek, kimileri Araftaki ruhlardan biri olduğunu söylüyor. Biri diyor ki:

«Atı sanki üzerinde binici yokmuş gibi hafif koşuyordu.» Buradan, ormanın bittiği yerden bir başka yol geçiyor, o da kente varıyor.

Bradamante de bu yoldan geliyor. Kent- tekilere diyor ki:

«Ak zırlı bir şövalyedir aradığım. Buradadır, biliyorum.» «Hayır, yok» diye yanıtlıyorlar.

«Yoksa var demektir.»

«Öyleyse git neredeyse orada ara. Buradan kaçtı, gitti.» «Gerçekten gördünüz mü onu? İçinde bir insan yarmış, gibi duran bir beyaz zırh....*»

«İnsan yoktuysa ne vardı peki *içinde?*»

«Hiçbir insanın olamayacağı birşey!»

^

«Sizin işleriniz şeytan işine benziyor» diyor bir ihtiyar
«Seninkiler de, ey sesi baldan tatlı şövalye!»

Bradamante atım mahmuzlayıp uzaklaşıyor.
Az sonra, kentın meydanında Rambaldo atını dizginliyor.

«Buradan bir şövalye geçti mi?»
«Hangisi? İki tane geçti, sen üçüncü oluyorsun.»
«Ötekini kovalayan.»

«İçlerinden biri erkek değilmiş, doğru mu?»ⁿ W

«İkincisi kadındır.»

«Ya birincisi?»

«Hiçbir şey değildir.»

«Ya sen?»

«Ben mi? Ben... erkeğim.»

«Neyse, Tanrıya şükür!»

Agilulfo peşinde Gurdulu ile dört-nala gidiyordu. Yola koşa koşa bir kadın çıktı: Saçları darmadağınık, giystieri paramparça, yere diz çöktü. Agilulfo atım durdurdu.

«İmdat, soylu şövalyem», diye yalvardı kadın, «buradan yaran mil ötede bir sürü vahşi ayı soylu hanımım dul Pris- cilla'nın şatosunu kuşattı. Şatoda yalnızca biz birkaç savunmasız kadın yaşıyoruz. Kimse ne içeri girebiliyor, ne dışarı çıkabiliyor. Beni burçlardan aşağıya halatla sarkıttılar, o canavarların pençelerinden kurtulmam mucizedir. Ne olur şövalyem, gel, kurtar bizi!»

«Kılıcım her zaman dul hanımların ve savunmasız kimselerin hizmetindedir» dedi Agilulfo. «Gurdulu, bu küçükhanı- mı atının eyerine al da bizi hanımının şatosuna ilet sin.»

Bir dağ patikasından gidiyorlardı. Seyis öndeydi, ama yola bakmıyordu bile; kollarının arasında oturan kadının göğsü giysilerinin yırtıklarından pespembe, dolgun gözüktüyordu, Gurdulu'nun aklı başından gidiyordu.

Genç kız dönmüş, Agilulfo'yu seyrediyordu.
«Efendinin tavırları ne kadar da soylu!» dedi.

*Banques: (Ölümün)
«İçlerinden biri kadın, erkekler
veya hiçbir şey olabilir mi?»*

«Oh, oh...» diye yanıtladı Gurdulu, o ılık göğse el atmakla meşguldü. '

«Her sözüyle, her hareketiyle öylesine güvenli ki...» diyordu kız, gözlerini Agilulfo'dan ayırmadan.

«Oh...» diyordu Gurdulu, dizginleri bileklerine dolamış, bir insan bedeni nasıl 'böyle hem sert, hem yumuşacık olabilir diye iki eliyle birden araştırıyordu.

«Ya o sesi», diyordu kız, «keskin, madensi...»

Gurdulu'nun ağzından çıka çıka bir boğuk inilti çıkıyordu, zaten ağzını kızın boynuyle omuzunun arasına gömmüş, mestolup gitmişti.

«Kimbilir hanımın onun tarafından aylardan kurtarılmaktan ne kadar memnun olacak... Ah, nasıl da imreniyorum ona... Aaa, şuna bak: yoldan çıkıyoruz! Ne oldu, seyis efendi daldın mı?»

Patikanın bir dönemecinde bir keşiş dilenci çanağını uzatıyordu. Rastladığı her dilenciye üç metelik olarak saptadığı sadakasını veren Agilulfo atını durdurdu, kesesini karıştırdı.

'Keşiş paraları cebine indirirken:

«Tamm sizden razı olsun şövalyem.» dedi ve kulağına bir* şeyler fısıldamak için eğilmesini işaret etti: «Karşılığımı hemen vereceğim: Dul PriscÜla'dan sakının! Bu ayı masalı bir tuzak! Ayları kendi eğitmiştir, anayoldan geçen en yiğit şövalyeleri kendisini kurtarsınlar diye çağırır, doymak bilmez şehvetini böyle giderir.»

«Herhalde doğru söylüyorsunuz kardeşim» diye yanıtladı Agilulfo, «ama ben şövalyeyim, gözyaşları içindeki bir kadın resmen yardım dileğinde bulunuyorsa geri çeviremem.»

«Şehvetin alevlerinden korkunuz yok mu?»

.Agilulfo kaçamak yanıtladı:

«Şey... bakalım ne olacak...»

«O şatoda biraz oyalanan bir şövalyeden geriye ne kalır, biliyor musunuz?»

«Ne kalır?»

«İşte göztüntüzün öntünde, Ben de bir zamanlar şövalyeydim, ve Priscilla'yı aylardan kurtardım. Halimi görüyorsunuz.»

Gerçekten de hali hal değildi.

«Deneyiminizi aklımdan çıkarmayacağım, kardeşim, ama denemeyi göğüslemeye kararlıyım.»

Ve Agilulfo atını mahmuzladı, Gurdulu ile hizmetçiye yetişti.

«Bilmem bunca dedikoduyu nereden bulur bu keşişler» dedi kız şövalyeye, «Dinsel olsun olmasın, hiçbir çevrede bunlardaki kadar dedikodu, bunlardaki kadar fitne-fücur yoktur.»

«Bu civarda çok' keşiş var mı?»

«Kum gibi kaynıyor. Hep yeni yeni birileri çıkageliyor.»

«Sen onlardan biri olmayacağım» dedi Agilulfo «Haydi, acele edelim.#

«Ayların homurtusunu işitiyorum?» diye bağrdı kız.

«Korkuyorum! İndirin beni de şu çalılığın ardına saklanayım.*

Agilulfo şatonun bulunduğu açıklığa vardı. Her yan aylardan kapkara kesilmişti. Şövalye ile atım görünce dişlerini gıcırdattılar, omuz omuza verip yolunu kestiler. Agilulfo kılıcım değirmen gibi savurarak saldırıya geçti. Kimisini şişledi, kimisini sersemletti, kimisini hırpaladı. Atının üstünde Gurdulu da onu izledi, ayları şişle kovaladı. On dakika sonra, ayların kimisi post olup yerlere serilmiş, kalanlar ormanın kuytuluklarına sığınmışlardı.

Şatonun kapısı açıldı.

«Soylu şövalyem, minnet borcumu sizi konuk ederek ödeyebilirmiyim?»

Eşikte, hizmetçileri ve halayıklariyle çevrili Priscilla belirmişti (bizimkileri oraya götürmüş bulunan genç kız da

arala nındaydı; nasıl etmişse etmiş, eve dönmüştü, sırtında az önceki paçavralar değil, güzel temiz bir önlük vardı).

Agilulfo, peşinde Gurdulu ile, şatoya girdi. Dul Priscilla pek öyle selvi boylu, etine dolgun sayılmazdı, ama bakımlıydı, göğsü pek iri değildi, ama güzelce belirtilmişti, kara gözleri fıldır fıldır, uzun lâfın kısası, diyecek sözü olan bir kadındı. Oracıkta, Agilulfo'nun beyaz zırhının ötünde diller döküyordu. Şövalye kibar davranıyordu, ama sıkılgandı.

«Guildivernizadelerden Şövalye Emo Bertrando Agilulfo» dedi Priscilla, «adınızı biliyorum, kim olup kim *olmadığınızı* da.»

O belirtme üzerine Agilulfo tedirginliğinden kurtulur gibi oldu, sıkılganlığı bıraktı, güvenli bir tavır takındı. Yine de eğildi, bir dizini yere değdirdi, «Hizmetinizdeyim» dedi, sonra yay gibi ayağa fırladı.

«Sizden söz edildiğini çok duydum» dedi Priscilla, «ne zamandır sizinle karşılaşmayı çok istiyordum. Böylesine kuş uçmaz, kervan geçmez bir yere hangi rüzgâr attı sizi?»

Agilulfo dedi ki:

«Çok geç kalmadan, bundan onbeş yıl önceki bir bekâreti aramaya çıktım.»

«Bu denli iğreti bir hedef peşinde koşan bir şövalyeye de hiç rastlamamıştım» dedi Priscilla. «Ama madem aradan onbeş yıl geçmiş, şatomda konuk olmanızı dileyerek sizi bir gece daha yolunuzdan ahkoyarsam vicdanım sızlamayacak demektir.»!

Agilulfo ev sahibesinin yanında şatoya girdi; hanımla birlikte birbirini izleyen içiçe salonlarda gözden kayboluncaya ripçin öteki kadınların hepsinin gözü ondaydı. Kadınlar sonra Gurdulu'ya döndüler, ellerini çırparak:

«Aman da ne yakışıklı seyismiş böyle!» dediler.

Gurdulu maymun gibi ortalarında durmuş kaçmıyordu.

«Ne yazık ki pireleri var, pek de kötü kokuyor!» dediler. «Haydi, 'gelin, çabucak yıkayalım şunu!»

Alıp kendi dairelerine göttürdüler, çırtlıplak soydular.

Priscilla, Agilulfo'yu iki kişi için hazırlanmış bir sofraya göttürmüştü.

«Azla yetinmeye alışık olduğunuzu biliyorum, şövalyem, sWma sizi onurlandırmak için başlangıç olarak bu sofraya buyur etmekten daha iyi bir yol bilmiyorum.» Sonra fettan bir tavırla: «Tabii, yüreğimdeki minnet duygularını göstermek için bu kadarcıkla yetinmeyeceğim.»

Agilulfo teşekkür etti, şato sahibesinin karşısına oturdu, parmaklarının arasında biraz ekmek kırıntısı ufaladı, birkaç saniye sustu, hafifçe öksürdü, havadan sudan söz etmeye koyuldu:

«Hanımefendi, bir gezgin şövalyenin kısmetine gerçekten çok çeşitli ve garip serüvenler çıkar. Bu serüvenleri birkaç öbekte toplayabiliriz. Birinciler...»

Böyle güzel güzel, yerli yerince, bilgili konuşmayı sürdürdü, kimi zaman bir aşırı titizlik kuşkusu uyandırıyor ama, bunu gidermek için derhal başka bir konuya atlıyor, ciddi sözlerin arasına nükteler, şakalar karıştırarak lâfi ustalıkla bağlıyor, olaylar ve insanlar 'hakkında ne fazla olumlu, ne fazla olumsuz, karşısındakinin rahatça benimseyebileceği yargılar ileri sürüyordu; ayrıca kibarca sorular sorarak onu kendi düşüncesini söylemeye özendiriyordu.

«Ah, sohbetinize doyum olmuyor!» dedi Priscilla, mutluluktan uçuyordu. Agilulfo birden' konuşmaya başladığındaki gibi apansız, sessizliğe gömüldü.

Priscilla ellerini çırpı:

«Çalsın sazlar, söylesin kızlar!»

Salona lâvta çalan kızlar girdi. İçlerinden biri «*Tekboy- nuz gülli derleyecek*» şarkısını söyledi, ardından

«Gel, ey nazlı yasemin, yastığımı şen eyle...»(*) şarkısını.

(*) Metinde Fransızca: «Jasmin, veuiHez embellir le beau cous- sin.»
(Ç.N.)

Agilulfo müziği ve şarkıcıları güzel sözlerle övdü.

Bir grup genç kız rakederek içeriye girdi. İncecik entariler giymiş, 'başlarına çelenkler takmışlardı. Agilulfo demir eldivenleriyle, masada tempo tutarak dansa eşlik ediyordu.

Şatonun bir başka kanadında, maiyetteki hanımların dairelerinde oynanan dansların da ondan geri kalır yanı yoktu. Genç bayanlar yarı çıplak oyunlar oynuyorlar, oyuna Gurdulu'yu da katmak istiyorlardı. Seyis, sırtında hanım- ların ödünç verdikleri bir kısa entariyle, yerinde durup topu kendisine atmalarını bekleyecek yerde, topun peşinden koşuyor, ille de ele geçirmeye çalışarak, hanımlardan biraz birinin, biraz ötekinin üzerine çullanıyor, o keşmekeş arasında derken bir başka esin alıyor, kadınla birlikte çevrede serili duran yumuşacık döşeklerden birine yuvarlanıveriyordu.

«Ay, ne yapıyorsun? Olmaz, olmaz, koca eşsek seni! Ay, bakın ne yapıyor bana, olmaaaz, ben top oynamak istiyorum, ay! ay! ay!»

Gurdulu kendinden geçmişti. Yaptıkları ılık banyodan sonra, mis gibi kokuların, o pembe-beyaz bedenlerin ortasında, artık tek istediği havadaki tır (kokularına karışıp gitmekti.-

«A, a, yine geldi, öf, anneciğim, adama bak yahu, aaa!»

Ötekiler hiçbir şey yokmuş gibi top oynuyorlar, şakalaşıyorlar, gülüyorlar, şarkılar söylüyorladi:

«Ay, ay, ay, gökyüzünde gezen ay...»

Gurdulu'nun ötekilerin arasından ayırıp aldığı kütükha- nım sonunda uzun bir çığlık kopardıktan sonra, arkadaşlarının yanına dönüyordu, yüzü biraz kızarmış, biraz sersemlemiş gülerek el çırpıyor; «Haydi, haydi, bana da atın!» diyerek oyuna bıraktığı yerden başlıyordu.

Çok geçmeden Gurdulu bir başkasının üzerine yıkılıyordu.

«Hoşt, yallah, sıktın ama, ay çok kabasın yani, olmaz dedim sana, canımı yakıyorsun, bana baksana sen...» ve pes ©diyordu küçük bayan.

Oyunlara katılmayan başka birtakım tazeler ve hatunlar oturmuş çene çalıyorlardı:

«...çünkü, biliyorsunuz ya, Filomena Clara'yı kıskanıyordu, halbuki...» bir de bakıyordu Gurdulu ona belinden kavramış, «Aman ödüml patladı!... halbuki diyordum, Viligelmo aslında Eufemiaile kırıştırmış... hey, nereye götürüyorsun beni...?»; Gurdulu onu omuzuna vurmuştu, «...Anladınız mı? Öteki saloz o her zamanki kıskançlığıyla..»; hatun Gurdulu'nun omuzundan aşağı sarkmış, gevezeliğini, el-kol hareketlerini sürdürüyordu; sonunda öylece gözden kaydoluyordu.

Çok geçmeden yüzü pancar gibi kızarmış, askılarından biri kopmuş, gerisingeri dönüyordu, bıraktığı yerden başlıyordu yine:

«Ne diyordum ha, Filomena Clara'mn saçını başım yolmaya kalkıştı, oysa öteki...»

Bu sırada şölen salonundaki rakkaselerle sazandeler çekilmişlerdi. Agilulfo şato sahibesine imparator Carfomagno' nun çalgıcularının en sık çaldıkları besteleri sıralıyordu.

«Hava da kararıyor» diye belirtti Priscilla.

Agilulfo doğruladı: «Gece oldu, kopkoyu bir gece.»

«Size hazırlattığım oda...»

«Teşekkür ederim. Parktaki bülbülü işitiyor musunuz?»

«Size hazırlattığım oda... kendi odamdır...»

«Konukseverliğinize gerçekten hayran oldum... Bülbül şu meşede ötüyor. Pencereye yaklaşalım.»

Kalktı, demirden kolunu kadına uzattı, pervaza yaklaştı. Bülbülün dem çekmesinden esinlenerek bir dizi şiirsel ve mitolojik anışturmada bulundu.

Ama Priscilla kısa kesti:

«Yani, bülbül sevdasından ötürüyor. Biz de...»

«Ah, min-el aşk!»

Agilulfo sesinde öyle sert bir tonla haykırmıştı ki, Priscilla ürktü. Şövalye birdenbire aşk tutkusu üzerine bir söyle ve girişti. Priscilla sınımsız duyular içindeydi; onun koluna girerek, üzeri tavanlıkları kocaman bir yatağın egemen olduğu bir odaya sürükledi.

Agilulfo soluk almadan söyleniyordu:

«Eski çağlarda aşk bir tann sayıldığından...»

Priscilla kapıya çifte kilit vurdu, şövalyeye yaklaştı, başını zırhına eğdi, dedi ki:

«Birazcık üşüdüm ben, ocak da sönmüş...»

Agilulfo'nun aklına geldi:

«Sıcak odalarda mı, soğuk odalarda mı sevişmenin daha sağlıklı olduğu konusunda eskilerin düşünceleri değişiktir. Ama çoğunun öğüdü...»

«Ah, aşk üstüne bilmediğiniz de yok...» diye fısıldadı Priscilla.

«Çoğunun öğüdü, boğucu sıcaklıktan kaçınmakla birlikte, belli oranda doğal ılıklığın bulunması yolundadır...»

«Kadınları çağırıp ateşi yaktırayım mı?*

«Ben kendim yakarım.»

Ocağın içinde kümelennmiş hazır duran odunları inceledi, çeşitli odun türlerinin verdikleri değişik alevleri övdü, açık ya da kapalı yerlerde ateş yakmanın ayrı ayrı yöntemlerini sıraladı. Priscilla'nın iç çekmesiyle sözü yarıda kaldı; bu yeni söylevlerinin aşk titreşimlerini yokettiğini farketmiş gibi, Agilulfo ateş konulu söylevini, duyuların ve duyguların ateşiyle benzetmeler ve değindirmelerle süslemeye başladı.

Priscilla şimdi gözlerini yan kapamış, gülümsüyor, çıtırdamaya başlayan alevlere ellerini uzatarak diyordu ki:

«Ah, ne güzel bir ılıklik... bunun tadım yatakta, yorgan-' lann arasında çıkarmalı...»

Yatak konusu Agilulfo'ya yeni bir dizi gözlemlerde bulunma fırsatı verdi: Ona kalırsa, yatak yapmalk çetin bir sanat*

tı ve Fransa'daki hizmetçiler o sanattan habersizdiler, en soylu saraylarda bile çarşafılar doğru dürtüst katlanmıyordu.

«Yoo, hayır, yani benim yatağım da mı...?» diye sordu dul lifinim.

«Hiç kuşku yok, sizin yatağınız bir kraliçenin yatağıdır, imparatorluğun tüm topraklarında bir eşi bcnzeri yoktur, ancak, çevrenizde yalnızca size layık şeyler görme dileğim* den öttürtü, şu kırışığı farkederek kaygılanmama gücenenmeyiniz...»

«Ah, o karışık!» diye bağırdı Priscilla; Agilulfo'nun etkisiyle şimdi o da kusursuzluk illetine tutulmuştu.

Yatağı kat kat açtılar, ufak-tefek kabarıklıklar, kat yerleri, fazla gergin ya da gevşek kısımlar bulup hayıflanıyorlardı, bu arayış bir an dayanılmaz bir ıstıraba dönüştüyor, bir an göğün gittikçe daha yüksek katlarına yüceliş oluyordu.

Yatağı somyasına değin kaldırdıktan sonra, Agilulfo kurallarına uygun olarak yeniden yapmaya başladı; karmaşık bir işti, hiçbir şey rastlantıya bırakılmamalıydı, birtakım giz li htünerler katılması gerekiyordu. Agilulfo tüm bunları dul hanıma ayrıntılarıyla açıklıyordu. Ama ikide bir beğenmediği bir şeyle karışılıyor, yeni baştan başlıyordu.

Şatonun öteki kanatlarından bir bağırtı, daha doğrusu önüne geçilmez bir böğürtü ya da anırma koptu.

Priscilla yerinden sıçradı: «Ne oluyor?»

«Hiç», dedi şövalye, «sevisimin sesi.»

O bağırtıya daha tiz başka bağırmalar karışlıyordu, yıldızlara kadar yükselen iç çekişleri gibi.

«Ya şimdi ne oluyor?» diye sordu Agilulfo.

«Ne olacak, kızlar», dedi Priscilla, «oyun oynuyorlardır, gençlik işte.»

Böylece gecenin seslerine kulak kabartarak yatağı düzeltmeyi sürdürüyorlardı,

«Gurdulu bağırıyor...»

«Şu kadınlar da ne şamata ediyorlar ya...»

«Bülbül...»

«Ağustos böcekleri...»

Yatak kırışksız, hazırdu. Agilulfo dul hanıma döndü. Hanım cınlıplaktı. Giysileri edeplıce yere imvermişlerdu.

Agilulfo belırttı:

«Çıplak hanımlara, duyuvarın en yüce coşkusu olarak, zırhlı bır şövalyeye sarılmaları öğütlenır.»

«Aferın sana: Terecıye tere satıyorsun!» dedı Prıscilla. «Dün doğmadım ya ben!»

Ve böyle dıyerek, bır sıçrayışta Agilulfo'nun üzerene tırmandı, kollarıne bacaklarını zırhın çevresıne doladı.

Bır zırhı tüm kucaklama bıçımleını bır bır ardınca denedı, sonra aygın-baygın yatağa süzıldı.

Agilulfo başucuna dız çöktü: «Saçların...»

Prısdlla soyunurken, tepesinde toplanmış bulunan saçların çözmemiştı. Agilulfo insanın duyuvarının coşmasında saçların en büyük payı olduğunu açıklamaya koyuldu.

«Bır deneyelim, bakalım»

Demırden ellerının kararlı, ama nazık hareketleıyla kadının örgülerden yapılmış topuzunu çözdü, saçların göğüne omuzlarına döktü.

«Ama» dıye ekledi, «kadım, bedeni çıplak, başıysa yalnız külfetlı bır topuzla değil, tüller ve taşlarla da süslenmiş olarak görmek isteyenleın de bır bildığı var kuşkusuz.»

«Bır daha deneyelim mı?»

«Saçlarınızı kendım tarayacağım.»

Taradı da: Saç örme, örgülerı kıvrıp süslü fıirketelerle tepede tutturmadakı ustalığını kanıtladı. Sonra tüllerle, değerli taşlarla süsleyerek şatafatlı bır baş yaptı. Bu iş bır saatını aldı, ama Prıscilla şövalyenın uzattığı aynada kendini ömründe görmediğı kadar güzel gördü. Onu gelıp yanına uzanmaya çağırdu.

«Derler kı» dedı Agilulfo, «Klepotra her gece yatağında bır zırhlı savaşçı düşlermiş.»

«Ben hiç denemedim» diye itiraf etti kadın. «Bütün erkekler zırlarını çok daha önce çıkarırlar.»

«Yı öyleyse, şimdi denersiniz.»

Ve usulcacık, çarşafın kırıştırmadan, bütün silahları- le birlikte yatağa girdi, mezara girmiş gibi derli-toplu, boylu boyunca uzandı.

«Kılıcınızı da askusından çıkarmayacak mısınız?»

«Aşk tutkusunda ölçülü davranmak diye fairsay yoktur.»

Priscilla mutluluktan kendinden geçerek gözlerini yumdu.

Agilulfo dirseğine dayanarak doğruldu.

«Şömine tütüyor. Kalkıp bir ba'kayım, baca neden çekmiyor.»

Pencerede ay doğuyordu. Agilulfo şömineden yatağa doğru dönerken duraladır

«Hanımefendi, gelin, bu gecikmiş ayışığım şatonun burçlarından seyredelim.»

Kadın pelerinine sardı. Öyle sarmaş-dolaş kuleye tırmandılar. Ay ormanı _gümüştüyordu. Kukumav öttüyordu. Şatonun bazı pencereleri hâlâ aydınlıktı, arasıra çığlıklar, kahkahalar, inlemelerle karışık seyis anırtıları geliyordu.

«Doğada varsa yoksa hep sevda...»

Odaya geri döndüler. Şömine sönmek üzereydi: Yere çö- melip közlere üflediler. Oracıkta yanyana dururlarken, Pris- cilla'nın pembe dizleri şövalyenin madenî dizliklerine deşiyor, daha suçsuz, yepyeni bir yakınlık doğuyordu aralarında.

Priscilla yatağına yeniden uzandığında pencerelerde ilk gün ışığı belirmişti bile.

«Bir kadının yüzünü şafağın ilk ışıklan kadar deşştiren şey yoktur» dedi Agilulfo, Priscilla'nın yüzü en uygun ışığı alsın diye yatağı tavanlığıyle birlikte başka yere çekmek zorunda kaldı.

«Nasılım?» diye sordu dul hanım.

«*Dünya* güzelisin.»¹

Mutluydu Priscilla. Ama güneş hızla yükseliyordu, ısınlarını izleyebilmek için de Agilulfo yatağın yerini durmadan değiştirmek zorunda kalıyordu.

«Şafak söktüyor» dedi. Sesi değişmişti bile. «Şövalyelik görevim bu saatte yola koyulmamı gerektirir.»

«Bu kadar erken, ha!» diye sızlandı Priscilla. «Tam da şimdi!»

«Çok üzgünüm, soylu hanımefendi, ama beni çağıran daha önemli bir görev var.»

«Ab, o kadar güzeldi ki...»

Agilulfo dizini yere dayadı:

«Kutsayın beni Priscilla.»

Kalktı, seyisi çağırdı. Şatonun her yanını dolaştı, sonunda buldu onu: Tükenmiş, bitkin düşerek, köpek kulübesine benzer bir yerde uyuyakalmıştı.

«Çabuk, atna atla!»

Ama omu sırtlayıp kendisi 'bindirmek zorunda kaldı. Yükselişini sürdüren güneş, ormanın yapraklarının alttamına iki atının resmini çizdi: Seyis, eyerinin üstünde dengesini güç tutturana bir çuval gibi, şövalye incecik salınan bir selvi gölgesi.

Şatonun soylu hanımları ile halayıklar Priscilla'nın çevresini sarmışlardı:

«Nasıl oldu hanımefendi, nasıl oldu?»

«Ah, nasıl anlatsam, bilmem ki! Bir erkek, bir erkek ki...»

«Ah, söyleyin, anlatın, nasıl?»

«Bir erkek,.....bir erkek.... Bir gece boyunca, hiç durmadan, bir cennetti...»

«Ama ne yaptı? Ne yapfc?»

«Nasıl söyleyeyim ki? Ah, güzeldi işte, güzel...»

«Ama hani şeymiş ya? Ama siz... diyorsunuz ki...f»

«Nasıl olduğunu şimdi bilemeyeceğim.... Neler, neler.... Ee, ya siz, o seyisle....?»

«Ne? A, ne bileyim, sen biliyor musun? Hayır: sen! Yok, yok hatırlamıyorum...»

«Nasıl olur? Gürültünüz bize kadar geliyordu hanımlar...»

«Aman, kimdir, zavallık işte, ben hiç hatırlamıyorum, e, ben de hatırlamıyorum... belki sen... Yok canım: Ben mi? Hanımefendi, siz şövalyeyi anlatın, ne olur, ha? Nasıldı Agilulfo?»

«Ah, Agilulfo!»

IX

Eski bir tarihçeyi neredeyse okunmaz olmuş kâğıtlardan izleyerek bu kitabı yazan ben, ancak şimdi farkediyorum ki sayfalar, sayfalar doldurmuşum da öykünün daha başındayım; asıl şimdi başlıyor olay, Agilulfo üte seyisi, Sofronia'nın bekâretinin kanıtını bulabilmek için sertivenli yolculuklarına düztülüyorlar; yolları hem izleyen hem izlenen Bradamante' nin, sevdalı Rambaldo'nun ve Gral şövalyelerini arayan Tor- rismondo'nun yollarına karşıyor. Ama olaylar kaleminden su gibi akacak yerde, ipin ucunu kaçırıyorum, daha ne kadar çok yolculuğu, engeli, kovalamacayı, aldatmacayı, düelloyu, turnuvayı kâğıda *aktarmam gerektiğini düşününce herşey arap saçma dönüyor*. Manastır yazmanlığı, hiç durmadan sözcükleri arayıp tarama, herşeyin en derindeki özünü düşünme kefareti bakın beni nasıl değiştirdi: —bu ana kadar aralarında ben de olmak üzere— sıradan okurların en büyük eğlence saydıkları şey, yani her şövalye romanım oluşturan sertiven Örgüsü bana şimdi gereksiz kıvrır zıvrır, soğuk bir süsleme ögesiymiş, düşünçemin en nankör yanımımış gibi geliyor.

Koşa koşa, alelacele anlatmak isterdim, her sayfayı bir destanı dolduracak kadar düellolar ve çarpışmalarla renk-

lendirmeyi isterdim, ama durup da şöyle yazdıklarımı yeniden bir okuyayım desem, bir de bakıyorum, kalem kâğıdın üzerinde iz bırakmamış, sayfalar bembeyaz.

Dilediğim gibi anlatabilmem için bu beyaz sayfadan kızıl kayaların yükselmesi, kâğıdın unufak olup iri taneli, çakıllı bir kuma dönüşmesi, üzerinde diken diken katırtımaklarının bitmesi gerekirdi. Ortasından kıvınlı büküle uzanan belli belirsiz bir patikadan mızrağım eyerine asmış, atının üstünde dimdik Agilulfo'yu geçirdim. Ama bu beyaz sayfa, bir kır yolundan başka, şurada alçak bir gölkubbeye dönüşmeliydi, hem o kadar alçak ki, yolla arasında yalnızca gaklayarak uçan kargalara yer kalmalıydı. Kalemle kâğıda izler kazımanın yolunu bulmalıyım, ama hafif izler, çünkü çayırın içinde, otların arasında gizli bir yılanın geçişi sezil-meli, fundalıkların arasında bir tavşan dolaşmalı, işte bakın, şimdi açığa çıkmış duruyor, kısacık İbnyklariyle çevresini kokluyor; hop, kayboldu bile....

Pürüzsüz sayfada herşey hiç gözükmezsizin, yüzeyde hiç değişiklik olmaksızın kımıldıyor, tıpkı yeryüzünün kırış kırış kabuğunda aslında herşeyin kımıldadığı, ama hiçbir şeyin değişmediği gibi: çünkü yalnızca bir tek madde her yana yayılmıştır, tıpkı üzerine yazı yazdığım kâğıt gibi büzüşen, değişik kalıplar, değişik yoğunluklar, çeşitli renk ayrımları dıan, ama yine de, tüylü, telekli ya da kaplumbağa kabuğu gibi tümseki »bekleşmelerinde bile, hep bir düz yüzeyin özerine sürüştürülmüş gibi gözükten bir yaygınlık; ve o tüylülük, teleklilik ya da tümseklilik kimi zaman kıpırdar gibidir, ya da çepeçevre yayılmış tekdüze maddeye dağılmış bulunan değişik niteliklerin ilişki ve oranlarında, özde hiçbir şey değişmezsizin, bazı değişiklikler olur. Diyebiliriz ki, burada, yerini değiştirdiği kesin olan «tek kişi Agilulfo'dur, atı demiyorum, zırhı demiyorum, zırhın içinde, ata binmiş yollara düzülüş olan o yalnız, o kendi derdine düşmüş, o sabırsız şey. Onun çevresinde dallarından kozalaklar düşüyor, ça-

kılaştıranın arasından dereler akıp gidiyor, derelerde balıklar yüzüyor, turtılar yaprakları kemiriyor, kaplumbağalar sert karınlarını yere sürüyorlar; ama bu hareket yalnızca bir göz aldatmacası, denizin dalgalan gibi bası sonu belirsiz bir çalkalanma. Ve o dalgada çalkalanıp duruyor Gurdulu, çevresindeki cisimlerin halısına tutsak, kozalaklarla, balıklarla, turtularla, yapraklarla birlikte o da aynı hamura basılmış, verkabuğunun bir kabartısından başka birşey değil.

Bu kâğıdın üstünde Bradamante'nin, Rambaldo'nun ya da öfkeli Torrismondo'nun koşusuna belirtmek daha ne kadar güç oluyor! Tekdüze yüzeyde bir kabartı olmalıydı, kâğıdı altından bir toplu iğneyle çizmiş gibi hafif bir kabartı, ve o kabarıklık, o yöneliş hep yeryüzünün o ortak hamuruyla dolu, ona batmış olmalıydı; duygu ve güzellikle ve acı da işte tam o noktada olmalıydı, gerçek sürtüşme, gerçek hareket de orada.

Ama böyle bembeyaz sayfalan unufak etmeye, içlerine mağaralar ve vadiler kazmaya, girişir, kırışıklıklar ve çizikler yaparak, soylu *yığitlerin at koşturmalarını orada okursam*, öyküyi nasıl sürdürebilirim? En iyisi, anlattıklarına yardımcı olacak bir harita çizmek, güzelim Fransa'yı» gururlu Britanya'yı, kapkara dalgalarla dolu Manş Denizini, şurada, yukarda, dağlık İskoçya'yı, burada, aşağıda, sarp Pi- reneleri, hâlâ kâfir elinde bulunan İspanya'yı, yılanların ana sı Afrika'yı göstermek. Sonra minimini oklarla, çarpı işaretleriyle, sayılarla kahramanlarımızın yolculuklarını teker teker belirtebilirim. İşte oldu: Biraz dolambaçlı olmakla birlikte kestirme sayılacak bir çizgiyle Agilulfo'yu İngiltere'ye ayak bastırıyorum, Sofronia'nın onbeş yıldır çekildiği manastıra doğru ilerletiyorum.

Agilulfo oraya varıyor ki ne görürsün: Manastırın yerinde bir yıkıntı.

«Çok geç kaldınız, soylu şövalyem» diyor bir ihtiyar, «o talihsiz kadınların çılgınları bu vadilerde hâlâ cınlıyor. Çok zaman olmadı, bu kıyılara akın yapan mağripli korsanlar manastırı yağmaladılar, bütün rahibeleri tutsak alıp göttürdüler, duvarları da ateşe verdiler.»

«Göttürdüler mi? Nereye?»

«Köle olarak satmak için Fas'a, efendiciğim.»

«O rahibelerin arasında, önceki yaşantısında İskoçya Kralının kızı Sofronia olarak bilinen biri de var mıydı?»

«Rahibe Palmira demek istiyorsunuz! Olmaz olur mu? O haydutlar onu hemen sırtlarına vurdular! Genç kız sayılmazdı ama, yine de hoş kadındı doğrusu. O korkunç herifler saldırdığında nasıl da avaz avaz bağıryordu, bugün gibi hatırlıyorum.»

«Yağmada bulundunuz demek?»

«Bulunmayıp da ne yapalım, biz köy halkı, bütün ömrümüz meydanda geçer zaten.»

«Peki, yardımlarına koşmadınız mı?»

«Kimin yardımına, yani? Bakın şimdi, beyzadem, herşey öyle birdenbire olup bitti ki, bizim ne komutanımız vardı, ne deneyimimiz... Yüzümüze gözümüze bulaştırmaktansa hiçbir şey yapmayalım, daha iyi dedik.»

«Bakın ne diyeceğim, bu Sofronia, manastırda, gerçekten dinibütün bir rahibe miydi?»

«Bu zamanda gerçi rahibenin de türlüstü oluyor ama, rahibe Palmira bütün piskoposluğun en dindar, en namuslu ra- hibesiydi.»

«Çabuk, Gurdulu, limana gidelim, Fas'a doğru yelken açalım.»

Bu şimdi ince, dalgalı çizgilerle gösterdiğimin hepsi deniz, deniz de değil de, Okyanus. Şimdi Agilulfo'nun binip yolculuk ettiği geminin resmini yapıyorum, birazcık bu yana da

koskocaman bir balina resmi çiziyorum, oldu işte, bir de şöyle iki yana doğru açılmış bir parşömen rulo ile süsleyelim, içinde de 'Okyanus' diye yazalım. Bu ek, geminin geçtiği yolu gösteriyor: Dilerseniz bir de balinanın yolunu gösteren ok çizebilirim: aaa! ikisi keşişiyorlar. E, demek oluyor ki Okyanusun bu noktasında balina ile gemi toslaşacaklar, balınayı daha büyük çediğime göre de çarpışmadan gemi zararlı çıkacak. Şimdi bütün yönlerde birbirini kesen birçok ok çiziyim de, bu noktada 'gemi ile balina arasında dehşetli bir çarpışma geçtiği anlaşılın. Agilulfo aslanlar gibi dövüşüyor, mızrağını balinanın sağrısına saplayıveriyor. Fışkıran iğrenc yağla tepeden aşağı düş yapıyor, işte bu fiskiyeyi de şöyle dört bir yana saçılan çizgilerle gösteriyorum. Gurdulu dersenez, balinanın sırtına atlıyor, gemiyi falan unutup gidiyor. Hayvan kuyruğunu şöyle bir çarpıyor, aman, gemi alabora oldu. Demir zırlı Agilulfo'ya taş gibi Okyanusun dibine inmekten başka yapacak iş kalmıyor. Dalgalara gömülmeden önce seyisine sesleniyor:

«Sen Fas'a git! Ben yaya geliyorum!»

Gerçekten de, miilerce derinliğe dalan Agilulfo, denizin dibindeki kumlara ayak basıyor ve başlıyor hızlı hızlı yürütmeye. Sık sık deniz canavarlarına rastlayıp kılıcım savurarak -kendini koruyor. Bir zırlı için deniz dibinde dolaşmanın tek sakıncası nedir, siz de bilirsiniz: Paslanmak. Ama tepeden tırnağa balina yağıyla sıvandığından, ak zırlın üzerinde şimdi onu her türlü zarardan koruyacak bir yağ katmanı bulunuyor.

Okyanusa bir de deniz kaplumbağası resmi yapıyorum. Gurdulu, denizin kendisinin içinde değil, kendisinin denizin içinde durması gerektiğini anlayıncaya kadar bir kova tuzlu su yutmuştur; ve sonunda koskocaman bir deniz kaplumbağasının kabuğuna tutunmuştur. Biraz yolculuğu hayvanın gönlüne bırakarak, biraz sille-tokat atarak yönetmeye çalışarak, Afrika kıyılarına varıyor. Burada, mağripli balıkçıların suya saldıkları bir ağa takılıyor.

Ağlan tekneye çeken balıkçılar bir de ne görstünler: Zıp zıp zıplayan barbuuya balıklarının ortasında giysileri çürümüş, yosun tutmuş bir adam!

«insan balığı tuttuk! insan balığı!» diye bağırıyorlar.

«Ne insan balığı be! Gidi-Yusuf'un tâ kendisi!» diyor ba- lıkçıbaşı.
«Gidi-Yusuf bu, ben tanıyorum!»

Gerçekten de, Gidi-Yusuf, Gurdulu'nun hiç farkına varmadan düşman hatlarını geçip, sultanın otağına vardığında, müslüman mutfaklarında kendisine verilen addı. 'Balıkçıbaşı askerliğini İspanya'daki mağrip ordusunda yapmıştı; Gurdulu'nun sağlam yapılı ve yumuşak huylu olduğunu bildiğinden yanına aldı, onu inci avcısı yapmaya niyetlenmişti.

Balıkçılar bir akşam, Fas kıyısında taşların üzerine oturmuş, çıkardıkları istirdiyeleri teker teker açıyorlardı. Gurdulu da yanlarındaydı: bir de ne görstünler, sudan ilk bir sorguç, bir miğfer, ardından bütün bir zırh çıkmaz mı? Zırh yürütiye yürütiye kıyıya kadar geldi.

«İsta'koz-adam! İstakoz-adamb diye bağırıştılar balıkçılar, korkularından koşup kayalıkların arasına saklandılar.

«Ne istakoz-adamı be!» dedi Gurdulu. «Benim efendim bu! Yorgunluktan bitkin düşmüşsünüzdür şövalyem. Onca denizi yaya geldiniz!»

«Hiç de yorgun *değilim*» diye yanıtladı Agilulfo. «Ya sen burada ne yapıyorsun?»

İspanya gazisi söze karıştır

«Sultanın hesabına inci anyoruz, her akşam bir başka gözdesine yeni bir inci *armağan* eder de...»

Üçyüzaltmışbeş gözdesi olan sultan her gece birini onurlandırır, yani her gözde yılda yalnızca bir gece ziyaret kabul edermiş. Sultan ziyaret ettiği gözdesine bir inci armağan edermiş, bu nedenle tacirler kendisine her gün taze taze bir inci bulmakla yükümlüymüş. Ama o gün tacirler ellerindeki malı tüketmişler, mutlaka bir inci bulsunlar diye balıkçılara haber salmışlar.

İspanya gazisi Agilulfo'ya dedi ki:

«Madem denizin dibinde elinizi kolunuzu sallaya sallaya yürüyorsunuz, gelip bizim çalışmalarımıza katılmanıza!»

«Bir şövalye kâr amacına yönelik girişimlere asla el atmaz, hele dindüşmanlarınca yürütmüyorlarsa. Ey kâfir, bu seyisini kurtarıp doyurduğunuz için size minnetim sonsuz, ama sultanınızın bu gece üçyüztüzyüksekbeşinci gözdesine armağan edecek inci bulamaması umurumda bile değil.»

«Ama bizim çok umurumuzda» dedi balıkçı, «çünkü bulamazsak kırbaçlatırlar bizi. Bu gece ötefcüiere benzemeyen bir gerdek gecesi. Sıra yeni bir gözdede, sultan onun yüzünü daha hiç görmemiş. Neredeyse bir yıl oluyor, korsanlardan satan almışlardı, şimdiye kadar sırası gelsin diye beklemiş. Şimdi sultanın onun ziyaretine eli boş *gitmesi* yakışık almaz, hem üstelik hanım sizin dindaşınız, İskoçya krallarının soyundan gelme Sofronia, Fas'a köle olarak getirmişlerdi, hemen hükümdarımızın haremine aldılar.»

Agilulfo heyecanlandığı belli etmedi.

«Ben sizi bu dertten kurtaracağım» dedi. «Tâcirler sultana yeni geline alışılmış bir inci yerine uzaklardaki ülkesinin özlemini giderecek bir armağan götürmesini önerinler: Yani tam takım bir İnristiyen savaşçısı zırhı.»

«Peki o zırhı nereden bulacağız?»

«Benimki ne güne duruyor?» dedi Agilulfo.

Sarayın harem dairesinde, Sofronia odasında akşam olsun diye bekliyordu. Oymalı penceresinin kafesinden bahçedeki palmiyeleri, havuzları, çiçek tarhlarını seyrediyordu. Güneş alçalıyor, müezzin ezan okuyor, bahçede gün batımının mis kokulu çiçekleri açıyordu.

Kapıya vuruyorlar. Vakit geldi. Yo, her zamanki harem- ağalarıymış. Sultanın yolladığı bir armağanı getiriyorlar. Bir zırh. Apak bir zırh. Anlamı ne ola ki? Sofronia yine yalnız

kalarak pencereye yaklaştı. Neredeyse bir yıldır oradaydı. Cariye diye satın aldıklarında, kendisine sultanın az önce boşadığı bir gözdenin sırasını vermişlerdi, onbir ayı aşkın bir süre sonra gelecek bir sırayı. Öyle günlerce, elini sıcaktan soğuğa vurmadan haremde oturmak da manasturdakinden beter bir sıkıntıydı.

«Korkmayın, soylu Sofronia» dedi bir ses omuz başında. Zırh dile gelmişti!

«Bir zamanlar lekesez iffetinizi kurtarmış olan Guildiver– nizadelerden Agilulfo'yum ben.»

«Ay! İmdat!» diye yerinden sıçramıştı sultanın gözdesi.

Bunun üzerine toparlandı:

«Ha, evet, bu beyaz zırh bana yabancı gelmemiştii zaten. Yıllar önce bir haydut benden yararlanmaya kalkıştığında tam zamanında yetişmiştiniz...»

«Şimdi de dininizden olmayan bir eşe varmanın kahrından kurtarmak için tam zamanında yetiştim işte.»

«Ya..... hep siz, eksik olmayın, emi...»

«Şimdi, sizi işbu kılıcımla koruyarak, sultanın sarayından yanıma alıp götüreceğim.»

«Ya.... Ne demezsin...»

Haremağaları, sultanın ziyaretini haber vermeye geldiklerinde, kılıçtan geçirildiler. Sofronia, bir pelerine bürünmüş bahçelerde şövalyenin yanında koşturuyordu. Muhafızlar alarm verdiler. Ak zırhlı şövalyenin hedefini hiç şaşmayan kılıcının karşısında ağır yatağanlar pek işe yaramadı. Agilulfo'nun kalkanı tüm muhafız birliğinin mızrak saldırısına karşı durdu. Gurdulu atları getirmiş, bir hintincirinin gerisinde bekliyordu. Limanda hıristiyan diyarına yelken açmaya hazır bir kalyon bekliyordu. Ve Sofronia –geminin güvertesinden, kumsaldaki hurma ağaçlarının uzaklaştığını gördü.

Şimdi buraya, denizin üstüne, kalyonu çiziyorum. Deminki gemiden biraz daha büyük yapayım da, balınaya rastlarsa bile bir felâket olmasın. Bu eğri çizgiyle kalyonun yolunu gösteriyorum, San Malo limanına kadar vanyor. Şu işe balon: Şurada, Biscaille körfezinin hizasında kesişen çizgiler öylesine arap saçma dönmüş ki... iyisi mi kalyonu birazcık daha şu taraftan geçireyim, sonra şuracıktan, şuracıktan, hay aksi şeytan, gitti Bretagna kayalıklarına tosladı! Battı gemi, dosdoğru denizin dibine iniyor, Agilulfo üe Gurdulu güç belâ Sofronia'yı kurtarıp kıyıya çıkarıyorlar.

Sofronia bitkin. Agilulfo onu bir mağarada barındırıp, seyisiyle birlikte Carlomaigno'nun ordugâhına ulaşmaya karar veriyor: Bekâretin henüz sapasağlam, kendi adını yasal hakkı olduğunu bildirecek. Ben şimdi Bretagna kıyısında mağaraya bir çarpı işareti koyuyorum ki, sonra aradığımda bulabileyim. Gelgelelim yine aynı noktadan geçen şu çizgiye: Artık haritam her yönde çizilmiş çizgilerden öyle karmakarışık oldu ki, bunun ne olduğunu anlayamıyorum. Ha, evet, Torrismondo'nun yolunu gösteren bir çizgiydi bu. Demek, tasalı delikanlımız tam buradan geçiyor, Sofronia ise mağaranın içinde serilmiş yatıyor. O da mağaraya yaklaşıyor, giriyor, görüyor onu.

Torrismondo oraya nasıl mı gelmişti? Agilulfo Fransa' dan İngiltere'ye, İngiltere'den Afrika'ya, Afrika'dan Bretagna'ya geçedursun, Cornovaglia dukelerinin mânevi küçük oğlu da Kutsal Gral Şövalyelerinin gizli ordugâhını bulabilmek için hıristiyan diyarının ormanlarını altüst etmişti. Kutsal Tarikat her yıl yer değiştirdiğinden ve varlığını yabancılara asla duyurmadığından, Torrismondo yolculuğu sırasında sürecekle hiçbir iz bulamıyordu. İçinde Gral adıyla birleşmiş olan bir seziyi izleyerek, rastgele dolaşıyordu; ama sofı şövalyelerin tarikatı mıydı aradığı, yoksa İskoçya fundalıklarında kendi çocukluğunun anılarını mı kovalıyordu? Kimi zaman, karaçamlardan kapkara kararmış bir vadinin birden öntünde açılışı, ya da dibinde köpüklerden bembeyaz kesilmiş bir ırmağın uğuldadığı kurşunî kayalardan bir uçurum yitireğini anlatılmaz bir heyecana boğuyor, o da bunu bir uyan sayıyordu. «İşte, galiba buradalar, yakında olmalılar.» Ve eğer o topraklardan doğru hüzünlü bir av borusunun sesi yükselirse, Torrismondo'nun tüm kuşkuları siliniyor, her kuytuluğu karış karış arayarak bir iz, bir iz anyordu. Sonunda rastlaya rastlaya yolunu şaşırılmış bir avcıya ya da sürülerini otlatan bir çobana rastlıyordu.

Uzak Curvaldia ülkesine vardığında, bir köyde mola verdi, köylülerden Tanrı aşkına biraz kara eklemekle peynir istedi. -«Vermesine seve seve verirdim, küçükbey», dedi bir keçi çobanı, «gel gör ki, ben de, kanım da, çocukların da bir deri-bir kemik kaldık. Şövalyelere verdiğimiz haraç o kadar yüksek ki! Şu orman sizin meslektaşlarınızla dolup taşıyor, yalnız giysileri değişik. Ordu kadarlar, işeye gelince, hepsi bizim boynumuzun borcu oluyor!»

«Ormanda yaşayan şövalyeler, ha? Nasıl giyiniyorlar peki?»

«Beyaz pelerin, altın miğfer, iki yanında bir çift kuğu kanadı.»

«Çok da sofular, öyle mi?»

«Dindarlıklarına diyeceğim yok elbet. Ellerini paraya sürüp kirlenmiyorlar, çünkü el sürecek metelikleri yok. Ama zorbalık desen tümen tümen, bize de eyvallah demek düşüyor! Şimdi elimizde avucumuzda birşey kalmadı: Kıtık var. Bir daha geldiklerinde, ne vereceğiz onlara?»

Dpi i kanlı koşa koşa ormanın yolunu tutmuştu bile.

Çayırların arasından, bir derenin durgun sularında bir sürü kuğu salınarak yüzüyordu. Torrismondo onları izleyerek kıydan gidiyordu. Ağaçların arasından bir harp sesi geldi: «Flin, flin, flin!». Delikanlı yürüdükçe ses bir ardından gelirmiş, bir öntünden gidermiş gibiydi: ' «Flin, flin, flin.» Ağaçların seyredildiği yerde bir insan gölgesi belirdi. Miğferi beyaz kanatlarla süslü bir savaşçıydı, elikte bir mızrakla ufak bir harp tutuyor, araya akort yapıyordu: «Flin, flin, flin!». Tek söz etmedi; bakışları Torrismondo'dan kaçmıyor, sanki onu hiç algılamıyormuş gibi üzerinden kayıp gidiyordu, yine de sanki delikanlıya eşlik eder gibiydi: Ağaç gövdeleri ve fundalıklar onları birbirlerinden ayırdığında, yine «Flin, flin, flin» diye akort yaparak çağırıyor, yolunu bul-

masını sağlıyordu. Torrismondo onunla konuşmak, bir şeyler sormak isterdi, ama suskun, çekingen, izliyordu onu.

Ağaçların seyredtiği bir açıklığa geldiler. Her yanda elle* ri mızraklı, altın zırhlar giymiş, upuzun beyaz pelerinlere sarınmış savaşçılar vardı, hertoiri bir başka yöne dönmüş, bakışları boşlukta kaybolmuş, kımıldamadan duruyorlardı. İçlerinden biri bir kuğuyu gagasına mısır taneleri tıktırarak besliyordu, ama gözlerini başka yana çevirmişti. Çalgıcının yeni bir akort vermesine, at üstündeki bir savaşçı, borusunu kaldırıp uzun uzun çalarak karşılık verdi. Sustuğunda, bütün o savaşçılar yerlerinden kımıldadılar, herbiri (kendi yönünde, birkaç adım attılar, sonra yine put kesildiler.

Torrismondo olanca cesaretim topladı:

«Şövalyeler, yanıyorsam bağışlayın beni, ama siz Grâ...» diyecek oldu.

Omuz başından bir ses sözüntü kesti:

«Sakin ola adımızı ağzına almayasın!»

Saçı sakalı apak bir şövalye yambaşında hareketsiz duruyordu.

«Biz (böyle derin dinsel düşüncelere dalıp gitmişken, gelip rahatımı kaçırman yetmedi mi?»

«Ah, bağışlayın, ne olur!» diye ona döndü delikanlı. «Aranızda bulunmaktan öylesine mutluyum ki! Sizi ne kadar çok aradım, 'bir bilerseniz!»

«Niçin?»

. «Çünkü...» sırrım açığa vurmak için duyduğu delice istek bir kutsal kavrama karşı çıkarak günah işleme korkusunu bastırdı, «...çünkü ben sizin oğlunuz um!»

İhtiyar şövalye hiç tınmadı. Bir an sustuktan sonra:

«Burada ne babalar bilinir, ne oğullar» dedi. «Kutsal Tarikata giren kişi dünyadaki her türlü akrabalık bağını koparır.»

Torrismondo kendini itilmişten çok, düşkünlüğüne uğramış duydu: Keşke o lekesiz babalan öfkeleneseler, beklediği

gibi kendisini reddetselerdi; kanıtlan önerine serer, kan bağından dem vururdu; ama olasılıkları hiç yadsımaksızın, il* ke gereği hiçbir tartışmaya girilmeyeceğini belirten böyle- sine umursamaz bir yanıt doğrusu cesaret kinciydi.

«Sonsuz bir hayranlık beslediğim bu kutsal tarikatın çocuğu olarak tanımaktan başka bir dileğim yok» diye ayak diredi.

İhtiyar dedi ki:

«Madem tarikatımı?^ böylesine hayransın, tek dileğinin buraya kabul edilmek olması gerekir.»

Torrismondo bu yeni olanağı hemen çekici buldu:

«Kabul edilebilir miyim dersiniz?» diye bağırdı.

«Layık olduğun zaman, evet.»

«Ne yapmam gerekiyor?»

«Yavaş yavaş tüm tutkularından arınıp, kendini Gral'in aşkına bırakman.»

«A, ama o adı siz söylüyorsunuz ya işte?»

«Biz şövalyeler söyleyebiliriz; siz, bu inancın yabancıla- n, hayır.»

«İyi an», neden burada herkes susuyor da bir tek siz konuşuyorsunuz?»

«inancımıza yabancı olanlarla ilişkiler benim görevimdir. Sözcüklerin çoğu temiz olmadığından, Şövalyeler onları ağızlarına almamayı yeğlerler, dudaklarından yalnızca Gral' m sesi duyulsun isterler.»

«Söyleyin, başlangıç olarak ne yapayım?»

«Şu akağaç yaprağım görüyor musun? Üzerinde bir çiğ damlası var. Sen hiç kımlıdamadan öylece dur, gözlerini yaprağın üzerindeki çiğ damlasına dik, o damlaya bakarken, dünyadaki herşeyi unut, onunla bir ol, tâ ikendi benliğini yitirdiğini, varlığının her yamna Gral'm sonsuz gücünün işlediğini duyana kadar.»

Ve onu bir başına bırakıp gitti. Torrismondo gözlerini su damlasına dikti, baktı, baktı, aklına kendi dertleri geldi.

yaprağın üzerine iniş yapan bir örtümcek gördü, örtümceğe baktı, baktı, sonra yeniden su damlasını seyretmeye başladı, bir ayağı karncalanmıştı, kıvıldattı, öff! cam sikiliyordu. Çevresinde ağır adımlarla yürüten şövalyeler ormanın içinde ağızları açık, gözleri yuvalarından uğramış bir gözüktüp bir kayboluyorlardı, yanlarında dolaşan kuğuların yumuşacık tüylerini arasına şöyle bir okşuyorlardı. Kimi zaman içlerinden biri kollarını iki yana açıp içcekişiyile karışık bir çığlık atarak kısa bir koşu koparıyordu.

Torrismondo civarda yemden beliren ihtiyara sormadan edemedi:

«Şunlara da ne oluyor?»

«Ne mi oluyor? Esrime» dedi ihtiyar. «Eğer böyle dalga geçer, burnunu herşeye sokarsan asla tadamayacağım bir şey. O biraderlerimi sonunda herşeyle tam bütünleşmeye ulaşmışlar.»

«Ya öbürleri?» diye sordu. delikanlı: Bazı şövalyeler sanki tatlı ürpertiler geçiriyorlarmış gibi kalçaların çalkalayıp gidiyor, ağızlarını buruşturuyorlardı.

«Onlar henüz ikisi arası bir aşamadalar. İşe yeni başlayan acemi şövalye kendini güneşle ve yıldızlarla bütünleşmiş duymadan önce, ancak daha yatandaki şeyleri kendi içindeymiş gibi duyar, ama çok yoğun bir biçimde. Bu daha çok gençleri etkiler. Derenin akışı, dalların uğultusu, toprağın altında mantarların büyüyüşü bu gördüğün biraderlerimize çok hafif, boş bir gıdıklanma duygusu veriyor.»

«Aradan bir süre geçince yorulmazlar mı?»

«Yavaş yavaş daha ileri aşamalara ulaşırlar, içlerini yalnızca daha yakınlardaki şeylerin titreşimleri değil, göklerin sonsuz soluğu kaplar, giderek duygularından koparlar.»

«Herkes böyle olur mu?»

«Pek az kişiye olur. Eksiksis biçimiyle içimizden ancak birine, Seçilmiş kişiye, Gral kralına olur.»

Ağaçların seyredildiği bir alana gelmişlerdi, üzeri tavan-

lıklı bir tahtın önünde bir alay şövalye silah talimi yapıyorlardı. Tavanlığın altında oturmuş, daha doğrusu bütüldüp kalmış, hareketsiz duran biri vardı, insandan çok mumyayı andırıyordu, yine Gral üniforması giymişti ama daha bir şatafatlı türünden. Kestane gibi kuruyup kalmış yüzünde gözleri açık, hatta faltaşı gibiydi.

«Ama, yaşıyor mu bu?» diye sordu de likanlı.

«Yaşamasına yaşıyor da, artık Gral'ın aşkına kendini öylesine kaptırmış ki, ne yemeğe gereksinim duyar, ne kıvıdamaya, ne ihtiyaçlarını görmeye, neredeyse solumaya bile gereksinimi kalmamıştır. Görmez, duymaz. Kafasından neler geçtiğim kimsecikler bilmez: Düşünceleri hiç kuşkusuz, uzak gezegenlerin yörüngelerinin yansımasıdır.»

«Peki, madem görmüyor, öyleyse neden önünde askerî geçit resmi yapıyorlar?»

«Gral'm törelerinde var da ondan.»

Şövalyeler kendi aralarında eskrim alıştırmaları yapıyorlardı. Gözlerini boşluğa dikmiş, kılıçlarını kesik hareketlerle oynatıyorlardı, ama adımları sanki bir an sonra ne yapacaklarını bilemiyorlarmış gibi sert ve anıydı. Yine de bir tek vuruşu bile yanılmıyorlardı.

«İyi de, o uykuda gezer halleriyle nasıl vuruşabiliyorlar?»

«Kılıçlarımızı oynatan içimizdeki Gral'dır. Evrensel aşk dehşet verici bir öfke biçimini alabilir ve bizi, diişmanları- mm sevgiyle şişlemeye itebilir. Tarikatımız savaşta asla yenilmez, çünkü biz hiçbir çaba göstermeksizin, hiçbir seçim yapmaksızın vuruşuruz, bırakırız kutsal Öfke bizim bedenlerimizde kendini gösterebilir.»

«Ve işler hep yolunda gider, ha?»

«■ Kendini her türlü insan iradesi kalıntısından sıyrılmış, kendi en ufak kıvıdamışlarını bile Gral'a bırakmış olan kişi için, evet.»

«En ufak kıvıdamışları mı? Yani şimdi siz yürütürken de mi?»

İhtiyar uyur-gezer gibi ilerliyordu.

«Elbette, Ayağımı kımıldatan ben değilim: Bırakıyorum, Gral kımıldatsın. Bir dene. Hepimiz öyle başlarız.»

Torrismondo denedi, ama —bir kere— kesinlikle başaramıyordu ve —ikincisi— hiç zevk almıyordu bu işten. Yemyeşil yapraklarla dolu, kuş uçuşlarıyla, sincap sesleriyle çınlayan orman vardı çevresinde, koşmak, her yana dalmak, av hayvanlarını yuvalarından dışarı uğrattmak, o gizi, o yabancı doğayı kendi benliğiyle, gücüyle, çabasıyla cesaretiyle göğüslemek isterdi. Oysa orada durup, bir inmeli gibi ayakta sallanmak zorundaydı.

«Kendini bırak» diye tenbihliyordu ihtiyar, «bırak herşey seni senden alsın.»

Torrismondo dayanamadı:

«Valla, aslını isterseniz ben başka şeylerin beni almasın- dansa, kendim başka şeyleri almayı yeğlerim.»

İhtiyar dirseklerini yüzünün üstünde çaprazlayarak hem gözlerini, hem kulaklarını kapadı:

«Öntünde gidecek daha çok uzun bir yol var, çocuğum.»

Torrismondo Gral ordugâhında kaldı. Öğrenmeye, babalarına ya da biraderlerine (artık onlara ne diyeceğini bilemez olmuştu) öykünmeye çabalıyordu, fazla bireysel gelen her duyguyu bastırmaya, Gral'ın sonsuz aşkı ile özdeşleşerek eriyip gitmeye çabalıyordu: şövalyelerde esrime uyandıran o anlatılmaz duyguların en ufak belirtilerini algılamaya dikkat kesilmişti. Geldim günler birbiri ardınca geçip gidiyordu, arınma yolunda en ufak bir adım bile atamıyordu. Onların en sevdikleri ne varsa, Torrismondo'nun içini sıkıyordu: o sesler, o müzik, hep Öyle titreşmeye 'hazır bekleyiş. Hele biraderlerinin sürekli yakınlığı, o giyinişleri, hafif zırlık ve altın miğferleri, bembeyaz tenleriyle kimi yaşlanmış, kimi narın, alıngan, kıskanç gençler, öfikeleri burnunda dolaşmaları yok muydu, 'gittikçe daha çok sinirine dokunuyordu. Üstelik her hareketlerini Gral'ın yaptırıldığı özrıyla,

davranışlarında ahlaksal lâçkalığa kapıp koyveriyorlar ve hep öyle lekesiz kaldıklarım iddia ediyorlardı.

Bir zamanlar kendisini de öyle gözleri boşlukta yitip gitmiş, ne yaptıklarına bile ibaikmadan üretip, ardından heroin unutuvermiş oldukları düşüncesine katlanamıyordu.

Haraç toplama günü geldi çatı. Ormanın çevresindeki tüm köyler belli zamanlar Gral Şövalyelerine belli miktarda peynir tekerleği, havuç sepeti, arpa çuvalı ve süt kuzusu vermek zorundaydılar.

Köylülerden bir heyet geldi:

«Demek istiyorduk ki bu yıl Curvaldia diyarının her yanında ürtün kötti gitti. Çocuklarımızı bile neyle doyuracağımızı bilmiyoruz. Kıtık kargısında zengin-yoksul ayrılığı kalmadı. Dinibütün şövalyeler, yalvarınız, bu seferlik haracımızı bağışlayın.!»

Gral Kralı tavanlığın altında her zamanki gibi suskun,, kıpırsız oturuyordu. Birden kamının üstünde kavuşturduğu ellerini ağır ağır açtı, gökyüzüne kaldırdı (upuzun tırnakları vardı), ağzından bir ses çıktı: «HiiiiL...»

O sesi işiten tüm Şövalyeler mızraklarını doğrultarak zavallı Curvaldia'lıların üstlerine yürüdüler.

«İmdat! Kendimizi -savunalım var!» diye 'bağırıldılar köylüler. gKöşim, baltalarımızı, tırpanlarımızı alalım.» Ve çil yavrusu gibi dağıldılar.

Gece bastırınca Şövalyeler gözlerini gökyüzüne dikip, boru ve davul sesleri eşliğinde Curvaldia köylerine yürüdüler. Yabalarla, bağ bıçaklarıyla silahlanmış köylüler sıra sıra şerbetçiotu dizilerinin, çitlerin arasından fırlayıp yollarını kesmeye çalıştılar. Ama Şövalyelerin aman vermeyen mızrakları karşısında etkisiz kaldılar. Savunma hatlarını yaran Şövalyeler altlarındaki ağır savaş atlarıyla taştan ve samandan yapılmış kulübelerin üzerine çullanıyor, atları-

nın nallan altmda ne bulurlarsa eziyorlar, kadınların, buzağuların, minimini çocukların çığlıklarını duymuyorlardı bile. Şövalyelerden bazıları yanan meşaleler getirmiş, damları, samanlıkları, ahırları, yoksul buğday ambarlarını ateşe veriyorlardı; köyler giderek içinden çığlıklar, kuzu melemeleri duyulan birer ateş çemberine dönüştüyordu.

Şövalyelerle birlikte akma sürüklenmiş olan Torrismondo çılgına dönmüştü.

«Ama niçin, söyleyin, niçin!» diye bağırarak, sözüntü dinletebileceği tek kişi bildiği ihtiyarın peşinden koşuyor, bar bar bağırıyordu. «Herşeye karşı yüreğimizin sevgiyle dolu olduğu yalanmış demek! Hey, dikkat, şu ihtiyar kadıncağızı ezeceksiniz! Bu zavallılara karşı nasıl böyle davranabilirsiniz? İmdat, beşik alevler içinde kaldı! Aman, ne yapıyorsunuz?»

«Gral'ın hikmetini soruşturmaya kalkma, ey müptedi!» diye uyardı ihtiyar. «Bunları yapan biz değtüz ki; hareketlerimizi yönlendiren içimizdeki Gral'dır! Onun öfkeli aşkına bırak kendini!»

Ama Torrismondo eyerinden atlamış, bir anaya yardıma koşmuştu, onun yere düşen bebeğini almış, kucağına veriyordu.

«Olmaz, tırtımın hepsini almayın! O kadar emek vermişim!» diye haykırıyordu bir yaşlı adam.

Torrismondo yambaşında bitti:

«Bırak o çuvalı, haydut seni!» diyerek bir şövalyenin üzerine atıldı, zorla aldığı çuvalı elinden çekti.

«Tanrı seni korusun! Yanımızdan ayrılma!» dediler, ellerinde yabalar, soğan bıçaklan, baltalarla bir duvarın gerisine sığınmış, kendilerini korumaya çalışan o biçareler.

«Yarım daire biçiminde dizilip, hep birlikte üzerlerine saldıralım!» diye bağırıldı Torrismondo ve Curvaldia iköylü- lülerinin başına geçti.

Şimdi Şövalyeleri evlerden dışarıya kovalıyordu. İhtiyar

Şövalye ve ellerinde meşaleler tutan başka iki Şövalye ile yüz yüze geldi.

«Düşmana satılmış bu, yakalayın!»

Dehşetli bir kavga koptu. Curvaldia'lılar kebab şişleriyle, kadınlarla çocuklar taşlarla girişiyorlardı. Birden bir boru sesi işitildi: «Geri çekilin!». Curvaldia'lıların şiddetli tepkisi karşısında Şövalyeler birçok yerden geri püskürtülmüşlerdi, şimdi de köyü boşaltıyorlardı.

Torrismondo'yu sıkıştırmakta olan manga da geriledi.

«Haydi biraderlerim!» diye bağırdı ihtiyar, «bırakalım Gral nereye dilerse oraya götürsün bizi!»

Ötekiler dizginleri toplayarak hep bir ağızdan haykırdılar:

«Zafer Gral'ındır!»

«Yaşa, varol! Kurtardın bizi!» Köylüler Torrismondo'nun çevresinde toplanıyorlardı. «Sen de şövalyesin, ama vicdanlıymışsın! Demek böylesi de olurmuş! Bizimle kal! Bundan böyle ne dilersem dile bizden!»

«Artık... ne dilediğimi ben biliyor muyum ki...» diye kekeliyordu Torrismondo.

«Bu savaştan önce biz de birşey bilmiyorduk, insan olduğumuzun bile farkında değildik... Şimdiyse herşeyi yapabiliyoruz... yapmak istiyorduk... yapmalıydık gibi geliyor... Acı bile verse...»

Ve döñüp ölümlerine ağlaşıyorlardı.

«Sizinle kalamam... Kim olduğumu bilmiyorum... Elveda...»

Ve atma atladığı gibi uzaklaştı.

«Geri dön, geri!» diye bağışıyorlardı köylüler, ama köy, Gral ormanı, Curvaldia gerilerde kalıyordu bütü.

O ülke senin, bu ülke benim, avare dolaşmaya başladı Torrismondo. O güne değin tek ülkü olarak Kutsal Gral Şövalyeleri Tarikatını düşlediğinden, başka her onuru, her

zevki küçütmsemişti. Şimdi o ülkü yıkılıp gitmişti ya, tedirginliğine nasıl bir hedef belirleyecekti?

Ormanlarda yaban meyvaları toplayarak, yol üstünde duraladığı manastırlarda fasulya çorbası içerek, kayalık kıyılarda deniz kestanesi yiyerek geçmiyordu. Ve günün birinde, Bretagna kıyısında yine bir mağarada kestane ararken, yatmış uyuyan bir kadın ilişti gözüne.

Kendisini diyar diyar dolaştıran istek, yumuşacık bir bitki örtüsü ile kaplı, toprağı öpüp geçen bir alçak rüzgârın estiği yerler, güneşsiz, berrak günler isteği, şimdi o solgun dolgun yanaklara inmiş o upuzun kara kirpikler, kendinden geçmiş bedenden fıskıran o sıcaklık, kabarık göğsün üzerine bırakılmış o el, o ıslak dağınık saçlar, o dudaklar, o kalçalar, o işaret parmakları, o soluk karşısında yatışır gibiydi sanki o istek.

Torrismondo üzerine eğilmiş, seyre dalmıştı ki, Sofronia gözlerini açtı:

«Bana bir kötülük etmezsiniz, değil mi?» dedi yumuşaklıkla. «Bu ıssız kayalıklarda ne arıyordunuz?»

«Benliğimde hep eksik olan birşeyi arıyordum, ne olduğunu ancak şimdi, sizi gördünce anladım. –Bu kıyıya nereden geldiniz?»

«Rahibeyim beni bir Müslümanla evlenmeye zorladılar ama ben içyüzaltınaşbeşincisi olduğumdan aslında sultanın karısı nimaHım hiç, çünkü o hıristiyan savaşçı beni alıp buraya getirdi, üstelik bir de dönüş yolculuğunda gemim battı, kazazede oldum, zaten giderken de korkunç korsanların eline düşmüştüm.#

«Anlıyorum. Peki, yalnız mısınız?»

«Kurtarıcım şuraya, imparatorun karargâhına kadar gitti, anladığım kadanyle birtakım işlemler yaptırması gerekiyormuş.»

«Sizi 'kılıcımla korumayı önermek isterdim, ama yüzünüzü gördüğümde yüreğime düşen ateş büsbütün alevlenir

de, beni dürtüst saymayacağınız davranışlara sürtükler diye korkuyorum.»

«Aman aman, böyle şeyleri dert etmeyin, görmüş geçirmiş bir 'kadının ben. Ne var iki, her seferinde, işin tam çanakçı noktasında kurtarıcım çıkageliyor, hep aynı kişi.»

«Bu sefer de gelir mi?»

«Kimbilir, bir de bakarsınız, gelmeyiverir.»

«Adınızı bağışlar mısınız?»

«Azİra ya da Palmira. Sultanın haremde ya da manastırda oluşuma göre değişir.»

«Azira, bana öyle geliyor ki, sizi her zaman sevdim... daha önce de benliğimi sizde yitirmiştim...»

Carfomagno atının üstünde, Bretagna kıyısına doğru ilerliyordu.

«Şimdi (göreceğiz, şimdi göreceğiz, Guildivemizade Agilulfo, sakın olun. Eğer söylediğiniz gibiyse, yani eğer bu kadın onbeş yıl önceki bekâretini hâlâ koruyorsa, bir diyeceğim yok, şövalye atanmanızda hiçbir usul sakatlığı kalmıyor, o delikanlı da 'bizi kandırmaya kalkışmış demektir. Emin olabilmek için kadın işlerinden anlayan bir bacıyı da maiyetimde getirdim: bilirsiniz ya, biz askerler böyle konularda pek becerikli sayılmayız...»

Gurdulu'nun atına tünemiş giden kocakarı söyleniyordu:

«Başüstüne efendimiz, başüstüne, temiz iş çıkaracağım, isterse ikiz olsun...» Kulağı ağır işitiyordu, (görevinin ne olduğunu henüz tam kavrayamamıştı.

Mağaraya ilkin ellerinde meşalelerle iki maiyet subayı giriyorlar. Ve şaşkınlık içinde gerisingeri dönüyorlar:

«Efendimiz, sözkonusu bakire genç bir askerle sarmaş dolaş yatar durumda.»

Aşıklar yaka-paça imparatorun huzuruna çıkarılıyorlar.

«Sofronia, sen, ha!» diye bağıyor Agilulfo.
Carlomagno delikanlıya yüzünü açmasını buyuruyor.
«Torrismo!»
Torrismo, Sofronia'ya doğru atlıyor:
«Demde sen Sofronia'sm! Ah, anneciğim!»
İmparator soruyor: «Bu delikanlıyı tanıyor musunuz» Sofronia?»
Kadın, benzi kül gibi, başını eğiyor, duyulur duyulmaz bir sesle:
«Eğer Torrismo ise, onu ben büyüttüm.»
Torrismo eyerine atlıyor:
«Mahremimle zina ederek iğrenç bir suç işledim! Beni bir daha asla görmeyeceksiniz!»
Atım mahmuzluyor, ormana doğru, sağa sapıyor.
Agilulfo da atım mahmuzluyor: «Beni de bir daha görmeyeceksiniz!
Adım sanım yok artık! Elveda!»
Sola sapıyor, ormana dalıyor.
Herkes üzümlük öylece kalakalıyor. Sofronia yüzünü elleriyle örtüyor.
Sağ yandan bir nal sesi geliyor. Torrismo ormandan dört-nala dönüyor. Bağıyor:
«Ama nasıl olur? Az önceye kadar bakireydi o! Nasıl da hemen düşünmedim? Bakireydi, bakire! Annem olamaz!»
«Lütfedip açıklasanız» diyor Carlomagno.
«Aslında» diyor Sofronia, «Torrismo benim oğlum değil, erkek kardeşim, daha doğrusu üvey kardeşim. Kral babam savaşa gittikten bir yıl sonra annemiz İskoçya Kraliçesi, ıgaliba Kutsal Gral Şövalyeleri ile bir rastlantı sonucu karşılaştıktan sonra dünyaya getirmiş onu. Kral döneceğim haber verince o kötü yürekli yaratık (ne yazık ki annemizi böyle nitelemek zorundayım), kardeşimi gezmeye çıkarttır mak bahanesiyle bana ormanda yolunu kaybettirdi. Eve dönen kocasına korkunç bir yalan söylemiş. Demiş ki ben daha onüç yaşındayken evden kaçıp bir piç dünyaya getirmişim.

Yanlıı anlaşılııı bir evlât saygısından ötürü, annemizin bu sırrım hiçbir zaman ele vermedim. Henüz küçüctük bir bebek olan üvey kardeşimle birlikte fundalıkların arasında ya- gamımı sürdürdüm, hem de o yıllar, daha sonra Cornovaglia düklerinin beni zorla kapatacakları manastırda geçireceklerimin yanında özgür ve mutlu sayılırdı. Bu sabah, yani otuz- üç yaşına kadar, erkek nedir bilmedim: ne yazık ki bir erkekle ilk karşılaşmam da mahremimle zina yoluyla oldu...»

«Şu işe bir bakalım» diyor Carfomagno uzlaştırıcı bir tavırla. «Mahremle zina durumu hâlâ varit, ama üvey kardeşler arasında olunca en vahim biçimi sayılmaz...»

«Mahremle zina olayı falan yok, kutsal majesteleri! Yüreğini serin tut Sofronia!» diye bağıyor Torrismondo yüzü sevinçle parlayarak: «Kökenlerimi araştırırken bir sır öğrendim, ömrüm boyunca da gizli tutmak istiyordum: Annem sandığım kişi, yani sen, Sofronia, İskoçya Kraliçesinin kızı değilsin, Kralın bir köylünün karısından doğma evlilik- dışı kızıdır. Kral eşini, yani şimdi annem olduğunu öğrendiğim kişiyi *seni evlâdı olarak benimsemeye zorlanıı, ama o* da üvey analığını göstermiş işte. Şimdi anlıyorum herşeyi! Kral onu istemediğı bir analığa zorlayınca, o da seni başından defetmek için fırsat kollamaya başlamış; bunun için de ayaküstü işlediğı bir günahın meyvası olan beni sana malet- miş. Sen İskoçya Kralı ile bir köylü kadının çocuğusun, ben Kraliçe ile Kutsal Tarikatın çocuğuyum, aramızda hiçbir kan bağı yok yani, tek bağımız az önce özgürce kurduğumuz ve senin yeniden kurmayı dilemeni bütün yüreğimle istediğim aşk bağıdır.»

«Eh, galiba işler yoluna giriyor» diyor Carfomagno ellerini ovuşturarak. «Aman geç kalmadan şu bizim yiğit şövalyemiz Agilulfo'yu bulalım da adının sanının kurtulduğunu bildirelim bari.»

Bir şövalye koşu koşu geliyor: «Ben gidip bildireyim, efendimiz!» Rambaldo'dur bu.

Ormana dalıyor. Başlıyor seslenmeye:

«Şövaayeeee! Şövalye Aglulfoooo! Guildivemizaaa- de Şövalyeee! Guildivemizade ve Corbontraz ve Sura'll Ve- sairezade,

Aşağı Selimpia ve Fez şövalyesi Agilulfo Emo Bertraaandıünooo! Herşey yoluna girdim! Geri dönütütün!» Çağrısına yalnız yankı karşılık veriyor.

Rambaldo ormanın her patikasını karış karış araştırmaya başladı, patikalardan başka yamaçları ve dere yataklarını da seslenerek, kulak kabartarak bir belirti, bir iz araştırarak dolaştı, işte bir nal izi. Bir noktada daha belirgin, sanki hayvan orada duraklamış gibi. O noktadan sonra nal izleri daha hafifliyor, sanki at başını alıp gitsin diye özgür bırakılmış. Ama aym noktadan bir başka iz, demir pabuçlu bir ayazın izleri ayrılıyor. Rambaldo o izin ardına düştü.

Soluğunu tutuyordu. Bir açıklığa geldi. Bir meşe ağacının dibinde gökkuşağı rengi sorguçu bir miğfer, bir beyaz zırh, uyluk, kol, el parçaları, yani Agilulfo'nun tüm donanımı yerlere saçılmıştı; kimi parçalar düzenli bir piramit oluşturma niyetiyle yerleştirilmiş gibiydi, kimileri yere öylece yuvarlanmışlardı. Kılıcın kabzasına bir not iştirilmişti: «Bu zırhı Rossiglione'li şövalye Rambaldo'ya bırakıyorum.» Altında yarım kalmış bir karalama vardı, sanki atılacakken hemen vazgeçilmiş bir imza gibi.

«Şövalye!» diye sesleniyor Rambaldo, miğfere, zırha meşeye, gökyüzüne dönerek. «Şövalye! Zırhınızı yeniden kuşanın! Fransa'nın ordusunda ve soyluları arasındaki yerinizi tartışma götürmüyor artık!» Bir yandan zırhın parçalarını birleştirmeye, ayakta durdurmaya çabalayarak bağırıyor: «Varsınız şövalye, bunu kimse yadsıyamaz artık!»

Hiçbir yanıt çıkmıyor. Zırh ayakta durmuyor, miğfer yere yuvarlanıyor,

«Şövalyem, onca zaman yalnızca iradenizin gücüyle da* yandınız, herşeyi sanki varmışsınız gibi yerli yerince yapmayı başardınız, şimdi neden böyle birdenbire teslim oluyorsunuz?»

Ama artık ne yana döneceğini kendi de bilmiyor: Zırh boş, eskiden olduğu gibi boş değil, şövalye Agilulfo adı verilmiş ve şimdi denizde bir su damlası gibi eriyip gitmiş olan o şeyden de boşalmış.

Rambaldo şimdi kendi zırhını çıkarıyor, soyunuyor, beyaz zırhı kuşanıyor, Agilulfo'nun miğferini giyiyor, kılıcını, kalkanını eline alıyor, atma atlıyor. Böyle donanmış olarak imparatorun ve maiyetinin huzuruna çıkıyor.

«Hah, Agilulfo, döndünüz demek, herşey yolunda ya?»

Ama miğferin içinden bir başka ses karşılık veriyor:

«Ben Agilulfo değilim majesteleri!» Siper kalkıyor, Rambaldo'nun yüzü gözüktüyor. «Guldivernizade şövalyeden geriye kala kala beyaz zırhı ile onu bana bıraktığını belirten bir pusula kaldı. Şimdi savaşa atılmaktan başka şey düşünmüyorum!»

Aların boruları çalıyor. Bir kalyon filosu Bretagna'ya bir mağrippli ordusu çıkarmış. Frank ordusu koşup saf saf oluyor.

dişte dileğin gerçekleşti» dedi kral Carlo, «vuruşma zamanı geldi çattı. Taşdığı silahları onurlandır. Agilulfo çetin cevizdi ama askerliğine diyecek yoktu doğrusu!»

Frank ordusu istilacılara kafa tutuyor, mağrip cephesinde bir gedik açıyor, genç Rambaldo 'gediği ilk zorlayanların arasında. Dövüşüyor, vuruyor, kendini savunuyor, adamakıllı hırpalanıyor, adamakıllı hırpalıyor. Birçok hasmına yeri öptürüyor. Mızrağına kaç düşman sığarsa, birbiri ardına şişiyor Rambaldo. İstila birlikleri geri çekiliyorlar, kıyıda demirli duran kalyonlarının çevresine öbekeniyorlar. Frank güçlerinin sıkıştırmasiyle, yenilenler denize açılıyorlar, geride kalanlar Bretagna'nın boz topraklarını mağrippli kaniyle suluyorlar.

Rambaldo savaştan zaferle ve yarasız çıkıyor; ama zırhı, Agilulfo'nun o apak, el değmemiş, pırl pırl zırhı şimdi tepeden turnağa çamurlara batmış, düşman kanına bulanmış,

ezilip berelenmiş, çizilmiş, paralanmış, sorgucunun tüylerinin yansı yolunmuş, miğferi çarpılmış, katkı tam gizemli armasının üzerinden sıyrılmış. Delikanlı şimdi onu kendi zırhı gibi, yani Rossiglione'li Rambaldo'nun zırhı gibi duyuyor; ilk sırtına taktığı anların rahatsızlığı artık gerilerde kal' mış; zırh üzerine eldiven gibi oturuyor artık.

Bir tepenin sırtında, dört-nala gidiyor. Vadinin dibinden tiz bir ses çınlıyor:

«Hey, sen, tepedeki, Agilulfo!»

Kendisine doğru dört-nala gelen bir şövalye var. Zırhının üzerinde menekşe rengi bir tünik. Bu kendisini izleyen Bradamante.

«Sonunda buldum seni, beyaz şövalye!»

İçinden ona hemen «Bradamante, ben Agilulfo değilim, Rambaldo'yum!» diye bağırarak geliyor, ama bunu ona yakından söylemek daha doğru olur diye düşünüyor, atının başını çevirip ona doğru ilerliyor.

«Sonunda bana doğru gelen sen oluyorsun, ele avuca sığmaz şövalye!» diye bağırıyor Bradamante. «Bir gün senin de bana koştuğunu görmek için neler vermezdim, gelişi-gü- zel, uluorta, eline nasıl gelirse öyle iş görmeyen, peşimsıra koşuşan hödük sürüsüne benzemeyen tek erkek!»

Bunları söylerken atanın başını çeviriyor, ondan kaçarmış gibi yapıyor, ama ikide bir başını döndürüp o da oyuna katılıyor, peşinden kovalıyor mu diye bakıyor.

Rambaldo konuşmak için sabırsızlanıyor: «Görmüyor musun ki ben de sarsağın biriyim, her kımıldanımdan istek, doyumsuzluk, tedirginlik akıyor? Ama benim de tek İstedediğim ne istediğini iyi bilen biri olmak!» diyecek ona, ama bunu söyleyebilmek için de, gülüp duran ve «İşte, hep düşlediğim gün bu!» diye mırıldanan Bradamante'yi dörtlale kovalıyor.

Kızı gözden kaybetti. Issız, otlarla kaplı bir vadide şimdi. Bradamante'nin atı bir dut ağacına bağlanmış. Herşey onu izlediği ve kadu olduğunu aklından geçirmediği o ilk seferi andırıyor. Rambaldo atından iniyor. İşte: Bradamante orada, yosunlarla kaplı bir bayıra uzanmış. Zırhını çıkarmış, topaz rengi kısa bir tünik giymiş. Yattığı yerden ona kollarını açıyor. Rambaldo, beyaz zırhın içinde ilerliyor. «Ben Agilulfo değilim, bak şu sevdalandığın zırha, bak şimdi nasıl da bir bedenim ağırlığıyla hırpalanıyor, içindeki benim genç ve çevik bedenim bile olsa. Görmüyor musun insanüstü lekesizliği nasıl da yitirdi bu zırh, içinde vuruşulan, her darbeye açık bir giysi, sabırlı ve yararlı bir gereç olup çıktı?» demenin tam zamanı işte. Böyle demek istiyor, istemesine istiyor da, orada kalakalıyor, kıza doğru kararsız birkaç adım atıyor. Belki de en iyisi başını açmak, zırhını çıkarmak, Ram- baldo olduğunu söylemek, örneğin şimdi işte, Bradamante dudaklarında bekleyen bir gülümseyişle gözlerini yummuşken. Delikanlı kaygıyla zırhını çıkarıyor: Şimdi Bradamante gözlerini açacak, kendisini tanıyacak.... Yoo: Sanki varolmayan şövalyenin görünmeyen yaklaşmasını bakışıyla rahatsız etmek istemezmiş gibi bir eliyle yüzünü örttü. Ve Rambaldo onun üzerine atılıyor.

«Oh, evet, emindim!» diye bağırıyor Bradamante, gözleri kapalı.
«Bunun olabileceğinden her zaman emindim!»

Ona sarılıyor, ikisi aynı ateş içinde birleşiyorlar.

«Oh, evet, evet, emindim bundan!»

Bu iş de olup bittiğine göre, sıra geldi gözgöze bakışmaya.

«Beni görecek» diye düşünüyor Rambaldo bir gurur ve ve umut şimşeğinde, «herşeyi anlayacak, böylesinin yerinde ve güzel olduğunu anlayacak ve ömürboyu sevecek beni!»

Bradamante gözlerini açıyor.

«Sen, ha!»

Yattığı yerden fırlıyor, Rambaldo'yu itiyor.

«Seo! Sen!» Ağzı öfke dolu, gözlerinden yaşlar fişkıarak
haykırıyor: «Sahtekâr seni!»

v Ayağa sıçırıyor, kılıcını 'kayıyor, Rambaldo'nun üzerine yürüyor, vuruyor, ama keskin yanıyle değil, kafasına kafasına vurup sersemletiyor, delikanlının silahsız kollarını belki kendisini savunmak, belki de onu kucaklamak için açarken tek söyleyebildiği şu oluyor:

«Söyle ama, söyle, güzel olmadı mı yani.....?»

Sonra kendinden geçiyor, kulağına çalidan son ses çekip giden Bradamante'nin atının nal sesleri.

Tadım bilmediği öpücükleri dilenen aşık mutsuzsa, o tadı tadar tatmadı yasaklandığım görene ne demeli? Rambaldo korkuya meydan okuyan asker yaşantısını sürdürüyor. Kavga nerede kızışmışsa, orada kendine mızrağıyle yol açıyor. Kılıçların fırtınasında menekşe rengi bir şimşek gördüğünde «Sradamante!» diye haykırarak koşuyor, ama hep boşuna.

Derdini açmayı dilediği tek 'kişi yokolmuş. Kimi zaman konaklama yerlerinde dolaşırken, bir göğüs zırhının kalçalar üzerinde dimdik duruşu ya da bir dirseklığın birden kal- kiverişi ile yerinden sıçırıyor, çünkü Agilulfo canlanıyor belleğinde. Ya Şövalye eriyip gitmediyse, ya kendine bir başka zırh bulduysa? Yaklaşıp şöyle diyor Rambaldo:

«Sayın meslektaşım, sakın alınmayın ama, miğferinizin siperini bir kaldırım mısınız acaba?»

Her seferinde bir boş çukurla karşılaşmayı umuyordu: Oysa her seferinde bir çift burulmuş bıyığın üstündeki bir burunla yüzyüze geliyordu. «Bağışlayın» diye mırıldanıyor, başını alıp gidiyordu.

Agilulfo'yu arayan biri daha var, o da Gurdulu, rastladığı her boş tencerenin, tavanın, bacanın, kovanın önünde durup bağırıyor:

«Beyefendiciğim! Buyrun beyefendiciğim!»

Yol kıyısında bir çayıra oturmuş, boş bir şarap şişesinin ağzından içeri doğru uzun bir söylev veriyordu ki, bir ses onu çağırdı:

«İçerde kimi arıyorsun, Gurdulu?»

Torrismondo bu, Carlomagno'nun huzurunda görkemli bir düğün yaparak Sofronia ile başgöz olmuş, yanında eşi, ardında frala halufe bir maiyetle, atının üstünde, imparatorun kendisini kont olarak atadığı Curvaldia'ya gidiyor.

«Efendimi arıyorum» diyor Gurdulu.

«O şarap şişesinde mi?»

«Benim efendim varolmayan biridir; bir zırhın içerisinde olmadığı gibi bir şarap şişesinin içerisinde de olmayabilire

«Ama efendim hava-cıva oldu gitti!»

«Ne yani, ben şimdi hava-cıvanın mı seyisiyim?»

«Peşimden gelersen benim seyisimsin.»

Curvaldia'ya vardılar. Az kalsın tanıyamayacaklardı. Köylerin yerinde taş konakları, değii menleri, kanalları üe kentler doğmuştu.

«İyi insanlar, işte geri döndüm, sizinle kalacağım...»

«Yaşasın! Ne iyi! Yaşasın şövalye! Yaşasın gelin!»

«Sevincinizi vereceğim habere saklayın: Bundan böyle kutsal adının önünde eğileceğiniz Carlomagno bana Curvaldia kontu sanım verdi!»

«Aa... Ama şey... Carlomagno mu...? Doğrusu şey, yani...»

«Anlamıyor musunuz? Artık bir kontunuz oldu! Gral şövalyelerinin haracından sizi hep ben koruyacağım!»

«A, biz onların hepsini nice zamandır Curvaldia'nın her yanından kovduk, gittiler! Bakın, biz onca zaman hep boyunca eğdik.... Ama şimdi gördük ki ne şövalyelere ne kontlara

borçlu olmaksızın gül gibi geçinip gidebilmişiz... Topraklarımızı işliyoruz, eliş atölyeleri, değirmenler falan yaptık, kendi yasalarımızı geçerli kılmayı, kendi sınırlarımızı savunmayı kendimiz üstlendik, yuvarlanıp gidiyoruz işte, bir eksliğimiz yojs. Siz yürekli bir gençsiniz, bizim için yaptıklarımızı unutacak değiliz... Bizimle birlikte kalmanızı isteriz ama eşit koşullarda

«Eşit koşullarda, ha? Kontunuz olayım istemiyorsunuz demek? Ama bu imparatorun buyruğu, anlamıyor musunuz? Hayır demeniz olanaksız!»

«Eh, hep böyle derle; zaten: Olanaksız.... Gral'in adamlarını başımızdan defetmek de olanaksız gözüktüyordu... Hem o zamanlar daha elimizde tıpanlarımızla yabalarımızdan başka şeyimiz de yoktu... Biz kimseye zarar vermek istemeyiz küçük bey, hele sizi icitmeyi hiç istemeyiz.... Değerli bir gençsiniz, bizim bilmediğimiz nice şeylere alışkınsınız.... Burada eşit koşullara razı olup aramızda kalın, zorbalık etmeye kalkışmazsanız, kimbilir, belki yine başımıza geçersiniz...^*».

«Torrismo, onca zahmetten yoruldum artık» dedi Sofronia tül peçesini kaldırarak. «Bu insanlar akli başmda gözüktüyorlar, üstelik bize nazik davranıyorlar, kent de başka birçoklarından daha güzel ve daha iyi donatılmış gibi gözüktüyor... Neden uzlaşmanın yolunu aramayalım?»

«Ya maiyetimizdekiler?»

«*Hepsi Curvaldia yurttaşı olurlar» dedi kentliler «ve ne hak ediyorlarsa onu alırlar,»

«Yani şimdi varolup olmadığım bile bilmeyen şu seyis Gurdulu'yu da kendime eşit mi sayacağım?»

«O da öğrenecektir... Dünyada var olduğumuzu biz de bilmiyorduk... Varolmayı da öğrenir insan....»

(M Avrupa tarihinde, kentlerin imparatorun yetkesine karşı çıkararak özyönetim yoluna sapmaları aslında Charlemagne çağından daha sonra, XI. yüzyıl dolaylarında gerçekleşen bir olgudur. (Ç.N.)

XII

Ey kitap, işte sonuna vardın. Son günlerde başdöndürücü bir hızla yazmaya başladım. Bir .satırdan öbürüne, ülkeden ülkeye, denizden denize, kıtadan kıtaya sığıyordum. Nedir bu kapıldığım çılgınca telaş, bu sabırsızlık? Gören de birşey bekliyorum sanır. Ama buraya dünyanın hiç durmadan değişen durumlarından yakayı kurtarmak için sığınan rahibeler ne bekleyebilirler ki? Dolduracak yeni sayfalardan ve manastır çanının ahşılmış vuruşlarından başka ne bekliyorum ben?

İşte, sarp patikadan yukarı doğru bir atın nal sesleri geliyor, işte tam manastırın kapısında durdu. Atın kapağını çalıyor. Daracık pencereden göremiyorum, ama sesini işitiyorum.

«Hey, iyi yürekli rahibeler, dinleyin beni, hey!»

Ama o ses değil mi bu, yoksa yanılıyor muyum? Evet, o, tâ kendisi! Su sayfalarda o kadar uzun uzun çınlatmışım Ram- baldo'nun sesi! Rambaldo'nun ne işi var burada?

«Hey, iyi yürekli rahibeler, Tanrı aşkına söyleyin, bir savaşçı kadın, şu ünlü Bradamante bu manastıra mı sığındı?»

İşte, Bradamante'yi dünyanın dört bucağında arayan Rambaldo sonunda buraya da gelecekti nasıl olsa.

Kapıdaki rahibenin sesini işitiyorum:

«Hayır, asker kardeş, burada savaşçı falan ne gezer» yalnızca senin günahlarının bağışlanması için yalvaran zavallı dindar kadınlar var!»

Şimdi pencereye koşup bağırın ben oluyorum:

<aEvet, Rambaldo, buradayım, bekle beni, geleceğini biliyordum, şimdi iniyorum, seninle geleceğim!»

Ve çarçabuk başörtümü, manastırda ahnuia sardıkları sargılan, cüppemi, çile gömleğimi çıkarıyorum, çekmecemden topaz rengi kısa tünüğimi, gurfamin parçalarım, bacaklık- lan, miff eri, mahmuzlan, menekşe rengi gömleğimi alıyorum.

«Bekle beni Rambaldo, buradayım, ben, Bradamante!» Evet, kitap. Bu öyküyü anlatan Rabibe Teodora ile savaşçı Bradamante, ikimi? aynı kadınız. Biraz savaş alanlarında, vuruşmalar, aşıklar arasında at koştururum, biraz manastıra kapanıp başımdan geçen öyküleri düşünür, kâğıda geçiririm, anlamak için. Gelip buraya kapandığımda Ağılulfo'nun karasevdasıyla mutsuzdum, şimdi genç ve tutkulu Rambaldo için çıra gilbi yanıyorum.

İşte bu yüzden, bir an geldi, kale mim koşmaya başladı. Ona doğru koşuyordu; gelmekte gecikmeyeceğini biliyordu. Sayfanın yararlı yanı onu çevirdiğindedir, ardında kitabın tüm sayfalarını zorlayan, darmadağın eden yaşam vardır. Kalemi iten güç, o seni yollar boyunca koşturan zevktir. Başladığım ve hangi öyküyü anlatacağım bilemediğim bölüm manastırdan çıktığında döneceğin köşe gibidir, seni bir ejderha ile mi, bir korsan güruhu ile mi, bir büyütlü ada ile mi, bir yeni aşkla mı yüzyüze bırakacak, bilemezsin.

Koşa koşa geliyorum, Rambaldo. Başrahibeye allahaısmarladık bile demiyorum. Beni eskiden beri tanırlar onlar, bilirler ki kavgalardan, kucaklaşmalardan, aldatmacalardan sonra geleceğim yer hep bu manastırdır. Ama bu kez değişik olacak... Olacak

Geçmiş zamanda anlattıktan, heyecanlı yerlerde şimdiki zamana kaydıkdan sonra, işte, ey gelecek, senin atının eyerine atladım. Daha temelleri atılmamış kentlerin fcuvelerirrin burçlarından hangi bayrakları dalgalandırarak karşıyorsun beni? Bir zamanlar sevdiğim şatolardan ve bahçelerden hangi yangınların dumanları yükselecek? Hangi beklenmedik altın çağdır hazırladığın, sen ele avuca sığmayan, sen bedeli yüksek hâzinelerin habercisi, sen fethedilmeyi bekleyen kral-
lığım benim, ey gelecek.....

S O N S Ö Z

Bugün içinde yaşadığımız dünya, başkalarına kıyasla hiçbir değişik özelliği bulunmayan kimselerin, en ufak bireysellikten bile yoksun bırakılmış, giderek önceden saptanmış bir soyut davranışlar toplamına dönmüş kişilerin dünyası. Günümüzde sorun artık insanın benliğinin bir bölümünü yitirmesi değil, tümünü yitirmesi, hepten yokolmasıdır.

Evrenle bir bütün oluşturduğundan, organik maddeden ayırmayan, bu nedenle henüz varolmadığını söylebileceği- miz ilkel insanla başladık; yavaş yavaş, türler ve durumlarla bir bütün oluşturduğundan, hiçbir şeyle sürtüşmeyen, çevresindeki şeylerle (doğa olsun, tarih olsun) ilişkisi (savaşım ve savaşım yoluyla uyum) kalmamış, bu yüzden varolmayan, ancak soyut bir düzenek gibi dışleyen» yapay insana vardık

Bu düşüncelerin düğümü içinde, yavaş yavaş, uzun süredir kafanda yer etmiş bulunan bir görüntüyle Özdeşleşti: yürtüyen ve içi bomboş olan bir zırh. Öyküsünü yazmayı denedim (1959), Varolmayan Şövalye çıktı ortaya.

Agilulfo, varolmayan savaşçı, toplumumuzun tüm çevrelerinde pek yaygın bulunan bir insan tipinin psikolojik çizgilerine büründü; bu kahraman üzerinde pek rahat çalışabildim. Agilulfo formülünden (irade ve bilinçle donatılmış bir varolmayış) bir mantıksal karşıtlama süreciyle (yani düşünceden yola çıkıp görüntüye vararak; oysa genelde bunun tersini yaparım), bilinçten yoksun varlık ya da nesnel dünya ile özdeşlik formülünü elde ettim, böylece seyis Gur- dulu'yu yarattım. Bu kahramanım birincisinin ruhsal bağımsızlığına erişemedi. Bun,da şaşılacak yan yok, çünkü Agilulfo Örneklerine her yerde rastlanıyor; Gurdulu örneklerine ise ancak etnoloji kitaplarında rastlanır.

Biri bedensel bireysellikten, öteki büünç bireyselliğinden yoksun olan bu ifci kişi bir öyküyü götüremezlerdi; onlar, varolma ile varolmamanın aynı kişide savaşıacakları daha başka kahramanların canlandırılacakları konunun yalnızca haberçisiydiler. Varolup olmadığını henüz bilmeyen kişi olsa olsa bir gençtir; demek ki bu öykünün asil kahramanı bir genç olmalıydı. Stendhal tipi bir soylu yiğit olan Rambaldo, bütün gençlerin yaptıkları gibi, varolmanın kanıtlarını arar. Varolmanın kanıtı bir şeyler gerçekleştirmektir; Rambaldo uygulamanın, deneyimin, tarihin temsilcisidir. Bir genç^ daha gerekiyordu, Torrismondo, onu da mutlağın temsilcisi olarak çizdim, ona göre varlığın kanıtı kendinden başka bir şeyden, kendinden önce varoldandan, önce bir bütünden kopup ayrıştığı şeyden kaynaklanmalıdır.

Genç adam için, kadın varlığı kuşku götürmeyendir; böylece iki kadın çizdim: biri, Bradamante, çelişki olarak, savaş olarak sevda, yani Rambaldo'nun yüreğini çalan kadın; öteki —pek az değindiğim— Sofronia, barış, doğuş-ön- cesi uykunun özlemi, Torrismondo'nun gönlünün sultam. Bradamante, savaş olarak sevda, kendinden başka olanı, yani «varolmayı» arar, bundan ötürü Agildfo'ya tutkundur.

Geriyे mistik deneyimi, bütün içinde eriyip yitme olarak varolmayı örneklemek kalyordu, yani Wagner, Samurayla- nın Budizmi; ve sahnede Gral Şövalyeleri belirtiler. Sonra —bu kavrama karşıt olarak— tarihsel deneyim olarak varoluş, o güne değin tarihin dışında bırakılmış bir halkın bilinçlenmesi kalyordu, böylece dünyada varoldukların bile bilmeyecek kadar yoksul ve ezilmiş olan ve varlıkların mücadeleye yoluyla öğrenecek olan Curvaldia'lüan Gral Şövalyelerine karşı çıkardım.

Artık düediğim tüm öğeler hazırıldı; onları içlerinde taşıdıkları o birazcık varoluş korku ve kaygısıyla kumıldanmaya bırakmak yeterdi; ama bu kez, sonunda atüaUtğtm Öyküye ben kendim de inanacak, dalıp gidecek değildim; madem bu

bir öyküydü, şu «eğlence» diye adlandırılan şeylerden olmalıydı. Bu «eğlence» formülünü ben hep eğlenmesi gerekenin okuyucu olması diye anlamışım: öykünün yazan için de bir eğlence olması anlamına gelmez bu, yazar olaylarla arasına mesafe koyarak anlatmalıdır, soğukkanlı ağıllarıyla coşkulan, özdenetim ile içtenlik anları birbirini izlemelidir, aslında bu en fazla yoran ve sinirler geren yazış biçimidir. O zaman, bu yazma çabasını da somutlaştırarak bir kişiye dönüştürmek geldi aklıma; ve yazman rahibeyi yarattım, sanki anlatan oymuş gibi yaptım, bu da benim daha rahatlıkla, daha içtenlikle çalışmama olanak veriyor, öyküyü sürükleyip götürüyordu.

Gördüğünüz gibi, öyküde «ben» diyen birine gereksinim duydum, bu herhalde masal anlatımına özgü nesnel soğukluğu, modern anlatımın galiba vazgeçilmez saydığı bu lirik ve yakınlaştırıcı öğe ile gidermek içindi. Anlatının tümüyle dışında kalan bir «ben» buldum, bir karşılık düzeneği daha yaratmış olmak için de bu «ben» bir rahibe olsun dedim.

Bir ardıcılı-yorumlayıcı sbemin varlığı, dikkatimin birazını olaydan yazma eylemine, yaşamın karmaşıklığı ile, bu karmaşıklığın abece göstergeleri biçiminde aktarıldığı sayfa arasındaki ilişkiye kaydırdı. Bir an geldi, yalnızca bu ilişkiyle ügüenir oldum, öyküm yalnızca rahibenin beyaz sayfa üzerinde koşuşturan kaztüyünden kaleminin öyküsüne dönüştüyordu.

Bu arada, anlatı ilerledikçe, öykünün tüm kişilerinin nasıl birbirlerine benzediklerini farkediyordum, hepsi aynı kay- gt ve korkunun etkisi altında kamıldanıyorlardı, ve rahibe, kaztüyü kalem, benim, dolmakalemim, ben kendim aynı kişiydik, aynı şey, aynı kaygı, aynı doyumsuz arayıştık. Anla- ictlann —sanırım herhangi birşey yapan herkesin— başına gelen şeydir, kafasından her geçen şey elindeki işe —yani öyküye— yansır, ben de bu düşünceyi son bir anlatt oyununa dönüştürdüm, öykücü rahibe ile savaşı Bradamante'yi aynı

kişi yaptım. Aklıma son anda gelen bir sürpriz bu, ve sanırım size söylediğimim ötesinde hiçbir özel anlam taşıyor. Ama siz ille de, ne bileyim, içselleştirici zekâ ile dışa-dönük canlılığın bir bütün olması gerektiği anlamına falan geldiğini düşünmeyi yeğliyorsanız, o sizin bileceğiniz iş.

Bu öyküyü dilediğiniz gibi yorumlamak da sizin bileceğiniz iş, şimdi doğuş aşamaları üstüne anlattıklarım sizi hiç bağlamasın. Ben öyküyü varlığını insan olarak gerçekleştirme yolunda bir deneyime, varlığın fethedilişine dönüştürmek istedim. Aynı zamanda «açık» diye adlandırılan türden bir öykü olsun dedim; herşeyden Önce, görüntülerin mantık çerçevesinde birbirini izleyişinden dolam, bir öykü olarak ayakta dursun, ama gerçek yaşamına okuyucuda uyardığı ve önceden kestirilemeyen soru-yanıt oyunlarına başlasın istedim!

Dilerim Atalarımız'ı oluşturan üç öykü çağdaş insanın atalarının soyağacı gibi görülsünler, çizdiğim her yüzde çev-remizdekilerin, sizin, benim bazı çizgilerimiz sezilsin.

*İtalo CALVİNO
Haziran 1960*

*Bu kitap 1985 yılının Ekim
ayında Dizerkonca
Matbaasında dizilip
basılmıştır.*